

**БАРНОМАИ
РУШДИ ИҚТИМОИЮ ИҚТИСОДИИ ВИЛОЯТИ СУҒД ДАР
ДАВРАИ ТО СОЛИ 2015**

ВИЛОЯТИ СУҒД

Мавқеи ҷойгиршавӣ: Ҷумҳурии Тоҷикистон

Таъсис дода шудааст: Соли 1970

Масоҳат: 26,1 ҳазор км. кв.

Аҳоли - ҳамагӣ: 2058,6 ҳазор нафар

- шаҳрӣ 529,6 ҳазор нафар

- деҳот 1529,0 ҳазор нафар

Зичии аҳоли: 81 нафар дар 1 км. кв.

Маркази маъмурӣ: ш. Хучанд

Сарҳад: аз шимол – Ҷумҳурии Ўзбекистон

аз шарқ – Ҷумҳурии Қирғизистон

Иқлим: субтропикӣ, континенталӣ

Дарёҳо: Сир-дарё, Зарафшон

Захираҳои табиӣ: нафту газ, тилло, ангиштсанг, омехтаи сурбу
нуқра, сурмаю симоб, тахтасанги мраммарӣ, маводи сохтмонӣ, маъдани
полиметаллӣ, мис

Масофаи байни ш. Хучанд - Душанбе - 327 км.

Дар вилоят 18 ноҳияву шаҳр ва 95 ҷамоати деҳот мавҷуд аст.

Дар вилоят 330 корхонаи саноатӣ мавҷуд аст, ки дар баланси
мустақил қарор доранд.

Таносуби маҳсулоти онҳо дар ҳаҷми умумии истеҳсолоти саноатии
ҷумҳурӣ дар соли 2004 19,0 фоизро ташкил дод.

Дар соли 2005 дар вилоят 625,0 млн. кВт. соат қувваи барқ, 17,2 млн.
дона хишти сохтмонӣ, 47,6 ҳазор тонна нахи пахта, 457,6 ҳазор м² қолин
ва маҳсулоти қолинӣ ва дигар маҳсулот истеҳсол карда шудааст.

Дар ҳамаи категорияи хоҷагиҳои вилоят дар соли 2005 истеҳсол
карда шудааст: ғалла – 216,6 ҳазор тонна, картошка – 188,7 ҳазор тонна,
пахта – 155,5 ҳазор тонна, сабзавот – 249,8 ҳазор тонна, маҳсулоти
озуқавории полезӣ – 26,7 ҳазор тонна ва ғайра. Вилоят дар ин давра
389,5 ҳазор сар чорвои калон, аз он ҷумла 206,8 ҳазор сар модагов, 959,5
ҳазор сар гӯсфанду буз, 8 ҳазор сар асп дошт.

Дар вилоят 720 адад муассисаҳои тиббӣ фаъолият мекунанд.
Амбулатория ва дармонгоҳҳо (дар як басти қабул) аз 10 ҳазор нафар
аҳоли ба қабули 101,2 нафар бемор кудрат доранд. Ба аҳолии вилоят 4.6
ҳазор нафар табибони ҳамаи ихтисосҳо ва 12,8 ҳазор нафар кормандони
хайати миёнаи тиббӣ хизмат мерасонанд.

Ба аҳолии вилоят 405 китобхонаи оммавӣ, 325 клуб, 6 театр
ва 8 осорхона хизмати фарҳангию маърифатӣ мерасонанд.

**Барномаи
рушди иҷтимоию иқтисодии вилояти Суғд
дар давраи то соли 2015**

Пешгуфтор

Барномаи рушди иқтисодию иҷтимоии вилояти Суғди Ҷумҳурии Тоҷикистон дар давраи то соли 2015 мутобиқи қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 1 марти соли 2004, № 86 «Дар бораи Барномаи рушди иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар давраи то соли 2015» ва қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 21 августи соли 2004, №341 «Дар бораи тасдиқи нақшаи чорабиниҳо оид ба иҷрои супориш ва амрҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Э.Ш. Раҳмонов, ки дар моҳи июли соли 2004 дар чараёни сафар ба Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоятҳои Суғду Хатлон, дар мулоқот бо фаъолони вилоятҳо ва ҳайати гурӯҳи корӣ баён дошта буд», тартиб дода шудааст.

Амалӣ гардидани Барномаи рушди иқтисодию иҷтимоии вилояти Суғд дар давраи то соли 2015 бо гузаштани иқтисодиёт ба муносибатҳои бозаргонӣ, болоравии нақши минтақаҳо, ташкили минтақавии ислоҳот, истифодаи самараноки захираҳои маҳаллӣ вобаста аст.

Рушди иқтисодию иҷтимоии вилоят дар давраи то соли 2015 бо назардошти сол аз сол зиёдшавии имкониятҳои истеҳсоли пешбинӣ мешавад ва дар зиёдшавии маҷмӯи маҳсулоти дохилӣ асос мегузорад.

Зиёдшавии қувваҳои истеҳсоли имконият медиҳад, ки ҷойҳои нави корӣ ташкил гардида, дараҷаи зиндагии мардум боло равад ва сатҳи камбизоатӣ паст гардад.

Дар ин самт баҳри ҳарчи бештар ташкил намудани ҷойҳои кории нав дар соҳаҳои хоҷагии халқи вилояти дар Барнома пешбинигардида сол аз сол пастшавии сатҳи бекорӣ дар назар аст.

Баҳри ноил шудан ба ин мақсадҳо дар соҳаи саноати сабук ва истихроҷу коркарди маъданҳои кӯҳӣ соҳаҳои наздик ба истифодадихии иқтидорҳои нав ва барқарорсозии иқтидорҳои кӯҳна ба нақша гирифта шудааст. Ҷалби ҳарчи зиёди сармояҳои хориҷӣ ва дохилӣ асоси амалӣ гардидани вазифаҳои дар боло гузошташуда буда, дар ин самт аз ҷониби вилоят тамоми имкониятҳо истифода мегарданд.

Баҳри амалӣ сохтани Барнома ва ноил шудан ба нишондиҳандаҳои баланди иқтисодӣ татбиқ намудани вазифаҳои зерини стратегӣ ба миён гузошта шудаанд:

- ташкили корхонаҳои саноатии нав, хусусан корхонаҳои нави коркарди маҳсулоти кишоварзӣ;
- тараққиёти шаҳрҳо ва ҷалб намудани аҳолии деҳот ба шаҳр;
- баланд бардоштани сатҳи маънавӣ ва маълумотнокии аҳоли;
- ташкили инфраструктураи иқтисодӣ;
- рушди механизмҳои хоҷагии вилоят;
- тараққи додани соҳаҳои хизматрасонӣ;
- ривоҷи соҳаи туризм;
- таъмини хуби системаи фаъолияткунандаи ҳимояи ҳуқуқи бизнес.

Барномаи рушди иҷтимоию иқтисодии вилояти Суғд дар давраи то соли 2015 бо дарназардошти мақсадҳо, ҳудудҳо ва самтҳои асосии рушди иқтисодӣ кишвар, ки Барномаи рушди иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар давраи то соли 2015, Стратегияи паст кардани сатҳи камбизоатӣ, Барномаи сармоягузори давлатӣ ва дигар барномаҳои соҳавӣ тасдиқ намудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян гардидаанд, таҳия гардидааст ва баҳри амалӣ гардонидани сиёсати пешгирифтаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки барои рушди мунтазами иқтисодии мамлакат равона шудааст, асоси паст гардидани сатҳи камбизоатӣ ва баланд бардоштани сатҳи зиндагии мардум мебошад, равона мешавад.

1. Захираҳои табиӣ ва шароит

Вилояти Суғд – (собиқ Ленинобод) 23 декабри соли 1970 ташкил шудааст. Маркази вилоят - шаҳри Хучанд мебошад. Заминҳои вилоят дар қисми шимолии Ҷумҳурии Тоҷикистон воқеъ буда, бо Ҷумҳурии Ўзбекистон ва Қирғизистон ҳамсарҳад мебошад. Майдони умумии вилоят 26,1 ҳазор км² буда, аҳолии он (дар охири соли 2004) 2 млн. 58 ҳазор нафарро ташкил медиҳад.

Вилоят аз 18 шаҳру ноҳияҳо иборат мебошад: Айнӣ, Ашт, Б.Ғафуров, Ғончӣ, Зафаробод, Исфара, Истаравшан, Конибодом, Кӯхистони Мастчоҳ, Қайроққум, Мастчоҳ, Панҷакент, Спитамен, Хучанд, Чкалов, Ҷ. Расулов, Шахристон, Табашар.

Заминҳои вилоят дар кӯҳҳои Тяншон ва Ҳисор-Агай ҷойгир шудааст. Иқлимаш қитъавӣ (континентали), ҳарорати миёнаи моҳи январ (дар водӣ) - 1°C, моҳи июл + 28°C, дар баландии 1000 м бошад, мутобиқан - 4°C, +26°C мебошад. Боришот 150 – 400 мм дар як солро ташкил медиҳад.

Ҳудуди вилоят асосан аз кӯҳҳо иборат мебошад. Аз тарафи шимол қаторкӯҳҳои Қурама (баландиаш то 3769 м), аз тарафи ҷануб қаторкӯҳҳои Туркистон (баландиаш то 5509м) ва ҳамгашти шимолии қаторкӯҳҳои Ҳисор ҷойгир шудааст. Байни қаторкӯҳҳои Қурама Туркистон қисми ҷанубии водии Фарғона воқеъ гаштааст. Водии Зарафшон бошад, қаторкӯҳҳои Зарафшон ва Туркистонро ҷудо менамояд.

Вилоят аз захираҳои табиӣ бой мебошад: монанди ангиштсанг, нафт, азокерит, мис, висмут, оҳан, фосфор, намак, молибден, сурма, симоб, маъданҳои полиметаллӣ, рангҳои минералӣ, маводи сохтмон ва дигарҳо. Аз рӯи маълумотҳои пешакӣ дар қони Конимансури қалон захираи нуқра дар ҳаҷми 380 ҳазор тонна, дар қонҳои Шӯроб ва Фон-Яғноб захираи ангиштсанг дар ҳаҷми зиёда аз 350 млн. тонна муайян карда шудааст.

Инчунин дар ҳудуди вилоят захираҳои тилло ва дигар металлҳои қимматбаҳо мавҷуд буда, боз захираҳои ҳархела зиёд мебошад. Шумораи умумии қонҳо (аз рӯи маълумотҳои пешакӣ) 214 ададро ташкил медиҳад.

Худуди вилоят аз захираҳои канданиҳои ғоиданоки маъмули умум (санг, хок, шағал, рег) бой буда, ҳоло 34 конҳо амал мекунанд, аз он ҷумла конҳои шағал - 20 адад, конҳои рег - 5 адад, конҳои хок - 9 адад. Конҳои номбаршуда дар ҳудуди ноҳияҳои Ашт, Б.Ғафуров, Спитамен, Конибодом, Панҷакент, Айнӣ, Ғонҷӣ, Мастҷоҳ, Исфара ва Истаравшан воқеъ мебошанд.

Дар водиҳо намуди хокҳо аз хокистарранги бур, хокистарранги кушод, хокистарранги марғзорӣ мебошад. Мувофиқи таркиби механикӣ намуди хокҳо дар дохили худ ба хелҳои гуногун ҷудо мешаванд.

Майдони заминҳои шӯршуда 60 ҳазор гектар, аз он ҷумла шӯрнокиаш паст - 47,7 ҳазор гектар, шӯрноки миёна - 10,5 ҳазор гектар, шӯрнокиаш баланд - 4,8 ҳазор гектар. Майдони заминҳои сатҳи обҳои зерзаминиаш баланд 34 ҳазор гектарро ташкил медиҳад.

Бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 4 март соли 2005 №79 «Барномаи давлатии тараққиёти ҳудудҳои табиӣ махсус муҳофизатшаванда дар давраи солҳои 2005-2015» тасдиқ шудааст. Мувофиқи ин Барнома Парваришгоҳи табиӣ давлатии «Қусавли-Сой» ба Мамнӯъгоҳи табиӣ давлатии ноҳияи Шаҳристон табдил дода шудааст.

Олами наботот, ҳайвонот ва моҳӣ дар вилояти Суғд аз чунин намудҳо иборат мебошад:

Намуди наботот - гули хайрӣ, зирки сиёҳ (барбарис), гули гавак, ҳазориспанд, чойи қаҳак, газак (крапива), ангат (облепиха), талха, гармалаф (череда), шиповник (гулхор), зира, пиёзи Федченко, чукрӣ.

Намуди ҳайвонот - архар, уриал (гӯсфанди кӯҳӣ), ибрис (снежный барс), чейрон.

Паррандаҳо - лочини туркистонӣ, лочини шохин, лаклаки сафед, тазавр.

Ҳазандаҳо - кӯрмори шарқӣ, калтакалоси хокистарранг, гурза.

Намуди моҳиҳо - лаққамохӣ, суфмоҳӣ, судак, жерех, моҳиҳои растанихӯр (амури сафед, пешонапахни сафед ва алоча).

Дар ҳудуди вилоят имконияти инкишофи соҳаи туризм, мавҷуд мебошад. Монанди саёҳати пиёдагардӣ 1-3 км/соат, лижаронӣ 2-3 км/соат, обӣ 3 км/соат, кӯҳӣ 1-6 км/соат, велосипедронӣ 1-3 км/соат, автомобилронӣ 1-5 км/соат, мотосиклистӣ 1-4 км/соат.

Минтақаи асосии саёҳати кӯҳӣ дар кӯҳҳои Фон, кӯҳҳои ноҳияи Мастҷоҳ, қаторкӯҳҳои Зарафшон ва дигарҳо мебошад.

Вилояти Суғд аз захираҳои об бой мебошад. Дарёҳои Сир, Исфара, Зарафшон ва як қатор сойҳои калон бо захираҳои худ соҳаи калони кишоварзӣ ва дигар соҳаҳоро бо об таъмин мекунанд. Обанбори Қайроққум ҳаҷми зиёди обро ба танзим медарорад.

Меъёри гирифтани ва истифодаи захираҳои об аз рӯи маълумотҳои пешакӣ дар соли 2005 - 3500 млн.м³, соли 2010 - 3550 млн.м³, соли 2015 - 3600 млн.м³ мебошад. Ҳаҷми такрории истифодаи

об дар соли 2005 - 121,5 млн.м³, соли 2010 - 122 млн.м³, соли 2015 - 122 млн.м³-ро ташкил медиҳад.

Дар вилоят дар соҳаи назорати давлатӣ оид ба истифодаи самаранок ва ҳифзи захираҳои табиӣ аз рӯи талаботи қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи муҳити зист, аз рӯи Барномаи давлатии экологии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки аз тарафи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ шудааст, амалӣ карда мешавад.

Проблемаҳои экологиро иқтисодӣ аз дигаргуншавӣ ва тағйирёбии ҳолати табиат бевосита вобастагӣ дорад.

Дар давраи то соли 2015 аз тарафи табиатистифодабарандагон чорабиниҳои мушаххас пешбинӣ шудааст. Барои беҳтар намудани вазъи экологӣ дар корхонаҳои саноатӣ, таҷҳизонидани иншоотҳо ва дастгоҳҳои ҷангу газкашак пешбинӣ шудааст.

Барои ҳифзи захираҳои замин аз эрозияи обию бодӣ, аз шӯршавию ботлоқшавӣ чорабиниҳо оид ба истифодаи сарфакоронаи об, мувофиқаткунонии талаботи агротехникии обмонӣ, киштгардон, ташкили ҳатти муҳофизати ҷангал, инчунин беҳтар намудани истифода ва ҳифзи заминҳои чарогоҳҳо пешбинӣ шудаанд.

Дар соҳаи муомилот бо партовҳои истеҳсолию истеъмолӣ технологияи кампартову бепартов ва ба тартиб даровардани ҷойгиркунонӣ ва гузаронидани партовҳои истеъмолӣ пешбинӣ шудааст.

Дар Барномаи давлатии экологӣ чорабиниҳои комплексӣ дар самтҳои мониторинги экологӣ, истифодаи самаранок ва ҳифзи захираҳои ҳавои атмосфера, захираҳои об, захираҳои замин, олами набототу ҳайвонот, захираҳои моҳӣ ва дигарҳо пешбинӣ шудаанд, ки баҳри иҷрои онҳо чораҳо андешида мешаванд.

Дар вилояти Суғд дар соли 2004 зиёда аз 28 фоизи пахтаи ҷумҳурӣ истеҳсол гардид, ки асосан дар ноҳияҳои Мастчоҳ, Зафаробод, Ҷ.Расулов, Спитамен, Б.Ғафуров, Конибодом ва Ашт парвариш мегардад.

Ноҳияҳои Айнӣ, Кӯхистони Мастчоҳ, Ғонҷӣ, Шахристон, Панҷакент дар водии Зарафшону пастхамиҳои қаторкӯҳҳои Туркистон ҷойгир шуда, боду ҳавои ин минтақаҳо бештар ба парвариши картошка, сабзӣ ва мевагиҳо, дар ноҳияҳои Панҷакенту Айнӣ тамоку ва дар ҳамаи ин ноҳияҳо имконияти васеи парвариши чорво мавҷуд аст ва ин имконият медиҳад, ки маҳсулоти чорво дар вилоят дар солҳои минбаъда зиёд карда шавад.

Корхонаҳои калони саноатии вилоят дар шаҳрҳои Хучанд, Чкалов, Қайроққум, Исфара, Истаравшан Б.Ғафуров, Конибодом, Панҷакент ҷойгир шудаанд. Самти асосии соҳаи саноатӣ, ин саноати сабук, хӯрокворӣ, коркарди маъданҳои кӯҳӣ, бойгардонии маъданҳои кӯҳӣ ва истеҳсоли маводи сохтмон мебошад. Корхонаҳои пуриқтидори вилоят КМ «Оби Зулол» барои истеҳсоли обҳои нӯшокӣ, КМ «Зарафшон» истеҳсоли тилло, КМ «Тоҷик-Текстил-Тайлз» истеҳсоли нахи пахта ва матоъҳо, ҶС «Қолинҳои Қайроққум» истеҳсоли қолинҳо,

ҶС «Ғули бодом», ҶС «Комбинати консервабарории Хуҷанд» ва дигарҳо мебошад.

Дигар самти асосии рушди вилоят, ин кишоварзӣ буда, соҳаҳои пахтакорӣ, боғдорӣ, пиллапарварӣ ва чорводорӣ мебошад.

II. Аҳоли ва захираҳои меҳнатии вилоят

Аҳолии вилояти Суғд дар оғози соли 2005 2058,6 ҳазор нафар ё 30,4 фоизи тамоми аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистонро ташкил додааст. Дар ин маврид 529,6 ҳазор нафар ё 25,8 фоиз дар шаҳрҳо ва 1529,0 ҳазор нафар (74,2 фоиз) дар деҳот зиндагӣ мекунанд.

Шумораи аҳолии муқимии вилояти Суғди Ҷумҳурии Тоҷикистон (дар охири сол, ҳазор нафар)

	соли 1991	соли 1996	соли 2001	соли 2004	соли 2005	Суръати афзоиши миёнаи солона			
						1991- 1996	1996- 2001	2001- 2005	1991- 2005
Ҳамагӣ аҳоли	1635,9	1821,5	1930,7	2027,8	2064,0	2,26	1,2	1,72	1,74
Аҳолии шаҳр	541,1	531,6	533,1	522,6	529,9	-0,35	-0,0056	-0,12	-0,14
Аҳолии деҳот	1094,8	1289,9	1397,6	1505,2	1534,1	3,56	1,67	1,9	2,67

Дар солҳои 1991-2004 аҳолии вилояти Суғд 391,9 ҳазор нафар ё 23,9 фоиз афзудааст, дар баробари ин афзоиши аҳоли дар шаҳрҳо дар давраи зикршуда -3,4 фоиз паст шуда, дар деҳот бошад 37,5 фоиз афзудааст.

Коэффитсиенти умумии таваллуд (бо ҳисоби 1000 нафар аҳоли) дар вилоят соли 2002 - 25,4 нафарро ташкил дод.

Дар вилояти Суғд кӯч бастании аҳолии шаҳр ба назар мерасад. Соли 2004 шумораи хориҷшудагон 1486 нафарро ташкил дод, ки ин ба афзоиши аҳолии вилоят таъсири манфӣ мерасонад.

Ҳангоми нигоҳ дошта шудани суръати афзоиши аҳоли дар солҳои 1991-2004 дар давраи то соли 2015 шумораи аҳолии муқимӣ дар оғози соли 2006 дар вилоят 2058,6 ҳазор нафар, дар ибтидои соли 2011 - 2258,8 ҳазор нафар ва дар аввали соли 2016 - 2477,1 ҳазор нафарро ташкил медиҳад ва назар ба соли 2004 ба миқдори 449,3 ҳазор нафар ё ки 22,1 фоиз афзоиш меёбад. Агар ҳисоби шумораи интизории вилояти Суғдро дар давраи то соли 2015, бо назардошти суръати афзоиши аҳоли дар солҳои 2001-2004, ба назар гирем, он гоҳ шумораи интизории аҳолии вилоят дар 1 январи соли 2006 - 2093,2 ҳазор нафар; дар 1 январи соли 2011 - 2266,1 ҳазор нафар ва дар 1 январи соли 2016 - 2414,6 ҳазор нафарро ташкил медиҳад. Дар ин маврид интизор мешавад, ки афзоиши шумораи аҳоли дар солҳои 2004-2016 дар вилояти Суғд 386,8 ҳазор нафар ё 19 фоизро ташкил диҳад.

Ш. Вазъи имрӯза ва рушди минбаъдаи соҳаҳои иқтисодиёт

3.1. Саноат

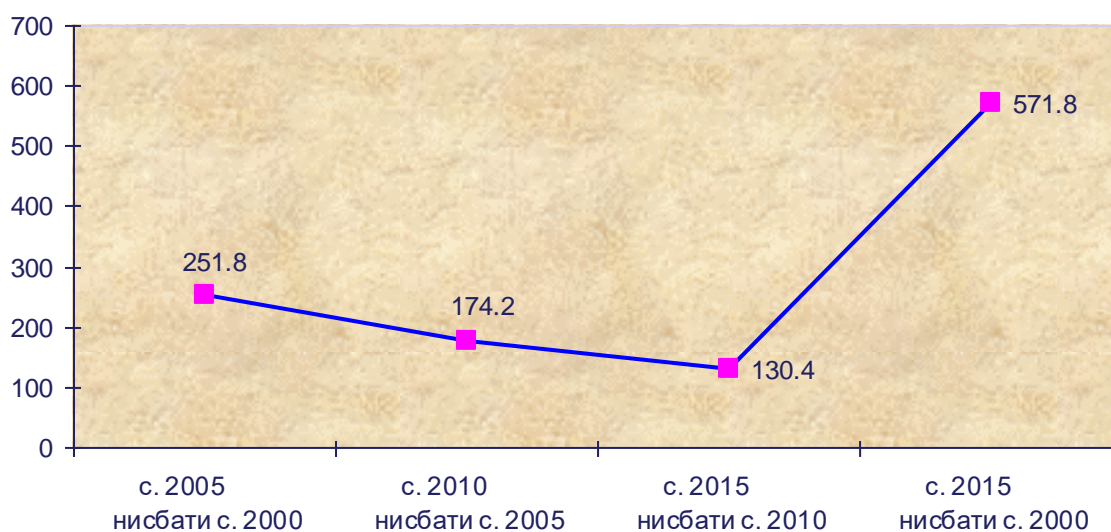
Соҳаҳои саноати вилоят яке аз қисмҳои таркибии саноати ҷумҳурӣ ба ҳисоб рафта дар он потенциали калони истеҳсоли, иқтидорҳои азими саноати сабук, комплекси сӯзишвории энергетикӣ, истеҳсоли маъдани кӯҳӣ, кимиё, мошинасозӣ ва электротехникӣ, истеҳсоли масолеҳи сохтмонӣ, саноати мудофиавӣ ва коркарди маҳсулоти кишоварзӣ мавҷуд мебошад.

Мақсади асосии рушди саноати вилоят ташаккул ва таҷрибан баланд бардоштани рақобатпазирии маҳсулот ва сатҳи техникий истеҳсолот, таъмини истеҳсоли маҳсулоти ба талаботи замон ҷавобгӯӣ бо истифодаи технологияи пешқадам барои бозори дохилӣ ва васеъ намудани номгӯи маҳсулот барои бозори ҷумҳурӣ мебошад.

Дар марҳилаи татбиқи нишондиҳандаҳои Барнома дигаргунсозии институтсионалӣ идома ёфта, сиёсати ислоҳоти корхонаҳои саноатии вилоят фаълтар гардониди мешавад, ки он ба тақмили низоми идора, баланд бардоштани масъулияти роҳбарон аз оқибатҳои қарорҳои қабулкарда, ташаккули моликияти пурсамар, кам кардани хароҷот, беҳтар намудани натиҷаҳои молиявӣ иқтисодии фаъолият нигаронида шудааст. Ҳоло ҳиссаи саноати вилоят дар миқёси ҷумҳурӣ 19,0 фоизро ташкил менамояд.

Ҳаҷми умумии истеҳсоли маҳсулоти саноатии вилояти Суғд дар соли 2005 (бо нархҳои амалӣ) маблағи 760 млн. сомониро ташкил карда, суръати афзоиши реалии он назар ба соли 2000 - 3,1 маротибаро дар бар мегирад.

Истеҳсоли маҳсулоти саноатӣ
(суръати афзоиш бо % бо нархҳои муқоисавӣ)

Комплекси сӯзишвории энергетикӣ

Ҳаҷми истеҳсоли маҳсулоти соҳаҳои комплекси сӯзишворию энергетикӣ (минбаъд КСЭ) вилояти Суғд то давраи соли 2015, чӣ бо намуди асли ва чӣ бо намуди арзишӣ бо назардошти индекси суръати афзоиши нархҳои яклухт, инчунин бо тағйирёбии нархҳои фурӯши нерӯи барқ, тибқи қарордоди байни Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Бонки Рушди Осӣ, пешбинӣ шудааст.

Тибқи нархҳои пешбинишуда барои ҳар сол, ҳаҷми умумии истеҳсоли маҳсулоти соҳаҳои КСЭ-и вилоят аз нигоҳи арзиш дар солҳои 2010 ва 2015 мутаносибан 49809,4 ва 328820,4 ҳазор сомониро ташкил хоҳад дод. Суръати афзоиши истеҳсоли маҳсулот дар ин соҳа мутаносибан: дар соли 2010 нисбати соли 2005 – 2,4 маротиба; соли 2015 нисбати соли 2010 – 6,6 маротиба ва соли 2015 нисбати соли 2000 – 55,5 маротиба зиёд мешавад. Бо нархҳои соли 2000 бошад ин нишондиҳандаҳо мутаносибан 144,0 фоиз; 5,1 маротиба ва 9,9 маротибаро ташкил хоҳанд дод.

Соҳаи электроэнергетика

Барномаи рушди соҳаи электроэнергетикаи вилояти Суғд дар асоси таҳлилҳои фаъолияти молиявӣ истеҳсолии корхонаҳои мавҷудаи ШСХК «Барқи Тоҷик» дар вилояти Суғд бо назардошти вазъи ҳозираи техникӣ ва азнавбарқарорсозии онҳо, инчунин ба истифода додани иқтидорҳои нави энергетикӣ асоснок шудааст.

Мутобиқи Барномаи рушди соҳаи электроэнергетикӣ вилоят истеҳсоли нерӯи барқ дар нерӯгоҳи барқию обии Қайроққум, Обурдон, Фон-Дарё ва НОБ-ҳои хурд амалӣ карда мешавад.

Истеҳсоли нерӯи барқ аз нигоҳи арзиш, бо назардошти индекси суръати афзоиши нархҳои яклухт барои маҳсулоти саноатӣ дар солҳои 2010 – 25833,2 ҳазор сомонӣ ва 2015 - 139935,2 ҳазор сомониро ташкил медиҳад. Суръати афзоиш бошад, дар соли 2010 нисбати соли 2005 - 2,2 маротиба, соли 2015 нисбати соли 2010 - 5,4 маротиба ва соли 2015 нисбати соли 2000 - 32,0 маротибаро ташкил медиҳад.

Бо нархҳои соли 2000 суръати афзоиш дар солҳои овардашуда мутаносибан ба 122,0 фоиз; 4,4 маротиба ва 5,0 маротиба баробар мешавад.

Бояд қайд кард, ки НОБ-и Қайроққум, ки истеҳсолкундаи асосии нерӯи барқ дар вилоят ба ҳисоб меравад, дар ҳолати садамавӣ қарор дорад, зеро агрегатҳои он аз меъёри муайяни хизматрасонӣ баромадааст (46 сол). Аз ин лиҳоз, аз сабаби талаф ёфтани иқтидорҳои муайяншуда, истеҳсоли нерӯи барқ дар ин нерӯгоҳ сол то сол кам шуда истодааст. Бо мақсади нигоҳ доштани ҳолати кории таҷҳизотҳои истифодашаванда, аз тарафи Вазорати энергетика лоиҳаи тармиму таҷдиди таҷҳизотҳои асосӣ ва ёрирасон, ки маблағгузорино дар ҳаҷми 26,8 млн. доллари ИМА талаб мекунад, таҳия шудааст.

Аз нигоҳи асли истеҳсоли нерӯи барқ дар соли 2010 – 762,5 млн.кВт.соатро ташкил медиҳад ва бо назардошти ба истифода додан ва ба истеҳсолот ҷорӣ намудани нерӯгоҳҳои обию барқии Обурдон ва

Фон-Дарё истехсоли нерӯи барқ дар соли 2015 ба 3330,0 млн. кВт. соат расонида мешавад, ки суръати афзоиш дар соли 2010 нисбати соли 2005 - 122,0 фоиз; соли 2015 нисбати соли 2010 - 4,4 маротиба ва соли 2015 нисбати соли 2000 - 5,0 маротибаро ташкил медиҳанд.

Соҳаи истихроҷи нафту газ

Рушди соҳаи истихроҷи нафту газ дар вилояти Суғд то соли 2015 бо назардошти ба истифода додани чоҳҳои корношоям; гузаронидани корҳои пармакунӣ ҷустуҷӯӣ дар майдонҳои «Хоча-Боқирғон», «Супетау» ва ғайра пешбинӣ шудааст, зеро чоҳҳои мавҷуда ҳамагӣ 50 фоизи шумораи умумии чоҳҳоро ташкил медиҳад.

Ҳисобу китоби ҳаҷми истихроҷи маҳсулоти соҳаи нафту газ аз нигоҳи арзиш бо назардошти динамикаи тағйирёбии нархҳо ва ҷалби сармоягузoron пешбинӣ шудааст.

Дар давраи баррасишаванда истихроҷи нафт (бо назардошти конденсати газ) дар солҳои 2010 – 9875,0 ҳазор сомонӣ ва соли 2015 - 55200,0 ҳазор сомониро ташкил медиҳад. Суръати афзоиш дар соли 2010 нисбати соли 2005 – 2,1 маротиба, соли 2015 нисбати соли 2010 – 5,6 маротиба ва соли 2015 нисбати соли 2000 – 74,7 маротиба зиёд мешавад.

Аз нигоҳи асли истихроҷи нафт дар соли 2010 – 19,5 ҳазор тонна ва дар соли 2015 – 100 ҳазор тоннаро ташкил медиҳад. Суръати афзоиш дар соли 2010 нисбати соли 2005 – 142,3 фоиз, соли 2015 нисбати соли 2010 – 5,1 маротиба ва соли 2015 нисбати соли 2000 – 8,1 маротиба меафзояд.

Дурнамои ҳаҷми истихроҷи нафт (бо назардошти конденсати газ) дар марҳилаи пурраи баррасишаванда, яққоя бо истифодабарии конҳо, дар мавриди иҷроиши корҳои пармакунӣ дар ҳаҷми 17500 метри шартӣ мувофиқи мақсад хоҳад буд. Аз он ҷумла, ҳаҷми умумии корҳои кашшофию пармакунӣ ҳамагӣ, аз соли 2006 то соли 2010 – 10200 метри шартӣ ва аз соли 2011 то соли 2015 – 7300 метри шартиро ташкил мекунанд.

Динамикаи ҳаҷми истихроҷи гази табиӣ (аз нигоҳи арзиш) дар давраи пешбинишуда чунин мебошад: дар соли 2010 – 1480,8 ҳазор сомонӣ, дар соли 2015 – 6048,0 ҳазор сомонӣ. Дар ин ҳолат сурати афзоиш дар соли 2010 нисбати соли 2005 – 2,8 маротиба, соли 2015 нисбати соли 2010 – 4,1 маротиба ва соли 2015 нисбати соли 2000 – 60,5 маротибаро ташкил медиҳад.

Аз нигоҳи асли бошад, ҳаҷми истихроҷи гази табиӣ чунин динамикаро нишон медиҳад: соли 2010 – 22,0 млн. м³ ва соли 2015 – 70 млн. м³. Суръати афзоиши истихроҷи гази табиӣ аз нигоҳи асли дар соли 2010 нисбати соли 2005 – 2,1 маротибаро ташкил дода, дар соли 2015 нисбати соли 2010 – 3,2 маротиба, дар соли 2015 нисбати соли 2000 – 12,5 маротиба зиёд мешавад.

Саноати ангишт

Вазъияти бавучудода дар сектори энергетика дар шароити норасоии захираҳои ашёи хоми карбогидридӣ (алалхусус гази табиӣ,

нафт), инчунин норасосии нерӯи барқ, қатъиян ҳалли масъалаи рушди соҳаи ангишт ва зудтар афзоиш додани истихроҷи ангиштро дар солҳои наздик талаб менамояд.

Ҳоло дар вилояти Суғд 4-то корхонаи истихроҷи ангишт амал мекунанд. Конҳои иқтишофшудаи Шӯроб, Фон-Яғноб, Рават, Моғиён ва Кштут-Зауран дорои захираҳои калони ангишт буда, аз 30 зухуроти ангишт иборатанд. Хусусияти хоси ҳамаи конҳои зухуроти ангишт дар он мебошад, ки мавқеи ҷойгиршавии онҳо дар минтақаҳои вайроншавии тектоникӣ ва тағйирёбии шакли кӯҳӣ бо релефи аз ҳамдигар чудошаванда ва душвор дастрасшаванда мебошанд. Захираҳои геологии ангишт дар ҳудуди майдонҳои вилоят зиёда аз 2 млрд. тонна ба назар гирифта шудаанд.

Аз нигоҳи арзиш, бо назардошти афзоиши индекси нархҳои яклухт ба маҳсулоти саноатӣ дар давраи то соли 2015 ҳаҷми истихроҷи ангишт соли 2010 – 3648,0 ҳазор сомонӣ ва дар соли 2015 – 10637,0 ҳазор сомониро ташкил медиҳад. Суръати афзоиш дар ин давра дар соли 2010 нисбати соли 2005 – 2,0 маротиба, соли 2015 нисбати соли 2010 – 2,9 маротиба ва дар соли 2015 нисбати соли 2000 – 24,3 маротибаро ташкил медиҳад.

Дар асоси гуфтаҳои боло ва бо назардошти амалӣ гардонидани сиёсати сарфаҷӯии нерӯи барқ аз тарафи ҳамаи гурӯҳҳои истеъмолгарон, истихроҷи ангишт дар соли 2010 ба 60,5 ҳазор тонна ва дар соли 2015 то 155,0 ҳазор тонна афзоиш меёбад.

Ҳаҷми истихроҷи ангишти пешбинишуда бо назардошти дастгирии молиявии давлатӣ барои устуворкунии нарх то соли 2007, чалб намудани маблағгузориҳои давлатӣ ва зиёд намудани маблағҳои хусусӣ, барои тармиму таҷдиди кон ва дастрас намудани таҷҳизотҳои кӯҳкорӣ, инчунин гузаронидани ҳаҷмҳои зарурии корҳои геологӣ кашшофӣ амалӣ мегарданд.

Соҳаи коркардабарории нафт

Масъалаҳои истеҳсоли маҳсулоти нафтӣ ба монанди истихроҷи он ҳам дар вақтҳои наздик ва ҳам дар оянда дар вазъи ногувор қарордоранд, ки онҳо ҳамчунин бо масъалаи самаранокии иқтисодӣ ва афзоиши барқароршавии иқтисоди истихроҷи нафт зич алоқаманданд.

Оид ба коркард ва истеҳсоли маҳсулоти нафтӣ маълумотҳои омӯришӣ 2 соли охир нишон медиҳанд, ки ҳаҷми истеҳсоли ҳамаи намудҳои маҳсулоти нафтӣ 1-1,5 Ҷоизи истеъмолоти солоноро ташкил медиҳанд, яъне истиқлолияти энергетикӣ ҷумҳурӣ дар масъалаи таъминоти маҳсулоти нафтӣ дар ҳамин давра ҳалли ҳудро наёфтааст ва вобастагии кишвар аз дигар давлатҳо 98,5 - 99,0 Ҷоизро ташкил медиҳад.

Бо назардошти нишондиҳандаҳои зикршуда, ба мақсад мувофиқ аст, ки дар давраи баррасишаванда дар вилояти Суғд сохтмон ва ба истифода додани корхонаҳои коркарди маҳсулотҳои нафтӣ ба роҳ монда шавад. Маблағгузориҳои сохтмони иншооти мазкур аз ҳисоби шахсони хусусӣ ё ин ки ширкатҳои молиявӣ имконпазир мебошад.

Барои таъмин намудани талаботи соҳаи иқтисодиёти вилоят бо маҳсулоти нафтӣ дар соли 2015 лозим аст, ки истеҳсоли онро дар ҳаҷми на камтар аз 65 ҳазор тонна/сол оварда расонид.

Соҳаҳои саноати коркарди маъдан ва металлургияи ранга, мошинасозӣ, коркарди филиз, электронӣ ва электротехникӣ, кимиё, саноати сабук, шиша ва чинибарорӣ, коркарди чӯбу тахта, полиграфӣ, масолеҳи сохтмонӣ ва индустрияи сохтмонӣ ва истеҳсоли пилла

Мунтазам амалӣ намудани корҳо доир ба зиёд намудани захираҳои ашёи хоми минералӣ, беҳтар намудани таъминоти корхонаҳо бо ашёи хом ва масолеҳ, инчунин омӯзиши талаботи бозорҳо ба маҳсулоти корхонаҳои саноатӣ, дар истеҳсолот қорӣ намудани навъҳои нави маҳсулоти рақобатпазир ва баланд бардоштани сатҳи техникӣ ва сифати маҳсулоти тайёр имконият медиҳанд, ки корхонаҳои саноатии соҳаҳои саноати дар боло зикргашта иҷрои нишондиҳандаҳои Барномаи мазкурро таъмин намоянд.

Ҳаҷми умумии истеҳсоли маҳсулотҳои саноатӣ дар соҳаҳои саноати истихроҷ ва коркарди маъданҳои кӯҳӣ ва металлургияи ранга, мошинсозӣ ва коркарди фулузот, электронӣ ва электротехникӣ, кимиё ва коркарди нафт, сабук ва маҳаллӣ, шиша ва чинибарорӣ, полиграфӣ, масолеҳи сохтмон ва индустрияи сохтмонӣ дар соли 2015 бо назардошти болоравии индекси нархҳои яклухт 1182019,5 ҳазор сомониро ташкил дода, нисбат ба нишондиҳандаҳои соли 2005 мутаносибан 915420,1 ҳазор сомонӣ, ё ин ки 4,4 маротиба афзоиш меёбад. Зиёд гаштани ҳаҷми истеҳсоли маҳсулот имконият медиҳад, ки дар соҳаҳои саноати вилоят ба таври илова аз ҳисоби сохта ба истифода додани корхонаҳои нав (1620 ҷой), зиёд намудани ҳаҷми истеҳсолот (6470 ҷой), барқароркунии ҷойҳои пештараи қорӣ (1160 ҷой) ҳамагӣ 9250 ҷойҳои нави қорӣ ташкил карда мешаванд.

Корхонаи коркарди маъданҳои кӯҳӣ ва металлургияи рангаи вилоят ғайр аз комбинати фулузоти нодири «Ленинобод»-и ш. Қайроққум бо истифода аз ашёи хоми маҳаллӣ фаъолият менамоянд. Дар корхонаҳои соҳа мунтазам зиёд намудани корҳои ҷустуҷӯи ва геологӣ ва дар ин асос зиёд намудани захираҳои ашёи хоми минералӣ, тармиму таҷдиди корхонаҳо дар назар доша шудаанд. Ҳаҷми истеҳсоли маҳсулоти саноатӣ дар соли 2015 бо назардошти болоравии индекси нархҳои яклухт 168820,7 ҳазор сомонӣ пешбинӣ карда мешавад. Афзоиши он дар соли 2015 нисбат ба нишондиҳандаҳои дар соли 2005 ба дастоварда 83376,3 ҳазор сомонӣ ё ин ки қариб 2,0 маротибаро ташкил медиҳад.

Дар рушди соҳа корхонаҳои муштараки «Зарафшон» ва «Апрелевка», ки ба истихроҷи маъдан, коркард ва истеҳсоли металлҳои қимматбаҳо машғул мебошанд, нақши муайянкунанда мебозанд ва 84,4 фоиз маҳсулоти дар корхонаҳои соҳа тавлидшавандаро истеҳсол менамоянд.

Дар ин корхонаҳо таъмин кардани риояи коидаҳои истифодабарии конҳо, ворид намудани технологияҳои пешқадами коркарди маъдан ва нисбатан беҳтар намудани бойгардонии маъдан дар фабрикаҳои бойгардонӣ имконият медиҳанд, ки истеҳсоли тилло ва нуқра дар ин давра аз 1710,9 ва 2347,3 кг дар соли 2005 то 4500 ва 14000 кг дар соли 2015 ё ин ки 2,6 ва 6,0 маротиба афзоиш меёбанд.

Бояд тазакур дод, ки саноати коркарди маъдан яке аз соҳаҳои афзалиятнок ба шумор меравад. Таъмин намудани рушди он тақозо менамояд, ки бо ҷалби сармояҳои хориҷӣ ва ватанӣ ба корҳои азнавсозӣ, тармиму таҷдиди на танҳо корхонаҳои коркарди тилло ва нуқра, балки ҶСШК «Комбинати маъдантозакунии «Адрасмон» ва «Анзоб» суръат бахшида, дар онҳо истеҳсоли маҳсулоти ниҳоиро ба роҳ монем. Ин имконият медиҳад, ки дар баробари мутаносибан то ба 18000 ва 12000 тоннагӣ расонидани истеҳсоли омехтаҳои сурмаву симоб ва сурбу нуқра дар корхонаҳои номбурда истеҳсоли сурмаву симоби металлӣ ва сурбу нуқраро ташкил карда, иҷрои нишондиҳандаҳои Барномаи рушди иҷтимоию иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар давраи то соли 2015 таъмин карда шаванд.

Корхонаҳои саноати кимиёи вилоят ғайр аз ҶСШК «Нилуфар» бо ашёи хоми воридотӣ фаъолият менамоянд. То соли 2015 бо назардошти болоравии индекси нархҳои яклухт истеҳсоли маҳсулоти саноатӣ дар онҳо ба маблағи 57045,8 ҳазор сомонӣ пешбинӣ карда мешавад. Афзоиши истеҳсоли маҳсулот нисбат ба ҳаҷми дар соли 2005 пешбинишуда 3,0 маротибаро ташкил медиҳад. Зиёдшавии истеҳсоли маҳсулот дар корхонаҳои соҳа ба ҳалли мусбати масъалаи тавассути қаламрави Ҷумҳурии Ўзбекистон интиқол додани маҳсулоти тайёри корхонаҳои соҳа ва ворид намудани ашёи хом барои қонеъ гардонидани эҳтиёҷоти онҳо зич вобаста мебошад.

Баланд бардоштани сатҳи техникӣ ва технологияи истеҳсоли маҳсулот, бо роҳҳои дипломатӣ дар сатҳи Ҳукуматҳои Тоҷикистон ҳаллу фасл намудани тавассути сарҳади Ҷумҳурии Ўзбекистон беамоният гузаронидани борҳо ва беҳтар намудани таъминоти корхонаҳои соҳа бо ашёи хоми ватанӣ ва воридотӣ имконият медиҳад, ки дар корхонаҳо номгӯӣ нави маҳсулоти тайёри ба талаботи бозорҳо ҷавобгӯиро дар истеҳсолот ҷорӣ намуда, ҳаҷми истеҳсоли маҳсулотро зиёд карда, иҷрои нишондиҳандаҳои Барнома таъмин карда шаванд.

Корхонаҳои саноати мошинасозӣ, коркарди филиз ва электротехникии вилоят асосан бо технологияҳои пешқадами ҳозиразамон ҷиҳозонида шуда, дорои сатҳи баланди техникӣ мебошанд ва бо истифода аз ашёи хоми воридотӣ фаъолият менамоянд. Беҳтар намудани таъминоти корхонаҳо бо ашёи хом ва истифодабарии иқтидорҳои истеҳсоли имконият медиҳад, ки то соли 2015 истеҳсоли автобусҳои «Хучанд-Зил»-ро то ба 40 адад, аробачаҳо барои маъҷубон то ба 450 адад, дучархаҳоро то ба 300 дона, истеҳсоли қисмҳои эҳтиётиро барои автомобилҳо ва мошинаҳои хоҷагии қишлоқ ба маблағи мутаносибан 2025 ва 428,6 ҳазор сомонӣ ва зарфҳои оҳардори пӯлодиро

ба 111,7 ҳазор дона расонида, бо дарназардошти болоравии индекси нархҳои яклухт дар соли 2015 истеҳсоли маҳсулоти саноатиро ба маблағи 20201,4 сомонӣ пешбинӣ намуда, афзоиши ҳаҷми истеҳсоли маҳсулотро нисбат ба нишондиҳандаи дар соли 2005 пешбинишуда 2,1 маротиба таъмин намоянд.

Дар баробари ин корхонаҳои саноати мошинасозии вилоят, гарчанде бо технологияҳои ҳозиразамони истеҳсоли маҳсулот мучаҳҳаз гардонида шуда бошанд ҳам, талаботи бозори истеъмолии кишварро бо маҳсулоти истеҳсоли худӣ таъмин накарда истодаанд. Асбобҳои оддитарини рӯзгор, қисмҳои эҳтиётӣ ва таҷҳизотҳои ғайристандартӣ ба бозори истеъмолии шаҳру ноҳияҳои ҷумҳурӣ ва вилоят аз хориҷӣ мамлакат ворид гашта ба фурӯш мераванд. Дар аксарияти корхонаҳо шӯъбаҳои конструкторӣ ва лоиҳакашӣ амал намеkunанд. Фаъолияти истеҳсолии шӯъбаҳои номбурда дар корхонаҳое, ки онҳо арзи вучуд доранд ба талабот ҷавобгӯ намебошанд ва корхонаҳоро бо маводҳои конструкторӣ ва лоиҳакашӣ таъмин карда наметавонанд.

Ҳалли ин масъала тақозо менамояд, ки мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии вилояти Суғд ва Вазорати саноати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар якҷоягӣ бо роҳбарони корхонаҳои саноати мошинасозӣ ва электротехникӣ дар навбати аввал:

- фаъолияти шӯъбаҳои конструкторӣ ва лоиҳакашии корхонаҳои соҳаро мавриди санҷиш ва баррасӣ қарор дода, онҳоро бо кадрҳои баландихтисос ва дар ин ҷода соҳибтаҷриба таъмин карда, базаи моддӣ ва техникийи онҳоро мукамал намоянд;

- талаботи бозори истеъмолий, корхонаҳои соҳаҳои хоҷагии халқро ба асбобҳои рӯзгор, қисмҳои эҳтиётӣ ва таҷҳизотҳои ғайристандартӣ, инчунин дигар маҳсулоти дар корхонаҳои соҳа истеҳсолшаванда мавриди омӯзиш қарор дода, истеҳсоли онҳоро ба роҳ монанд.

Дар **корхонаҳои саноати сабук** бо дарназардошти таъмин намудани иҷроии супоришҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Э. Ш. Раҳмонов оиди дар корхонаҳои саноати сабук таъмин намудани коркарди пурраи нахи пахтаи дар ҷумҳурӣ истеҳсолшаванда, ба кулӣ зиёд кардани коркарди дигар намудҳои ашёи хоми маҳаллӣ ва рушди саноати бофандагӣ дар кишвар ва дар асоси мунтазам беҳтар намудани истифодабарии иқтидорҳои истеҳсолӣ ва структураи ашёи хоми маҳаллӣ зиёд намудани истеҳсоли маҳсулоти ниҳой дар корхонаҳои коркард, ҳаҷми истеҳсоли маҳсулоти саноатӣ дар соли 2015 бо дарназардошти болоравии индекси нархҳои яклухт ба маблағи 908676,0 ҳазор сомонӣ пешбинӣ карда мешавад, ки ин нисбат ба нишондиҳандаҳои дар соли 2005 пешбинишуда ба маблағи 769815,2 ҳазор сомонӣ ё ин ки 6,5 маротиба зиёд мебошад.

Бояд тазаққур дод, ки қариб 82 фоизи нахи пахтаи барои коркард дар корхонаҳои вилоят пешбинишуда дар корхонаҳои муштаракӣ Тоҷикистону Корея, Тоҷикистону Италия ва Тоҷикистону Русия, ки бо технологияҳои замонавӣ истеҳсоли маҳсулот мучаҳҳаз гардонида шудаанд, коркард карда мешаванд ва дар оянда барои ба ин мақсадҳо

ноил шудан ба мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии шаҳрҳо ва ноҳияҳои вилояти Суғд, роҳбарон ва мутахассисони корхонаҳои саноати сабук лозим меояд, ки бо ҷалби сармояҳои хориҷӣ ва ватанӣ тадбирҳои доир ба ворид намудани технологияҳои пешқадами истеҳсоли маҳсулоти дӯзандагӣ, трикотаҷӣ, матоъҳои вазнини ороишӣ барои истеҳсоли мебел, ресмони дӯзандагӣ ва истеҳсоли номгӯи васеи маҳсулот бо истифода аз нахи пахтаи маҳиннах андешанд ва онҳоро амалӣ намоянд.

Таъмин намудани коркарди пурраи нахи пахтаи дар вилоят истеҳсолшуда, беҳтар намудани структураи истифодабарии ресмонҳои пахтагӣ ва дар ин асос зиёд намудани истеҳсоли маҳсулоти ниҳой яке аз масъалаҳои ҳалталаб ба шумор меравад. Он тақозо менамояд, ки мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии шаҳрҳо ва ноҳияҳо, роҳбарон ва мутахассисони корхонаҳои саноати сабук доир ба зиёд кардани иқтидорҳои коркарди нахи пахта, мунтазам беҳтар намудани истифодабарии иқтидорҳои истеҳсоли дар корхонаҳои амалкунанда ва навтаъсис, таҳкими интизоми технологӣ ва меҳнатӣ дар онҳо чораҳои мушаххас андешида, рафти иҷроии онҳоро зери назорати доимӣ қарор диҳанд.

Равона намудани фаъолияти ташкилотчиғии мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии шаҳрҳои Хучанд ва Қайроққум, роҳбарон ва мутахассисони корхонаҳои коркарди пашм, пойафзолбарорӣ ва қолинбофӣ барои ҳалли масъалаи бо ҷалби сармоягузори хориҷӣ ва ватанӣ дар вилоят сохта ба истифода додани корхонаи коркарди пӯсти чорво, азнавсозӣ, таҷдиду тармими корхонаҳои коркарди пашму пойафзолбарорӣ ва ворид намудани технологияҳои замонавии коркард ва истеҳсоли маҳсулоти тайёри рақобатпазир ба мақсад мувофиқ мебошад.

Ин имконият медиҳад, ки корхонаҳои пойафзолбарорӣ ва қолинбофӣ вилоятро бо ашёи хоми хушсифати ватанӣ таъмин намуда, истифодабарии иқтидорҳои истеҳсолии корхонаҳои соҳаро баланд бардошта, ба мунтазам афзоиш додани истеҳсоли маҳсулот тайёр ва беҳтар шудани сифати он муваффақ гашта, эҳтиёҷоти бозори дохилии вилоят ва ҷумҳуриро бо маҳсулоти ниёзи мардуми истеҳсоли худӣ таъмин намоем.

Ҳалли масъалаҳои зиёд намудани истеҳсоли маҳсулоти ниҳой дар корхонаҳои саноати сабук ва маҳаллӣ бевосита ба васеъ кардани бозори фурӯш ва мувофиқи талаботи бозори истеъмолӣ дар корхонаҳо ба роҳ мондани тавлидоти онҳо тақозо менамояд, ки роҳбарон ва мутахассисони корхонаҳои саноатии вилоят ба масъалаи омӯختани талаботи бозорҳои истеъмолӣ ба маҳсулотҳои тайёри корхонаҳо ҷиддӣ машғул шаванд, номгӯи маҳсулоте, ки ба онҳо бозори истеъмолӣ эҳтиёҷ дорад дар истеҳсолот ҷорӣ гардад ва ин масъала зери назорати доимии мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии шаҳрҳо ва ноҳияҳо қарор гирад.

Ғайр аз ин, Ҷумҳурии Тоҷикистон дар байни давлатҳои муштаракулманофеъ ягона кишваре боқӣ мондааст, ки дар он Қонун «Дар бораи ҳифзи истеҳсолкунандагони ватанӣ ва бозори дохилӣ» таҳия

ва қабул нагардидааст ва ин проблема яке аз масъалаҳои ҳалталаб боқӣ монда истодааст. Дар марҳилаи ба Созмони умумиҷаҳонии савдо дохил шудани Тоҷикистони соҳибистиклол таҳия ва амалӣ намудани чораҳои химояткунандаи истеҳсолкунандагони ватанӣ ва бозори дохилӣ бояд асоси қонунӣ дошта бошанд. Аз ин лиҳоз, ба Вазорати иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон лозим меояд, ки дар якҷоягӣ бо вазорату идораҳои манфиатдор лоиҳаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистонро «Дар бораи чораҳои махсуси химояткунанда, пешгирикунандаи шикасти нарх (антидемпингӣ) ва чубронкунандаи зарари молиявии истеҳсолкунандагони ватаниро аз воридоти молҳо» дар мӯҳлати кӯтоҳтарин таҳия намуда, онро барои баррасӣ ба Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод намояд, то ки дар мамлакат шароити мусоид барои дарёфт кардани бозори фурӯши маҳсулот ва рушди соҳаҳои саноат таъмин карда шавад.

Дар корхонаҳои саноати сабук ва маҳаллӣ ба роҳ мондани истеҳсоли маҳсулоти ниҳойӣ яке аз самтҳои баланд бардоштани самаранокии истеҳсоли маҳсулоти саноатӣ, зиёд намудани ҳаҷми он ва беҳтар кардани вазъияти истеҳсоливу молиявии корхонаҳои амалкунандаи соҳа ба шумор меравад. Он имконият медиҳад, ки дар соли 2015 дар корхонаҳои амалкунанда истеҳсоли 21019 тонна ресмонҳои пахтагӣ, мутаносибан 100980 ва 82000 ҳазор м² матоъҳои пахтагии дурушт ва тайёр, 1800 тонна риштаҳои пашмин, 570 ҳазор м² матоъҳои патдори пашмин, 130 тонна нахи абрешим, 1260 ҳазор м² матоъҳои шоҳии тайёр, 2000 ҳазор дона маҳсулоти трикотажи боло, ба маблағи 149796,8 ҳазор сомонӣ маҳсулоти дӯзандагӣ, 5722 ҳазор чуфт маҳсулоти чӯробӣ, қолин ва маҳсулоти қолинӣ 2114,5 ҳазор м², 2651 ҳазор чуфт пойафзоли чармин, 875 ҳазор чуфт пойафзоли резинӣ пешбинӣ карда шавад.

Бояд қайд кард, ки тибқи «Барномаи рушди саноати сабук дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2006-2015», ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон 31 октябри соли 2005 № 422 тасдиқ шудааст, дар соли 2007 дар ноҳияҳои Мастчоҳ ва Спитамен сохта ба истифода додани фабрикаҳои ресандагӣ бо иқтидори коркарди 5,0 ва 3,0 ҳазор тонна нахи пахта, дар ноҳияи Зафаробод дар соли 2006 фабрикаи ресандагӣ бо иқтидори коркарди 3,0 ҳазор тонна ва дар соли 2007 дар заминаи сеҳи бофандагии ҚСШК «Қолинҳои Қайроққум» ташкил намудани истеҳсолоти ресандагӣ бо иқтидор барои коркарди 12 ҳазор тонна нахи пахта ва дар корхонаҳои номбурда истеҳсоли 16395 тонна ресмонҳои пахтагини молӣ пешбинӣ гардидааст.

Дар сурати амалӣ намудани ин Барнома имконият пайдо мешавад, ки дар ҳудуди вилоят то соли 2015 то ба 85 фоиз расонидани истифодабарии иқтидорҳои истеҳсолӣ ба таври илова 19,5 ҳазор тонна нахи пахта коркард карда шавад ва ҳаҷми онро дар маҷмӯъ ба 44,5 ҳазор тонна расонида, коркарди ҳамаи нахи пахтаи дар вилоят истеҳсолшаванда, ки аз супориши Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон бармеояд, нишондиҳандаҳои Барномаи рушди иқтисодии Ҷумҳурии

Тоҷикистон дар давраи то соли 2015 ва Барномаи рушди саноати сабук дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2006-2015 таъмин карда шаванд.

Дар **корхонаҳои истеҳсоли маводи сохтмонӣ ва саноати сохтмонӣ** бо ҷалби сармоягузорию дохиливу хориҷӣ амалӣ намудани ҷорабиниҳо доир ба барқароркунӣ ва азнавсозии иқтидорҳои корхонаҳои истеҳсоли масолеҳи деворӣ, конструксияҳои оҳану бетонӣ, коркарди ҷӯбу тахта, мрамр ва дигар намудҳои нави маҳсулоти соҳа, ки ба баланд бардоштани сифати истеҳмолии мавод ва маҳсулоти саноати сохтмонӣ мусоидат менамоянд, дар назар дошта шудааст.

Ин имконият медиҳад, ки истеҳсоли ҳаҷми маҳсулоти саноатӣ дар корхонаҳои соҳа бо назардошти болоравии индекси нархҳои яклухт дар соли 2015 ба маблағи 10539,3 ҳазор сомонӣ пешбинӣ карда шавад, ки ин афзоиши онро нисбат ба нишондиҳандаҳои соли 2005 ба маблағи 5691,1 ҳазор сомонӣ ё ин ки 2,2 маротиба таъмин менамояд.

Дар корхонаҳои соҳа то соли 2015 истеҳсоли 118,4 млн. дона хишти шартӣ масолеҳи деворӣ, 35,3 ҳазор м³ конструксия ва маснуоти оҳану бетонӣ, 35700 тонна оҳаки сохтмонӣ, 86,4 ҳазор м² тахтасангҳои мрамрӣ ва 142 ҳазор тонна гачи сохтмонӣ, 822,7 ҳазор м³ масолеҳи ғайри маъданӣ пешбинӣ карда мешавад, ки ин талаботи корхонаҳои комплекси сохтмонию вилоятро қонеъ гардонида метавонад.

Корхонаҳои саноати шиша ва чинибарории вилоят асосан бо истифода аз ашёи хоми маҳаллӣ фаъолият менамоянд. Истеҳсоли ҳаҷми маҳсулоти саноатӣ дар соли 2015 бо назардошти болоравии индекси нархҳои яклухт ба маблағи 13371,1 ҳазор сомонӣ пешбинӣ шудааст. Афзоиши он нисбат ба нишондиҳандаҳои соли 2005 ба маблағи 5144,1 ҳазор сомонӣ зиёд гашта 162,5 фоизро ташкил медиҳад. Дар рушди соҳа ҶС «Лаъл» - ш Ҳӯҷанд ва ҶС «Комбинати бозёфтҳои кӯҳии Ҷ. Расулов» нақши муайянкунандаро мебозанд. Ҳаҷми истеҳсоли маҳсулоти саноатии ин корхонаҳо дар ҳаҷми умумии истеҳсоли маҳсулоти соҳа 99 фоизро ташкил медиҳад.

Бояд таъкид кард, ки талаботи корхонаҳои комплекси агросаноатии кишварро ҶС «Лаъл» бо маҳсулоти тайёри худ ба пуррагӣ таъмин карда наметавонад ва ин яке аз сабабҳои дар сатҳи паст қарор доштани саноати коркарди меваю сабзавот ва талафёбии маҳсулоти хоҷагии қишлоқ шудааст. Аз ин лиҳоз ба Ҳукумати вилояти Суғд ва роҳбарияти корхона лозим меояд, ки доир ба зиёд кардани иқтидорҳои истеҳсолӣ, дар корхона зиёд намудани номгуи маҳсулоти истеҳсолшаванда, хусусан зарфҳои ҳаҷмашон хурд, беҳтар намудани дизайни онҳо тадбирҳои зарурӣ андешида, онҳоро амалӣ намоянд.

Корхонаҳои саноати коркарди ҷӯбу тахта асосан бо истифода аз ашёи хоми воридотӣ фаъолият мекунанд. Истеҳсоли ҳаҷми маҳсулоти саноатӣ дар соли 2015 бо назардошти болоравии индекси нархҳои яклухт ба маблағи 1756,2 ҳазор сомонӣ пешбинӣ шудааст, ки он нисбат ба нишондиҳандаҳои дар соли 2005 пешбинишуда 3,8 маротиба зиёд мебошад. Онҳо асосан мебели таъиноти ҳархела, қуттиҳо барои меваю сабзавот ва дигар маҳсулотҳои кишоварзӣ истеҳсол менамоянд.

Истеҳсоли мебел дар соли 2015 ба маблағи 885 ҳазор сомонӣ пешбинӣ шудааст.

Дар корхонаҳои полиграфӣи вилоят маҷалла ва рӯзномаҳои вилоятӣ, шахрӣ ва ноҳиявӣ нашр карда мешаванд. Ҳаҷми истеҳсоли маҳсулот дар корхонаҳои соҳа бо назардошти болоравии индекси нархҳои яклухт ба маблағи 1609 ҳазор сомонӣ, ё ин ки нисбат ба нишондиҳандаҳои дар дурнамои соли 2005 пешбинишуда 2,2 маротиба зиёд пешбинӣ шудааст.

Истеҳсоли пилла то соли 2015 дар вилоят 1850 тонна пешбинӣ карда мешавад, ки ин нисбат ба нишондиҳандаи соли 2005 154,1 тонна, ё ин ки 109,1 фоиз зиёд мебошад.

Таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки гарчанде дар солҳои охир истеҳсоли пилла дар вилоят сол то сол зиёд шавад ҳам, истеҳсоли навъҳои яккачин, 1 ва 2-юми он кам гашта, навъҳои сеюм ва сақат (пилла барои коркарди саноати нодаркор) афзоиш меёбанд. Ин боиси паст рафтани на танҳо даромаднокии хоҷагиҳои кирмакпарвар, балки кам гардидани истеҳсоли саноатӣ ва самаранокии коркарди пилла шуда истодааст.

Вазъияти ба амаломата тақозои онро менамояд, ки мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии вилояти Суғд дар якҷоягӣ бо вазоратҳои саноат ва кишоварзии Ҷумҳурии Тоҷикистон:

- доир ба мустақкам намудани базаи хӯроки кирмак, зиёд намудани тутзорҳо, барқарор кардани корхонаҳои тухмипарварӣ, таъмин намудани риояи қоидаҳои агротехникӣ дар парвариш ва нигоҳубини тутзорҳо ва ҳифзи онҳо аз ҳашаротҳои зараррасони хоҷагии кишлоқ, ки асоси баланд бардоштани ҳосилнокии пилла ба шумор мераванд, чорабиниҳо таҳия карда, иҷрои бечуну чарои онҳоро таъмин намоянд;

- чорабиниҳоро доир ба таври саноатӣ парвариш намудани кирмак, баланд бардоштани сифати пилла, беҳтар намудани шароити моддӣ ва иҷтимоии пиллапарварон, баланд бардоштани музди меҳнати онҳоро пешбинӣ намуда, амалӣ намоянд.

- доир ба пурзӯр намудани мубориза алайҳи ҳашароти зараррасони «Оташак» чорабиниҳои мушаххас андешида, онҳоро тибқи талаботҳои агротехникӣ амалӣ намоянд;

- ба таъмин намудани ҳалли масъалаи дар хоҷагиҳо сохта ба истифода додани пиллаҳонаҳо барои парвариш намудани кирмак, барои кирмакпарварон муҳайё намудани шароитҳои қорие, ки мувофиқи талаботи қоидаҳои зооветеринарӣ парвариш намудани кирмакро имконпазир менамоянд, чораҳо андешида онҳоро амалӣ намоянд;

- фаъолияти корхонаҳои пилларесӣ ва саноати шоҳибобии вилоятро зери назорати доимӣ қарор дода, коркарди ниҳонии наҳи абрешими дар вилоят истеҳсолшударо дар корхонаҳои шоҳибобӣ пурра таъмин намуда, мунтазам болоравии истифодабарии иқтидорҳои истеҳсолии ҶСШК «Тоҷикатлас» ва ҶСШП «Текстил сити», афзоиши истеҳсоли матоъҳои тайёри шоҳӣ ва талаботи бозори дохилию берунмарзии кишварро бо онҳо таъмин намуда, минбаъд бе коркарди ниҳой аз ҳудуди вилоят баровардани наҳи абрешимро хотима бахшанд.

3.2. Рушди корҳои геологӣю кашшофӣ ва топографию геодезӣ

Вазъи иқтисодии манбаи моддии ашёи хоми вилояти Суғд барои рушди марҳилаи ҳозираи он аз имкониятҳои маҳдуди маблағгузорию бучети давлатӣ вобастагии ҳамазарафа дорад.

Дар айни ҳол соҳаи иқтисодии вилоят танқисии зиёдро дар ҳаҷми зарурии корҳои геологӣю кашшофӣ дар якҷоягӣ бо дигар соҳаҳои иқтисодӣ ҳис мекунад. Мустақилияти иқтисодӣ ва боигарии давлат бошад, танҳо бо воситаи таъминоти перспективӣю эътимоднокии манбаи ашёи хом мумкин аст, ки он асоси пешрафти рушди иқтисодии давлат ба ҳисоб меравад.

Мақсади асосии Барномаи рушди корҳои геологӣю кашшофӣ дар вилояти Суғд, ин таъминоти зиёди захираҳои моддии ашёи хом мебошад, ки барои устуворию рушди тамоми соҳаҳои ҷумҳурӣ ва кам намудани вобастагии моддии ашёи хоми соҳаи саноати давлат дар ҳолати содироти он равона карда шудааст.

Дар солҳои охир дар натиҷаи кам будани маблағгузорию воситаҳои молиявӣ корҳои геологӣю кашшофӣ ба амалӣ нагардидани барномаҳои давлатӣ оид ба тайёр намудани саноати азхудкунии конҳои фосфоритҳо ва бисёр зарур будани ашёи хом дар соҳаи кишоварзии ҷумҳурӣ оварда расонид. Дар муддати 10-12 соли охир барои рушди корҳои геологӣю кашшофӣ ва манбаҳои лабораторию таҳлилии техника ва таҷҳизотҳо аз нав карда нашуданд.

Вазифаи асосӣ барои ноил шудан ба мақсади давраи баррасишаванда, ин аз омӯзиши пешакии конҳои мавҷудбудаи маъдан ва майдонҳо, ки бо ҳисоби талаботи корхонаҳои маъдани кӯҳӣ дар ояндаи наздик барои истифодабарӣ ҷалб карда шудаанд ва тайёр намудани майдонҳо барои ташкили мавқеҳои нави канданиҳои фоиданок, инчунин кушодашавии мавзеҳои нави конҳо иборат аст.

Мувофиқи маълумотҳои пешниҳодшудаи Саридораи «Геологияи Тоҷик», Вазорати энергетикаи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Вазорати саноати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Барномаи рушди корҳои геологӣю кашшофӣ вилояти Суғд аз ҳисоби бучети давлатӣ дар давраи солҳои 2005-2015 ҳаҷми корҳои геологӣю кашшофӣ ба маблағи 10,2 млн. сомонӣ ба назар гирифта шудааст. Аз ҷумла 37 фоиз (3765,0 ҳазор сомонӣ) ба корҳои геологӣю кашшофӣ дар объектҳои Саридораи «Геологияи Тоҷик», 38,6 фоиз (3927,4 ҳазор сомонӣ) дар объектҳои Вазорати энергетикаи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 24,5 фоиз (2482,6 ҳазор сомонӣ) дар объектҳои Вазорати саноати Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад.

Дар соли 2005 ҳаҷми корҳои геологӣю кашшофӣ 733,4 ҳазор сомониро ташкил мекунад. Аз он 300 ҳазор сомонӣ (40,9 фоиз) дар Саридораи «Геологияи Тоҷик», 258,4 ҳазор сомонӣ (35,2 фоиз) дар Вазорати энергетика ва 175,0 ҳазор сомонӣ (23,9 фоиз) ба Вазорати саноати ҷумҳурӣ рост меояд.

Дар давраи солҳои 2006-2010 талабот ба ҳаҷми воситаҳои молиявӣ барои гузаронидани корҳои геологӣю кашшофӣ дар вилоят дар ҳаҷми

6,3 млн. сомонӣ муайян карда шудааст. Дар солҳои 2011-2015 талабот ба воситаҳои молиявӣ дар ҳаҷми 3,1 млн. сомонӣ пешбинӣ шудааст.

Дар давраи баррасишаванда дар ҳолати азхудкунии маблағҳои аз буҷет ҷудошаванда иҷро намудани корҳои иктишофӣ, геологӣ, омӯзиши қаблӣ, баҳодихӣ дар объектҳои зерин пешбинӣ шудааст:

1. Дар объектҳои Саридораи «Геологияи Тоҷик»:

- корҳои омӯзиши тилло дар кони маъдани оҳани Чокадамбулоқ; иктишофи мукаммали тилло дар кони маъдани оҳани Чокадамбулоқ; иктишофи пешакӣ ва мукаммали кони ашъеи гилҳои Тутли-Кудук; ҷустуҷӯи мукаммали тилло дар қисми алохтонҳои минтақаи Зарафшон; корҳои ҷустуҷӯию баҳодихии тилло дар майдони Тутли-Олмабулоқ; иктишофи пешакии тиллою нукра дар кони Боёрбек; иктишофи пешакӣ ва мукаммали кони Чорроға; корҳои ҷустуҷӯию баҳодихии тилло дар китъаи Манори кони Кум-Манор ва ғайра.

Дар ҳолати иҷро намудани корҳои мазкур зиёд шудани захираҳои канданиҳои фойданок ба монанди тилло, нукра, симоб, сурма, захираҳои ашъеи гилҳои алюминийдор ва ғайра дар назар аст.

2. Дар объектҳои Вазорати энергетикаи Ҷумҳурии Тоҷикистон гузаронидани корҳои кашшофӣ ҷустуҷӯӣ дар майдонҳои Супетауи шарқӣ, Тағойкучӣ, Патар ва ғайра пешбинӣ шудааст.

Дар ҳолати гузаронидани корҳои иктишофӣ геологӣ ва ба азхудкунии истеҳсоли шурӯъ кардани майдонҳои мазкур истихроҷи нафт ва газ аз ин майдонҳо 1 млн.тонна ва 1,8 млрд.м³ дар як сол имконпазир мегардад.

Ҳамчунин гузаронидани корҳои иктишофӣ геологӣ дар кони ангишти «Шӯроб», «Фон-Яғноб», «Равот», «Моғиён» ва «Кштут-Зауран» дар солҳои 2006-2015 пешбинӣ шудааст, ки дар натиҷаи он захираи ангиштро дар вилоят то 3 маротиба зиёд намуда, истеҳсоли маҳсулотро ба 56 ҳазор тонна дар соли 2010 ва ба 550 ҳазор тонна дар соли 2015 оварда мерасонад.

Ҳаҷми корҳои топографию геодезии аз буҷет маблағгузоришаванда дар объектҳои Агентии «Тоҷиккоинот».

Мувофиқи мақсад ва вазифаҳои пешниҳодшуда дар давраи солҳои 2005-2015 иҷрокунии корҳои харитасозию геодезии зерин ба назар гирифта шудааст:

1. Объекти «Нукта» - ба назар гирифтани шабакаҳои рушди давлатии триангулясионӣ, полигонометрӣ ва геодезии нуктаҳои аҳолинишин. Арзиши ҳаҷми корҳои ба назар гирифташуда ба 350,0 ҳазор сомонӣ рост меояд, аз ҷумла:

а) барои рушди шабакаҳои давлатӣ ва полигонометрӣ –200,0 ҳазор сомонӣ.

б) барои рушди шабакаҳои геодезӣ дар нуктаҳои аҳолинишин –150,0 ҳазор сомонӣ.

2. Объекти «Харита» - ба назар гирифтани таъминоти масшбаби ғуноғуни харитаи топографии ҳозира барои ҳалли серҳаракат будани нуктаҳои аҳолинишин, лоиҳакашии объектҳо ва иншоотҳои муҳандисӣ,

дуруст истифода бурдани захираҳои зеризаминӣ ва дигар чорабиниҳо. Арзиши ҳаҷми корҳои мазкур 680,0 ҳазор сомони ро ташкил медиҳад.

3. Объекти «Атлас» - ба назар гирифтани таъминот ва пур намудани бозор аз харитаҳо, атласҳо ва харитаҳои махсуси аҳамияти вилояти дошта. Арзиши ҳаҷми корҳои ба назар гирифташуда ба – 70,0 ҳазор сомони ро ташкил медиҳад.

3.3. Фаъолияти комплекси агросаноатӣ

Дар соли 2015 майдонҳои обии замини қорамии вилоят 200 ҳазор гектарро ташкил хоҳад дод, ки он дар натиҷаи ба истифодаи кишоварзӣ қарор додани 500 – 700 гектар заминҳои нав аз ҳисоби хоҷагиҳои деҳқонии инфиродӣ, ба ҳисоботи оморӣ ворид намудани заминҳои хоҷагиҳои ҷирирасони аҳолии ва кишти байни боғу тоқзор ба амал бароварда мешавад.

Дар таркиби кишти зироати кишоварзӣ соли 2005 **кишти ғалладонагиҳо** – 111,3 ҳазор гектар (39,4 фоиз)-ро ишғол намуда, 47,5 ҳазор гектари он дар заминҳои лалӣ ҷойгир шудааст. Солҳои охир дар заминҳои лалӣ ҳосилнокии ғаллагҳои хӯшадор (гандум, ҷав, ҷавдор) 7-8 сентнери ро ташкил дода, дар ноҳияҳои Ғонҷӣ (мавзеи Кизилӣ), Истаравшан, Шаҳристон, Мастҷоҳ (мавзеи хоҷагии ба номи Ҷ.Эргашев) ва Спитамен (мавзеи Шавкат) ва Б.Ғафуров (мавзеи Мирзо Работ) дар асоси ин нишондиҳандаҳо ҳосилнокии нақшавӣ муқаррар карда шудааст.

Дар вақти муайян намудани ҳосилнокии ғаллагҳои дар ноҳияҳои пахтакор, ки кишти зироати бо воситаи пойгоҳҳои обрасонӣ обёрӣ карда мешавад ва маҳдудияти қувваи барқ ба сари вақт обёрӣ намудан таъсир мерасонад, ба инобат гирифта шуд. Маълум аст, ки давраи нашъунамо, хӯшабандӣ ва ғизодиҳии ғалладонагиҳо ба моҳи март ро ташкил медиҳад. Аммо дар ҳамаи ноҳияҳои пахтакор мавсими обёрӣ дар моҳҳои апрелу май оғоз гардида, ба ҳосилнокии ин зироати таъсири худро мерасонад. Танҳо соли 2004 бо ин сабаб 4 ҳазор гектар кишти ғаллагҳои талаф ёфтанд. Дар натиҷаи як маротиба дар фасли тирамоҳ ва як маротиба дар аввали баҳор (апрел-май) обёрӣ шудани кишти ғалладонагиҳо ҳосилнокии онҳо кам шуда, сабаби таъмин нагардидани нишондиҳандаҳои барномавӣ мегардад.

Бо назардошти ин ҳолатҳо ба мақсади таъмини афзоиши истеҳсоли ғаллагҳои дар асоси ба амал баровардани чорабиниҳои мушаххас дар дигар самтҳои ғаллакорӣ (ҷуворимаққа барои дон, шолӣ ва кишти ғаллагҳои хӯшадор дар минтақаҳои обёрии табиӣ), тамоюли баландшавии ҳосилнокии ғалладонагиҳо ба инобат гирифта шуданд.

Соли 2005 ба ҳисоби миёна аз ҳар як гектар кишти ғалладонагиҳо дар ҳамаи шаклҳои хоҷагидорӣ 19,5 сентнерӣ ҳосил гирифта шуд. Дар соли 2010 ба 20,4 ва соли 2015 - 22,2 сентнерӣ расонидани ҳосилнокӣ аз ҳар гектар ба нақша гирифта шуд. Истеҳсоли ғалладонагиҳо мутаносибан 232,0 ҳазор тонна ва соли 2015 – 253,1 ҳазор тонна ташкил

дода, болоравии 2,1 ва 2,3 маротиба (назар ба соли 2000) ба назар гирифта шуд.

Дар соҳаи пахтакорӣ бо мақсади мустаҳкам намудани базаи хӯроки чорво, чорӣ кардани киштгардон, паст кардани сатҳи шӯрнокии заминҳо, ривоч бахшидан ба соҳаи сабзавоткорӣ, чун омили зиёд намудани иқтидори содиротии вилоят, инчунин бо назардошти гаронии нархҳои хариди маводи моддӣ-техникӣ, ба даст овардани вазъи тобовари соҳа ба тағйиротҳои нархи фурӯши маҳсулот дар бозори ҷаҳонӣ, кишти замини пахта дар майдони 76,5 ҳазор гектар муқаррар карда шудааст.

Соли 2005 дар вилоят 155,5 ҳазор тонна пахта, бо ҳосилнокии 18 сентнерӣ аз ҳар гектар, истеҳсол гардид. Бо мақсади ҳалли муаммоҳои зикргардида, таъмини самаранокии соҳа ва баланд бардоштани рақобатнокии он дар шароити иқтисодии бозоргонӣ, истеҳсоли пахта дар ҳаҷми 161,6 ҳазор тонна дар соли 2010 ва 167 ҳазор тонна дар соли 2015 муқаррар карда шуд. Афзоиши истеҳсоли пахта асосан аз ҳисоби то 21,8 сентнерӣ расонидани ҳосилнокии пахта ба амал бароварда мешавад, ки нисбат ба соли 2005 3,8 сентнерӣ зиёд мебошад.

Солҳои охир гаронии хароҷоти нақлиётӣ дар хароҷотҳои умумии **соҳаи тамоқуварварӣ** ва пастравии сатҳи ҳавасмандии коркунон бо сабабҳои канда шудани алоқаҳои иқтисодӣ бо собиқ ҷумҳуриҳои шӯравӣ, ба пастравии истеҳсоли маҳсулот сабаб гардид.

Дар соли 2005 хоҷагиҳо 1517 тонна тамоқу истеҳсол карданд. Аз ин рӯ, аз соли 2004 сар карда, ҷойгиркунии навҳои бозоргир дар ноҳияҳои Панҷакенту Айнӣ ба амал бароварда мешавад. Бо назардошти ҳалли масъалаҳои кам кардани хароҷотҳои нақлиётӣ ва бештар ба бозори берунӣ содир намудани навҳои аълои тамоқу, инчунин ба эътидол овардани вазъи иқтисодии хоҷагиҳои ноҳияҳои Панҷакенту Айнӣ дар асоси рушди дигар соҳаҳои кишоварзӣ, ҳаҷми истеҳсоли маҳсулот дар соли 2010 ба миқдори 2,4 ҳазор тонна ва то соли 2015 ба 2,5 ҳазор тонна муқаррар карда шуд. Ҳосилнокии тамоқу соли 2005 ба 13,1 сентнерӣ баробар буда, соли 2015 бо назардошти талаботи бозор ва таъмини самаранокии соҳа он ба 20,8 сентнерӣ расонида мешавад.

Истеҳсоли картошка дар ҳамаи шаклҳои хоҷагидорӣ бо баҳисобгирии зиёд намудани майдони кишти он то соли 2015 ба 320 гектар муайян карда шуд. Дар соли 2010 ба 200 ҳазор тонна расонидани ҳаҷми истеҳсоли маҳсулот ва то соли 2015 таъмини устувори рушди он дар ҳаҷми 205 ҳазор тонна ба Барнома ворид гардидааст. Бо ин мақсад дар ноҳияҳои наздикӯхӣ асосан васеъкунии майдон аз ҳисоби заминҳои ҳосилхез ба амал бароварда шуда, афзоиши истеҳсоли маҳсулот аз ҳисоби ба 205 сентнерӣ расонидани ҳосилнокӣ то соли 2015 таъмин мегардад, ки ин аз сатҳи соли 2005 10 сентнерӣ зиёд мебошад.

Дар соҳаи сабзавоткорӣ дар Барнома талаботи корхонаҳои коркард ба ашёи хом ва аҳоли ба инобат гирифта шудааст. Истеҳсоли консерваҳои сабзавотӣ бо назардошти дар солҳои наздик таҷҳизонидани корхонаҳои коркард бо технологияи замонавӣ ва ба ҳисобгирии талаботи бозор ба амал бароварда мешавад. Бо ин мақсад бо

назардошти талаботи бозор номгӯи сабзавотҳои истеҳсолшаванда муқаррар гардида, соли 2010 ба 250 ҳазор тонна ва соли 2015 ба 260 ҳазор тонна расонидани он ба амал бароварда мешавад. Истеҳсоли сабзавот нисбат ба соли 2000 дар солҳои 2010 ва 2015 мутаносибан 1,7 ва 1,8 маротибагӣ афзоиш меёбад.

Кишти зироатҳои полезӣ бо назардошти имкониятҳои минтақаҳои ҷойгиркунии он дар Барнома ба инобат гирифта шуда, истеҳсоли он дар соли 2015 37,4 ҳазор тоннаро ташкил дода, афзоиш нисбат ба соли 2000 ба 2,4 маротиба баробар мегардад. Аз ҳисоби афзун намудани ҳосилнокии ин зироатҳо то 157,8 сентнерӣ аз ҳар як гектар дар соли 2015, ки аз соли 2000 64,5 сентнер зиёд аст, иҷроиши нишондод таъмин мешавад.

Дар соҳаҳои асосии кишоварзӣ дар вақти муқаррар намудани ҳаҷми истеҳсоли маҳсулот камшавии кишти пахта нисбат ба соли 2005 бо миқдори 9,1 ҳазор ба инобат гирифта, тақсимои ин заминҳо асосан байни кишти зироатҳои хӯроки чорво, зироатҳои ғалладона, картошка, сабзавоту полезӣ дар асоси ҷорӣ кардани киштгардон муқаррар карда шудааст.

Ҳаҷми истеҳсоли мевачот ва ангур то соли 2015 мутаносибан 111,8 ва 44,0 ҳазор тоннаро ташкил хоҳад дод. Афзоиш ҳар сол дар асоси зиёд намудани майдони ҳосилдеҳи мевагиҳо ва тоқзор (1,0 – 3,0 фоиз) дар назар дошта шудааст. Бояд кайд кард, ки солҳои охир дар натиҷаи таъсири офатҳои табиӣ хангоми гулкунӣ ва дар ин асос паҳншавии касалиҳо ба пастравии ҳосилнокии боғу тоқзорҳо оварда расонид. Аз ин ҳисоб, пешбинӣ карда шудааст, ки бо назардошти амалӣ гардонидани ҷорабиниҳои дар асоси Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон № 499 аз 31 декабри соли 2004 «Дар бораи Барномаи барқарорсозӣ ва рушди минбаъдаи соҳаи боғу тоқпарварӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2005-2010» тартиб дода шуда, дар вилоят мутаносибан ба 32,1 ва 34,2 сентнерӣ аз ҳар як гектар расонидани ҳосилнокии боғу тоқзор муқаррар гардидааст.

Дар соҳаи чорводорӣ дар Барнома барқарор ва зиёд намудани саршумори чорво нисбат ба нишондодҳои соли 1990 ба инобат гирифта шудааст. Саршумори чорвои калон нисбат ба соли 2000 41,4 фоиз афзуда, дар соли 2015 ба 430 ҳазор сар расонида мешавад.

Саршумори бузу гӯсфанд аз ҳисоби зиёд шудани саршумор дар хоҷагиҳои деҳқонӣ ёрирасони аҳоли ба назар гирифта шуда, он то соли 2015 ба 1058 ҳазор сар расонида мешавад ва дар муқоиса бо соли 2000 афзоиш 1,4 маротибаро ташкил медиҳад.

Дар соҳаи чорводорӣ истеҳсоли гӯшт то соли 2015 дар ҳаҷми 38,0 ҳазор тонна, шир 225 ҳазор тонна, пашм 1,1 ҳазор тонна ба нақша гирифта шудааст, ки назар ба соли 2000 истеҳсоли гӯшт 2 маротиба, шир 1,3 ва пашм 3 маротиба зиёд аст.

Бо назардошти хусусигардонии фабрикаҳои **паррандапарварӣ** дар ноҳияҳои Конибодом, Мастчоҳ, Ҷ. Расулов, Истаравшан, Б. Ғафуров ва норасоии емворию таъминот бо хӯроқаҳои серғизо, ҳаҷми истеҳсоли

тухм дар вилоят соли 2010 ба миқдори 30 млн. дона ва то соли 2015 ба 35 млн. дона расонидани он, муқаррар карда шудааст. Афзоиши истеҳсоли тухм дар муқоиса бо соли 2000 мутаносибан 1,7 ва 2 маротибаро ташкил медиҳад.

Истеҳсоли асал дар соли 2005 дар ҳамаи намуди хоҷагидорӣ 964 тоннаро ташкил намуд. Бо назардошти ҳиссаи зиёди истеҳсоли асал дар ду сектори ғайридавлатӣ дар соли 2010 - 1 ҳазор тонна ва соли 2015 – 1.1 ҳазор тонна ба нақша гирифта шудааст.

Таҳлили вазъи соҳа дар солҳои 2000 - 2005 ҳаҷми истеҳсоли маҳсулотро дар хоҷагиҳои ёрирасони аҳолии шаҳрҳои Хучанд, Қайроққум, Чкалов ва Табошарро дарбар мегирад.

То 1 январи соли 2006 дар вилоят 7375 адад хоҷагиҳои деҳқонии (фермерӣ) шаклҳои гуногуни хоҷагидорӣ амал мекарданд. Дар асоси қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти рақам 385 аз 1 октябри соли 2002 «Дар бораи таҷдиди сохтори корхонаҳо ва ташкилотҳои кишоварзӣ дар давраи солҳои 2002 – 2005» то 1 январи соли 2006 - 99 хоҷагӣ таҷдид гардидааст.

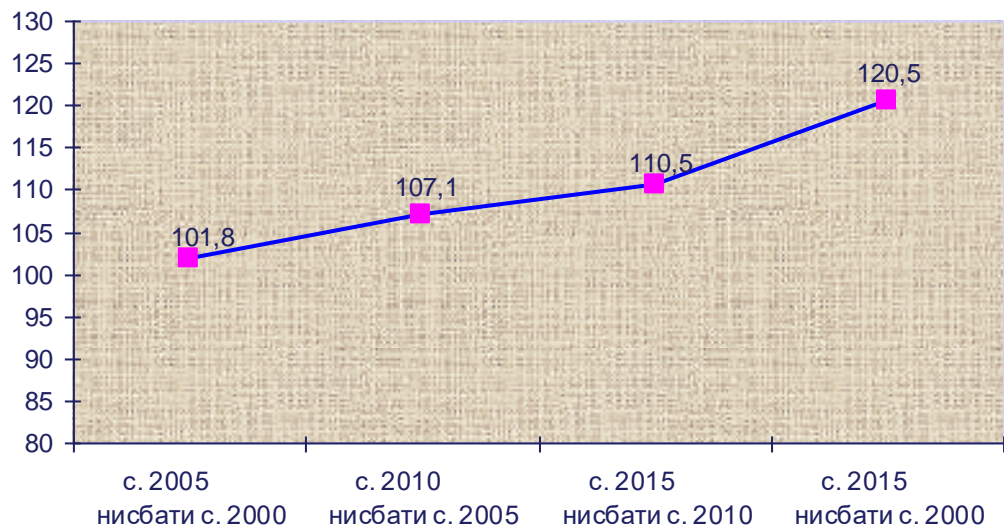
Ҷамъи маҳсулоти кишоварзии хоҷагиҳои деҳқонӣ (фермерӣ) дар соли 2005 - 217,8 млн.сомониро бо нархҳои соли 2005 ташкил дода, 26,5 фоизи ҳаҷми маҳсулоти вилоятро дарбар мегирад.

Хоҷагиҳои деҳқонӣ (фермерӣ) дар соли 2005 - 81,1 ҳазор тонна ғалладона, 71,6 ҳазор тонна пахта, 1,4 ҳазор тонна тамоку, 52,7 ҳазор тонна картошка, 49,4 ҳазор тонна сабзавот, 8,7 ҳазор тонна мева, 7,6 ҳазор тонна ангур, 0,6 ҳазор тонна гӯшт ва 5.1 ҳазор тонна шир истеҳсол намудаанд.

Истеҳсоли нақшавии маҳсулоти кишоварзӣ дар ҳамаи намудҳои хоҷагӣ имконият медиҳад, ки маҷмӯи маҳсулоти кишоварзӣ бо нархҳои ҷорӣ дар соли 2010 - 947.6 млн.сомонӣ ва соли 2015 - 1089.8 млн.сомониро ташкил диҳад. Афзоиши маҷмӯи маҳсулоти кишоварзӣ бо нархҳои муқоисавӣ дар соли 2015 назар ба соли 2000 - 20.5 фоизро ташкил медиҳад.

Умуман, асосноккунии нишондиҳандаҳои барномавии рушди соҳаи кишоварзӣ то соли 2015 бо назардошти мутобиқсозии фаъолияти он ба талаботи иқтисодиёти бозоргонӣ мутобиқ гардонида шуда, иҷрои нишондодҳои барномавӣ барои таъмини самаранокии соҳаҳои мухталифи он дар асоси ба инобат гирифтани имкониятҳои мавҷуда равона карда шудаанд.

Маҷмӯи маҳсулоти кишоварзӣ
(суръати афзоиш бо % бо нархҳои муқоисавӣ)

Соҳаи коркарди комплекси агросаноатӣ қисми таркибии соҳаи саноати вилоят ба ҳисоб рафта, ба амалӣ намудани самтҳои зерини афзалиятноки соҳа имконият медиҳад:

- марҳила ба марҳила зиёд намудани истеҳсоли номгӯи гуногуни консерваҳо, бо технологияи замонавӣ таҷҳизонидани корхонаҳо, ҷалби сармояи хориҷию дохилӣ, баланд бардоштани сифати маҳсулот барои дар бозори берунӣ ба рақобат тобовар кардани онҳо, барои беҳтар намудани намуди зохирии маҳсулот, ворид намудани намудҳои нави маводи бастубандкунӣ;

- бо ҷалби сармоягузориҳои хориҷӣ ва дохилӣ созмон додани иқтидорҳои нав ва замонавии истеҳсоли зарфҳои гуногунҳаҷм ва бо технологияи замонавӣ таҷҳизонидашуда барои басту банди вакуумии хушкмеваю тармеваҳои босифат ва дар ин асос баланд бардоштани иқтидори содиротии соҳаи коркард;

- гузаронидани чорабиниҳо барои ба кор андохтани иқтидорҳои захиракунии асептикӣ ва гузаштан ба фаъолият дар мавсими тирамоҳу зимистон;

- андешидани чорабиниҳо оид ба бастанӣ шартномаҳо бо вилоятҳои дар минтақаҳои сард ҷойгиршудаи Русия доир ба таъминоти аҳолии ин минтақаҳо бо маҳсулоти соҳаи коркард.

Ҳаҷми умумии истеҳсоли маҳсулоти соҳаҳои саноати хӯрокворӣ ва коркарди вилоят дар маҷмӯъ бо назардошти ҳисоби иловагии сектори ғайридавлатӣ бо нархҳои пешбинишудаи Барномаи рушди иҷтимоию иқтисодии вилояти Суғд дар давраи то соли 2015, дар соли 2010 ба маблағи – 658,7 млн.сомонӣ, дар соли 2015 ба маблағи – 801,4 млн.сомонӣ муайян шудааст. Аз он ҷумла, сектори ҳақиқӣ мутаносибан 351,6 - 447,9 млн. сомониро ташкил медиҳад, ки ҳиссаи он дар ҳаҷми умумии маҷмӯи маҳсулоти комплекси агросаноатӣ 55,8 фоизро дар бар мегирад.

Мувофиқи Барнома сохтори соҳаҳои саноати комплекси агросаноатӣ дар соли 2015 чунин муайян шудааст: саноати

пахтатозакунӣ – 22,4 фоиз, хӯрокворӣ – 59,8 фоиз, орду ярма ва хӯроки омехтаи чорво – 17,8 фоиз, ки дар муқоиса бо соли 2005 афзуншавии соҳаи хӯрокворӣ ва орду ярма пешбинӣ мешавад ва мутаносибан ҳиссаи саноати пахтатозакунӣ 6,4 фоиз кам мешавад.

Истеҳсоли нахи пахта дар Барнома дар асоси маҷмӯи истеҳсоли пахтаи хом пешбинӣ мешавад.

Нишондодҳои истеҳсоли нахи пахта дар Барнома дар асоси маҷмӯи истеҳсоли пахтаи хоми вилоят муайян карда шудааст: дар соли 2010 - 52680 тонна ва дар соли 2015 ба миқдори 544440 тонна истеҳсоли нахи пахта пешбинӣ мешавад.

Нишондиҳандаҳои маҳсулоти орд, рағғани растанӣ, нон ва маҳсулоти нонӣ, қаннодӣ, макарон ва гӯшт дар Барнома бо назардошти корхонаҳои хурди хусусӣ бо ҳисоби иловагӣ нишон дода шудаанд.

3.4. Рушди соҳаи нақлиёт ва алоқа

Барнома пешбинӣ менамояд, ки дар комплекси нақлиёти вилоят дар соли 2015 нисбат ба соли 2000 ҳаҷми боркашонӣ ва гардиши бор – 34,7 фоиз ва 6,5 фоиз, мусофиркашонӣ ва гардиши мусофирон қариб 2 баробар ва 2,7 маротиба афзоиш меёбад.

Рушди назаррас дар пешрафти соҳаи алоқаи вилоят низ пешбинӣ шуда, ҳаҷми даромад аз хизматрасонии алоқа - 49,9 маротиба ва ҳаҷми хизматрасонии соҳа ба аҳоли 6,8 маротиба зиёд мегардад.

Рушди соҳаи нақлиёти автомобилӣ

Мувофиқи маълумотҳои Кумитаи давлатии омили Ҷумҳурии Тоҷикистон дар вилояти Суғд то 1 январи соли 2005 – 77,6 ҳазор адад нақлиёти автомобилӣ мавҷуд буда, аз он 16,6 ҳазор адад (21,4 фоиз) автомобилҳои давлатӣ ва 61,0 ҳазор адад ё 78,7 фоизро автомобилҳои хусусӣ ташкил медиҳанд. Танҳо дар як сол (аз 1 январи соли 2003 то 1 январи соли 2004) ба ҳисоби миёна шумораи нақлиёти автомобилҳои давлатӣ – 6,4 фоиз кам ва автомобилҳои хусусӣ бошад 5,2 фоиз зиёд шудаанд, дар айни замон 63,3 фоизи автобусҳо, 95,8 фоизи автомобилҳои сабукрав ва 37,1 фоизи автомобилҳои боркаши вилоят моликияти хусусӣ мебошанд.

Дар вилоят хусусигардонӣ соли 1995 сар шуда, дар айни замон 90 фоизи муассисаҳои нақлиёти автомобилӣ хусусӣ гардида дар асоси қарордод бо Идораи нақлиёти автомобилҳои Хучанд фаъолият мекунанд. Дар замони феълӣ дар вилоят ду муассисаи нақлиёти автомобилҳои давлатӣ – Ҷамъияти саҳҳомии «Сайёр» (ш.Хучанд) ва Ҷамъияти саҳҳомии – № 39 (ноҳияи Конибодом) фаъолият мекунанд, ки дар тӯли 15 соли охир парки онҳо амалан аз ҷиҳати техникӣ нав карда нашудааст.

Вобаста ба ин ҳолатҳо дар вилоят дар солҳои то 2015 дар назар дошта мешавад, ки нишондиҳандаҳои фаъолияти нақлиёти автомобилҳои давлатӣ кам гардида, ҳаҷми кори онҳо аз ҳисоби соҳибкории хусусӣ зиёд мешавад.

Дар ин давра бо нақлиёти автомобилӣ дар муқоиса бо соли 2000 дар соли 2015 ҳаҷми боркашонӣ ва гардиши борҳо – 91,9 фоиз ва 4,1 маротиба, мусофиркашонӣ ва гардиши мусофирон – 2,1 ва 3,1 маротибагӣ афзоиш ёфта, мутаносибан - бору гардиши бор 17900,0 ҳазор тонна – 496,4 млн. т/км ва мусофирону гардиши мусофирон – 116,2 млн.мус. – 2085,1 млн. мус./км -ро ташкил менамояд.

Дар ин солҳо ҳамлу нақли автомобилҳои байналхалқӣ рушд ёфта, дар соли 2010 нисбат ба соли 2005 аз рӯи боркашонӣ ва гардиши боркашонӣ – 6,7 фоизӣ, мусофиркашонӣ ва гардиши мусофирон – 4,0 фоизӣ, дар соли 2015 назар ба соли 2010 оид ба боркашонӣ ва гардиши боркашонӣ – 6,7 - 13,7 фоизӣ, оид ба мусофиркашонӣ ва гардиши мусофирон – 3.8 фоизӣ афзоиш меёбад.

Рушди соҳаи хоҷагии роҳҳо

Дар вилоят то 1 апрели соли 2004 ҳамагӣ –9230 км роҳҳои автомобилгард мавҷуд буда, 5697 километри он мумфарш карда шудааст. Роҳҳои истифодаи умум – 3356 км, роҳҳои аҳамияти ҷумҳуриявӣ дошта – 1059 км ва роҳҳои аҳамияти маҳаллӣ – 2297 километрро ташкил медиҳанд, ки дар давоми 15 соли охир бисёри онҳо таъмир карда нашуда ва бештар аз 90 фоизи роҳҳои автомобилгард, қисми муайяни пулҳо ва қубурҳои обгузарон таъмирталаб мебошад.

Аз ин рӯ, то соли 2015 дар Барнома роҳҳои автомобилгарди вилоят аз нав таҳқиқ ва ҳуҷҷатнигорӣ (паспортизация) шуда, қорҳои лоиҳакашию сохтмони нақби Шахристон, нуқтаи тадқиқотию назоратии тармафароии ин ағба эҳё мегарданд. Сохтмони иншооти сунъӣ дар километри 173-юми роҳи автомобилгарди Кӯқанд-Ҷиззах, кӯпрукҳо дар километрҳои 158, 163 ва 167-и роҳи автомобилгарди Душанбе-Ҳучанд, дар километрҳои 38, 65,6, 85,2-и роҳи автомобилгарди Айнӣ-Панҷакент анҷом хоҳад ёфт. Ба охир расонидани таҷдиди роҳҳои автомобилгарди Ҳучанд-Душанбе, Ҳучанд-Бӯстон-Чаноғ, Ҳучанд-Ашт, Айнӣ-Панҷакент, таъмиру барқарорсозии қисмати муайяни роҳҳои автомобилгарди байни шаҳрию ноҳиявӣ, харидорӣ ва азнавкунии техникаҳо барои нигоҳубини роҳҳо ва дигар иншоотҳои хоҷагии роҳҳо дар назар гирифта шудааст.

Рушди нақлиёти роҳи оҳан

Тӯли роҳи оҳани дохилии вилояти Суғд - 313,6 километрро ташкил менамояд. Имкониятҳои нақлиёти роҳи оҳан, ки вилоятро бо мамалики хориҷи дуру наздик ва минтақаи ҷанубии роҳи оҳани ҷумҳурӣ алоқманд менамояд самаранок истифода бурда мешаванд. Мутобиқи Барнома ба воситаи нақлиёти роҳи оҳан боркашонӣ ва гардиши бор дар соли 2010 нисбат ба соли 2005 – 1,9 ва 2.5 фоиз, мусофиркашонӣ ва гардиши мусофирон - 11.2 фоизӣ, дар соли 2015 назар ба соли 2010 мутаносибан бор ва гардиши бор 4.2 – 2.4 фоиз, мусофир ва гардиши мусофирон – 2.1 фоизӣ афзоиш меёбанд. Бо сабаби ба таври мунтазам поён рафтани ҳаҷми ҳамлу нақли бору мусофирони транзитӣ аз ҳудуди вилоят, дар

Барнома афзоиши ҳамаи нишондодҳо дар солҳои 2005 ва 2015 нисбат ба соли 2000 кам пешбинӣ карда мешавад.

Дар Барнома, инчунин идома додани корҳо баҳри азнавсозии инфраструктураҳои роҳҳои оҳан, оғоз ва анҷоми сохтмони хати дуҷуми барқикунонидашудаи Бекобод-Конибодом, саристгоҳҳои замонавӣ дар шаҳрҳои Хучанд, Конибодом, Спитамен, кушодани ҳаракати қаторроҳо дар хатсайрҳои Хучанд-Москва, Хучанд-Новосибирск ва таъмиру таҷдиди иншоотҳои мавҷудаи соҳа дар назар гирифта шудааст.

Рушди нақлиёти ҳавоӣ

Дар ҳудуди вилояти Суғд як фурудгоҳи ҳавопаймоии сатҳи байналхалқӣ дар шаҳри Хучанд ва 5 фурудгоҳҳои хизматгузори нақлиёти ҳавоии дохили ҷумҳуриявӣ вуҷуд дорад, ки 40 фоиз ё 2 адади онҳо бо сабаби ба талаботҳои меъёрӣ – техникӣ ҷавобгӯ набудан истифода карда намешаванд.

Барнома пешбинӣ мекунад, ки бо ин намуди нақлиёт ҳаҷми боркашонӣ дар соли 2010 назар ба соли 2005 – 27 фоиз, дар соли 2015 назар ба соли 2010 – 37,5 фоиз ва нисбати соли 2000 – 2,7 маротиба, мутаносибан гардиши борҳо – 50,9 фоиз, 25 фоиз ва 2,5 маротиба, мусофиркашонӣ – 11,1 фоиз, 10 фоиз ва 3,2 баробар ва гардиши мусофирон – 11,0 фоиз, 10 фоиз ва 2,3 маротиба зиёд мешавад.

Инчунин, дар назар гирифта шудааст, ки дар баробари эҳёи фурудгоҳҳои маҳаллӣ ва истифодаи самараноки онҳо, иваз кардани иншооти шуодихандаю нурафшони фурудгоҳи шаҳри Хучанд ба анҷом расонида, зина ба зина парки тайёраҳо нав ва базаи техникийи соҳа таҳким ёфта, дар ин давра фурудгоҳи шаҳри Панҷакент аз нав таъмиру тармим карда мавриди истифода қарор дода мешавад.

Дар Барнома пешбинӣ шудааст, ки дар комплекси нақлиётии вилоят то охири давра ба ниёзмандон 1100 - 1200 ҷойҳои нави корӣ ташкил карда шаванд.

Рушди соҳаи алоқа

Рушди назаррас дар соҳаи алоқаи вилояти Суғд низ пешбинӣ шуда, дар соли 2015 нисбат ба соли 2000 ҳаҷми даромад аз хизматрасонии алоқа - 49,9 маротиба ва ҳаҷми хизматрасонии соҳа – 6,8 маротиба афзоиш меёбад.

Дар соли 2004 дар вилояти Суғд 130 истгоҳҳои автомати (худкор) – и телефонӣ мавҷуд буд, ки ин нисбати соли 2000 - 7 адад зиёд буда, то соли 2015 шумораи онҳо ба 135 адад расонида мешавад, ки 9,7 фоиз афзоиш меёбад. Дарозии каналҳои телефони байнишаҳрӣ дар сатҳи соли 2005 - 3,8 ҳазор кан/км боқӣ мемонад.

Дар ин давра ғунҷоиши истгоҳҳои васлкардашудаи телефонӣ - 40,7 фоиз ва миқдори аппаратҳои асосии телефонӣ - 55,1 фоиз зиёд шуда, мутаносибан 121,5 ҳазор рақам ва 92,0 ҳазор ададро ташкил медиҳад.

Дар бозори хизматрасонии коммуникатсияи телефонӣ, Барнома рушди муваффақонаи ширкатҳои моликиятшон мухталифро пешбинӣ

менамояд. Дар қатори дигар минтақаҳои ҷумҳурӣ дар вилояти Суғд низ хизматгузориҳои алоқаи зудамал (мобилӣ), сотӣ, пейджингӣ, IP –телефон ва истифода аз «Интернет» амри воқеӣ мегарданд. Дар назар дошта мешавад, ки истифодабарандагони алоқаи телефони «сотӣ» дар соли 2010 нисбат ба соли 2005 - 3.1 маротиба, дар соли 2015 назар ба соли 2010 - 2.0 маротиба афзуда, ба 615.4 ҳазор муштарӣ мерасад.

Шумораи истифодабарандагони шабакаи «Интернет» дар соли 2010 назар ба соли 2005 - 2.3 маротиба ва дар соли 2015 нисбат ба соли 2010 - 20,4 Ҷоиз зиёд мегардад.

Барнома таҳким ва иваз намудани истигоҳҳои автоматиҳои телефониҳо ба меъёрҳои рақамӣ, амалӣ намудани лоиҳаи инвестиционии «Шабақаҳои нақли коммуникатсияи телефониҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон» ва лоиҳаи «Қисмати ҷумҳуриявии хати алоқаи Осиё-Аврупо ва хатҳои радиорелии Душанбе–Хучанд ва Тошуробод– Кӯлоб–Ховалинг»-ро пешбинӣ менамояд, ки на танҳо рушди шабакаи «Интернет»-ро таъмин менамояд, балки имконияти васеъ барои иттилооти хизматӣ, гузаронидани машваратҳо, конференсияҳои телефонӣ ва дигар хизматгузориҳои алоқаи телефониҳо дар сатҳи сифатан наву ба меъёрҳои ҷаҳонӣ мувофиқ фароҳам оварда, ба рушди минбаъдаи алоқаи телефониҳои деҳот мусоидат менамояд.

Дар Барнома инчунин, сохтмон ва мавриди истифода қарор додани шабакаи алоҳидаи паҳши барномаҳои телевизионии вилоят пешбинӣ карда мешавад.

Дар Барнома дар назар дошта мешавад, ки дар вилоят ҳар сол дар соҳа ба ҳисоби миёна 85-90 нафар ва дар маҷмӯъ бештар 850-900 нафар ба ҷойҳои нави корӣ таъмин карда мешаванд.

3.5. Фаъолияти инвестицияи дохилӣ ва комплекси сохтмон

Дар солҳои 2006-2015 барномаи инвестиционии рушди иқтисодии вилояти Суғд бо назардошти параметрҳои муайяншудаи Барномаи рушди иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар давраи то соли 2015, истифодаи ҳамаи сарчашмаҳои маблағгузорӣ: маблағҳои худии корхонаю ташкилотҳо, буҷетӣ ва ҷалби сармояҳои хориҷӣ таҳия гардидааст.

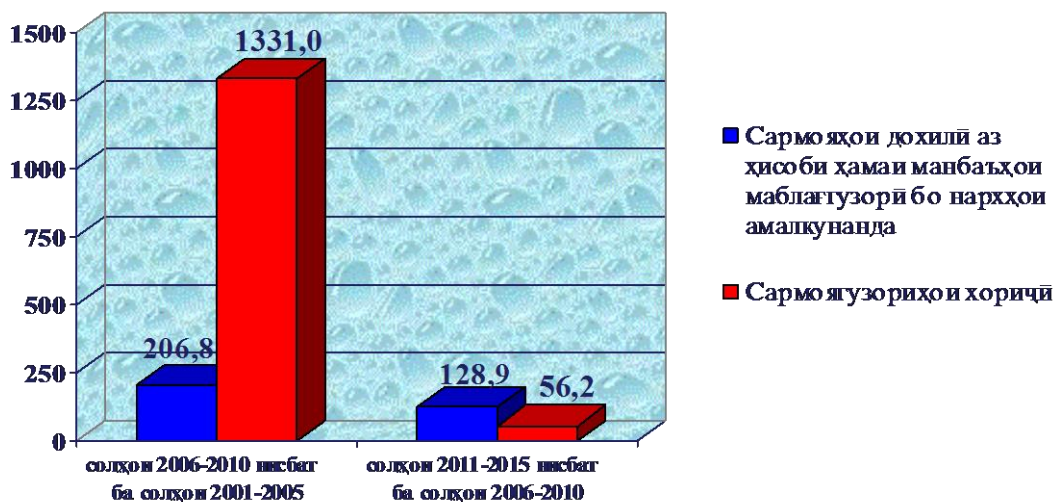
Ҳаҷми умумии инвестицияҳо (бе сармоягузориҳои хориҷӣ) ба иқтисодиёти вилояти Суғд дар ҳаҷми 1313 млн.сомонӣ, қорҳои сохтмонию васлқунӣ 1062 млн. сомонӣ ва ба истифода додани фондҳои асосӣ 1624,6 млн. сомонӣ муайян шудааст.

Маблағҳои асосӣ барои сохта ва ба истифода додани иншоотҳои муҳими давлатӣ ба монанди хати обтаъмикунии шаҳри Хучанд ва ноҳияи Б.Ғафуров, ҷоҳи пармақунию ҷустуҷӯии №1 дар майдони «Ҳоча-Боқирғон», обёрӣ ва азхудкунии заминҳои мавзеи Қизилии навбати якум, азхудкунии заминҳои мавзеи Матпарии ноҳияи Исфара, таҷдиди маҷмӯи заминҳои обёришаванда ва аз обҳои зеризаминӣ эмин доштани минтақаҳои Қистакӯз ва Қатағани ноҳияи Хучанд дар асоси Нақшаи ҷорабиниҳо оид ба иҷрои супоришу дастурҳои, ки Президенти Ҷумҳурии

Тоҷикистон ҳангоми сафари кориашон дар шаҳри Панҷакент, ноҳияҳои Айнӣ ва Шаҳристони вилояти Суғд 15-16 августи соли 2003 баён доштанд, равона карда шудаанд.

Бо назардошти маҳдуд будани маблағҳои худии вазорату идораҳо, корхонаю ташкилотҳо ҳар сол маҳдуд гардидани имконияти ҳалли проблемаи асосии аз ҳисоби бучети давлатӣ, дар дурнамо зарурияти ҷалб намудани сармояҳои хориҷӣ мувофиқи Созишномаҳои басташудаи Ҳукумати Ҷумҳурӣ ба инобат гирифта шудааст. Шартномаҳои ба имзо расидаи вазорату идораҳо ва ташкилотҳо бо давлатҳои хориҷӣ, доираҳои байналхалқии молиявӣ, фирмаҳои ширкатҳо масъалаҳои ҷудо намудани қарзҳои хориҷӣ ва ё пеш бурдани фаъолият яққояро пешбинӣ менамоянд.

Дар соли 2006-2015 истифодаи сармояҳои хориҷӣ барои эҳтиёҷоти сохтмони асосӣ дар ҳаҷми 270 млн. доллари ИМА пешбинӣ карда шудааст.

Барои маблағгузориҳои сармояҳои дохили равона намудани маблағҳои худии корхонаю ташкилотҳо дар ҳаҷми 184,7 млн. сомонӣ, маблағҳои бучетӣ 557,4 млн. сомонӣ пешбинӣ карда шудааст.

Хароҷоти ташкилотҳои ғайридавлатӣ – Тоҷикматлубот, хоҷагиҳои ҷамъиятӣ, корхонаҳои муштарак, ҷамъиятҳои сахомӣ, корхонаҳои хурд, сектори хусусии иқтисодиёти ҷумҳурӣ 570,9 млн. сомонӣ (43,5 ҷоиз аз ҳаҷми умумии сармояҳо) муайян карда шудаанд.

Аз ҳаҷми умумии маблағҳои асосӣ (инвеститсияҳо) барои сохтмони истеҳсоли 352 млн. сомонӣ (26,8 ҷоиз) ва сохтмони ғайри истеҳсоли 961 млн. сомонӣ (73,2 ҷоиз) равона карда мешаванд.

Маблағҳои асосии марказонидашудае, ки аз бучет маблағгузори карда мешаванд, дар рушди соҳаи истеҳсоли 123,4 млн. сомонӣ (22,2 ҷоиз) ва соҳаҳои ғайри истеҳсоли 434 млн. сомонӣ (77,8 ҷоиз) истифода бурда мешаванд.

Ҳиссаи зиёди сармояҳои марказонидашудаи сохтмон дар соҳаҳои истеҳсоли афзалиятдошта истифода бурда мешаванд: нақлиёти автомобилӣ, комплекси сӯзишворию энергетикӣ, алоқа ва соҳаи

кишоварзӣ, ки эҳтиёҷоти таъхирнопазири вилояти Суғдро таъмин менамояд, ба рушди дигар соҳаҳои иқтисодиёти вилояти Суғд имконият медиҳад. Барои сохтмони иншооти комплекси агросаноатӣ аз ҳисоби сармояҳои дохилӣ 118,3 млн. сомонӣ (21,3 Ҷоиз аз ҳаҷми маблағгузориҳои марказонидашуда) пешбинӣ карда шудааст.

Аз маблағҳои буҷетие, ки ба соҳаҳои иҷтимоӣ равона карда мешаванд, ба соҳаҳои афзалиятдошта (тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли, маориф, фарҳанг) ҷудо намудани 107,5 млн. сомонӣ ё 19,2 Ҷоизи он пешбинӣ карда шудааст. Ба соҳаи хоҷагии коммуналӣ 157,5 млн. сомонӣ, ки ин нисбати маблағҳои умумии марказонидашуда 28,2 Ҷоиз ва 36,2 Ҷоиз нисбати хароҷотҳои соҳаи ғайриистеҳсоли мебошад.

Бо назардошти он, ки ҳар сол дар ҷумҳурӣ дар натиҷаи боронҳои пай дар пай, сел, дигар офатҳои табиӣ ва ҳолатҳои ғавқулодда, эҳтиёҷоти ҷудо намудани маблағҳо барои корҳои таъмиру барқароркунӣ ба вучуд меоянд, дар буҷет бо сатри алоҳида ба ин мақсадҳо на камтар 6 млн. сомонӣ пешбинӣ намудан зарур аст.

Аз ҳисоби ҳамаи сарчашмаҳои маблағгузорӣ ба истифода додани 1461,2 ҳазор метри квадратӣ масоҳати умумии манзилгоҳ, аз он ҷумла аз ҳисоби маблағҳои буҷетӣ 22,1 ҳазор метри квадратӣ ва аз маблағҳои аҳоли 1391 ҳазор метри квадратӣ пешбинӣ шудааст.

Дар соҳаи иҷтимоӣ ба истифода додани мактабҳои ҳамагонӣ барои 25510 ҷои талаба, муассисаҳои томактабӣ барои 500 ҷой, беморхона барои 2287 кат ва дармонгоҳҳо барои 520 қабул дар як баст пешбинӣ карда шудааст.

Дар иншооти хоҷагии коммуналӣ бояд иқтидорҳои зерин ба истифода дода шаванд: хати обтаъминкунӣ 269 км, 13 км хати интиқоли газ ва 81,2 км хатҳои канализатсионӣ.

Дар муддати баррасишаванда ба итмом расонидани як қатор сохтмонҳои махсусан муҳим ва оғози сохтмони иншоотҳои калоне, ки барои рушди иқтисодёти ояндаи вилояти Суғд аҳамияти муҳим доранд, ба назар гирифта шудааст.

Дар соли 2006 ба истифода додани нақби автомобилгарди «Анзоб» ва то соли 2010 ба истифода додани ҷоҳи майдони «Ҳоча-Боқирғон» пешбинӣ карда мешаванд.

Сохтмони як қатор нерӯгоҳҳои хурди обию барқӣ, ба охир расонидани роҳҳои автомобилгарди Хучанд-Душанбе (374 км), Хучанд-Ашт (110 км), Хучанд-Истаравшан (76 км), Хучанд-Бӯстон (55 км), Айнӣ-Душанбе (170 км), Айнӣ- Панҷакент (100 км), Шаҳристон-Айнӣ (60 км), ва роҳи автомобилгарди Истаравшан- Шаҳристон (40 км) дар назар аст.

Инчунин корҳои зерин ба нақша гирифта шудаанд:

- сохтмони корхонаи коркарди металлургия оид ба истеҳсоли маҳсулоти ниҳой бо иқтидори 700 ҳазор тонна дар як сол;

- сохтмони фабрикаҳои бофандагӣ дар ноҳияҳои Мастҷоҳ (коркарди 5000 тонна нахи пахта), Зафаробод (коркарди 3000 тонна нахи пахта), Спитамен (коркарди 3000 тонна нахи пахта);

- сохтмони заводи «Кокс» дар ноҳияи Панҷакент, фабрикаи маъдантозакунии сурбу рӯҳии «Олтин-Топкан» (концентратсияи сурб 16 ҳазор тонна), навбати якуму дуюми корхонаи тозакунии маъдани сурбу рӯҳ ва корхонаи шишабарорӣ (40 ҳазор тонна шиша дар як сол) дар ноҳияи Ҷ. Расулов.

3.6. Инвеститсияи хориҷӣ

Дар давраи солҳои 2005-2015 ба соҳаҳои гуногуни иқтисодиёти вилояти Суғд бо мақсади амалӣ гардонидани 65 лоиҳаҳои сармоягузорӣ 970324,4 ҳазор долл. ИМА сармоягузориҳои хориҷӣ ба назар гирифта шудааст, ки аз он 21816,0 ҳазор долл. ИМА ба давраи соли 2000-2005, 421313,4 ҳазор долл. ИМА ба давраи солҳои 2006-2010 ва 527195,0 ҳазор долл. ИМА ба давраи солҳои 2011-2015 таалуқ дорад.

Дар ин давра дар самти **азнавсозии гумрук ва рушди инфрасохтор** 2 млн. долл. ИМА маблағгузорӣ дар назар дошта шудааст.

Дар соҳаи **кишоварзӣ** 27060 ҳазор долл. ИМА пешбинӣ шудааст, ки он ба масъалаҳои хусусигардонии хочагиҳо, рушди асалпарварӣ, барқарорсозии соҳа ва ғайраҳо равона мешаванд.

Дар соҳаи **ирригатсия ва обтаъминкунии деҳот** 13650 ҳазор долл. ИМА маблағгузорӣ дар назар дошта шудааст, ки он ба барқарорсозии соҳаи кишоварзӣ, паст намудани сатҳи камбизоатӣ, беҳтар намудани инфрасохтори деҳот ва таҷдиди соҳа равона мегардад.

Дар **самти обтаъминкунии ва азнавсозии системаи канализатсионии** вилоят ҷалби сармоягузориҳои хориҷӣ ба маблағи 5350 ҳазор долл. ИМА дар назар дошта шудааст, ки барои амалигардонии лоиҳаҳои обтаъминкунии шаҳру ноҳияҳои вилоят истифода мешаванд.

Дар соҳаи **маориф** ҷалби маблағгузориҳои хориҷӣ дар ҳаҷми 9700 ҳазор долл. ИМА дар назар дошта шудааст, ки он қисман барои амалигардонии ислоҳот дар соҳаи маориф равона карда мешавад. Аз ҳисоби маблағҳои мазкур барқарорсозии қисми дуюми як мактаби таҳсилоти ҳамагонӣ дар ҳудуди вилоят ба итмом расонида мешавад.

Дар соҳаи **тандурустӣ** таи солҳои 2005-2015 ҷалби сармоягузориҳои хориҷӣ дар ҳаҷми зиёда аз 4750 ҳазор долл. ИМА дар назар дошта шудааст, ки қисме аз он ба пешрафти раванди ислоҳот дар соҳаи тандурустӣ мусоидат менамояд.

Соҳаи аз ҳама муҳиме, ки ба рушди иқтисодиёти на танҳо вилоят, балки тамоми ҷумҳурӣ таъсири мусбӣ расонида метавонад, ин соҳаи **энергетика** мебошад. Дар ин соҳа таи солҳои 2005-2015 ҷалби умумии сармоягузориҳои хориҷӣ дар ҳаҷми 725160,4 ҳазор долл. ИМА дар назар дошта шудааст. Қисми асосии маблағи мазкур барои ба итмом расондани корҳои ҷустуҷӯию тадқиқотӣ дар майдонҳои нафт, истеҳсоли ангишт, сохтмони НОБ-ҳои хурд ва барқарорсозии қисми дуюми соҳаи энергетика равона карда мешавад.

Соҳаи дигаре, ки тараққиёти иқтисодию иҷтимоии вилоят аз он вобастагии калон дорад, ин **соҳаи нақлиёт** мебошад, ки барои рушди он

чалби сармоягузориҳои хориҷӣ таи солҳои 2005-2015 дар ҳаҷми 38547 ҳазор долл. ИМА дар назар дошта шудааст.

Дар соҳаи **ҳифзи иҷтимоӣ ва меҳнат** дар солҳои 2005-2015 чалби умумии сармоягузориҳои хориҷӣ дар ҳаҷми 18373 ҳазор долл. ИМА дар назар дошта шудааст. Маблағи мазкур барои дастрас ва васл намудани ченкунакҳои гази табиӣ ва барқарор намудани ҳолати меъёрии шабакаҳои магистрاليи газтаъминкунии вилоят равона шудаанд.

Рушди иқтисодию иҷтимоии вилоят аз рушди соҳаи **саноат** вобастагии калон дорад.

Бо ин мақсад дар давраи иҷроиши Барнома ба мақсади сохтмони корхонаҳои нави саноатӣ ва азнавсозии корхонаҳои амалкунанда чалби сармоягузориҳои мустақими хориҷӣ бо маблағи 119376 ҳазор долл. ИМА дар назар дошта шудааст.

Дар ин давра бо истифодаи маблағҳои мазкур барқарорсозӣ ва сохтмони заводи коркарди металлургия оид ба истеҳсоли маҳсулоти ниҳой бо иқтидори 700 ҳазор тонна дар як сол, сохтмони фабрикаҳои бофандагӣ ба итмом расонида мешавад.

Соҳаи дигаре, ки дар рушди иқтисоди бозорӣ ва хусусигардонӣ бевосита мусоидат менамояд ин **сектори хусусӣ** мебошад. Дар инкишофи ин самт 5130 ҳазор долл. ИМА дар назар дошта шудааст. Аз ҳаҷми умумии маблағи мазкур 2540 ҳазор долл. ИМА ба микроқарздиҳии соҳибқориҳои хурд, 3200 ҳазор долл. ИМА ба лоиҳаи рушди соҳаи микроқарздиҳӣ ва 2270 ҳазор долл. ИМА ба рушди сектори микроқарзӣ дар назар дошта шудааст.

3.7. Бозори истеъмолӣ

Ҳаҷми гардиши савдои чакана ва хизматрасониҳои пулакии вилояти Суғд дар давраи солҳои 1991-2001 хеле кам гашта, нишондиҳандаҳои соли 2000 нисбати соли 1991 (бо нархҳои соли 2000) 9,0 маротиба ва ҳаҷми хизматрасонии пулакӣ 8,5 маротиба коҳиш ёфта, мутаносибан 11,1 фоиз ва 11,7 фоизи ҳаҷми соли 1991 - ро ташкил дод.

Дар ҳаҷми умумии савдои чакана фуруши молҳои озуқа ба монанди гӯшт ва маҳсулоти гӯштӣ, рағани растанӣ, орд, картошка, қанд ва маҳсулоти қаннодӣ, мева, сабзавот, аз молҳои ғайриозуқа бошад, - газвор, пойафзол, маводи шустушӯӣ, молҳои хочагӣ, мебел, қолин, асбобу анҷоми рӯзгор ва ғайра афзалият дошт.

Рушди устувори иҷтимоию иқтисодии солҳои охир дар вилоят бевосита ба афзоиши савдои чакана ва хизматрасонии пулакӣ таъсири мусбӣ расонид. Қайд кардан ҷоиз аст, ки омилҳои дар боло номбаршуда ба зиёдшавии ҳаҷми гардиши моли чакана ва хизматрасониҳои пулакӣ оварда расонид, махсусан аз соли 2001 сар карда ҳаҷми ин нишондиҳандаҳо бо суръати баланд афзоиш меёбанд. Ҳаҷми гардиши моли чакана (бо нархҳои муқоисавӣ) соли 2001 бо суръати 112,5 фоиз, 2002 - 122,3 фоиз, 2003 – 131,5 фоиз, 2004 - 115,5 фоиз ва хизматрасонии пулакӣ мутаносибан –117,0 фоиз; 114,7 фоиз; 114,2 фоиз; 101,6 фоиз афзоиш ёфтааст.

Бо назардошти заминаҳои воқеӣ дар назар аст, ки ҳаҷми умумии гардиши савдои чакана дар ҳамаи соҳаҳо дар соли 2015 нисбат ба соли 2000 – 3.1 маротиба ва ҳаҷми хизматрасониҳои пулакӣ ба аҳоли низ 2,4 маротиба зиёд хоҳад шуд.

Дар давраи солҳои 2001–2015 ҳаҷми гардиши савдои чакана бо нархҳои амалӣ 9,2 маротиба, бо нархҳои муқоисавӣ 3,1 маротиба ва ҳаҷми хизматрасониҳои пулакӣ мутаносибан 9,3 ва 2,2 маротиба зиёд хоҳад шуд.

Аз тарафи дигар, дараҷаи таъмини бозори истеъмоли бо молҳои ниёзи мардум пеш аз ҳама ба фаъолияти соҳаҳои саноат ва кишоварзӣ вобаста аст.

Рушди нишондиҳандаҳои бозори истеъмоли (бо нархҳои муқоисавии соли 2000) дар ҷадвал оварда шудааст.

Рушди нишондиҳандаҳои бозори истеъмоли

(млн. сомонӣ)

Нишондиҳандаҳо	соли 2000	соли 2005	соли 2010	соли 2015
Гардиши моли чакана (дар ҳамаи соҳаҳо)				
бо нархҳои дар назар дошташуда	183,1	870,0	1209,6	1678,2
бо нархҳои муқоисавӣ	183,1	399,9	480,7	548,0
Хизматрасонии пулакӣ ба аҳоли (дар ҳамаи соҳаҳо)				
бо нархҳои дар назар дошташуда	55,5	328,6	517,2	722,6
бо нархҳои муқоисавӣ	55,5	88,1	108,6	124,6

Ҳаҷми гардиши савдои чакана ба ҳар сари аҳоли дар муқоиса нисбати соли 2000, дар соли 2005 (бо нархҳои амалӣ) 4,0 маротиба, дар соли 2010 - 5,6 маротиба, дар соли 2015 - 7,1 маротиба, ҳаҷми хизматрасонии пулакӣ бошад, мутаносибан 5,5, 7,9, 10,1 маротиба афзоиш хоҳад ёфт.

Ба фаъолият шуруъ намудани корхонаҳои саноатӣ ба зиёд шудани ҷойҳои кории иловагӣ, даромади аҳоли, ҳаҷми савдои чакана ва хизматрасониҳои пулакӣ мусоидат менамояд. Аз ҳисоби кушода шудани мағозаҳои нав дар давраи то соли 2015 - 11 ҳазор, аз он ҷумла: дар соли 2005 барои 1 ҳазор нафар; солҳои 2006 - 2010 – 5 ҳазор нафар ва солҳои 2011 – 2015 - 5 ҳазор нафар ҷои кории нав пайдо хоҳад шуд.

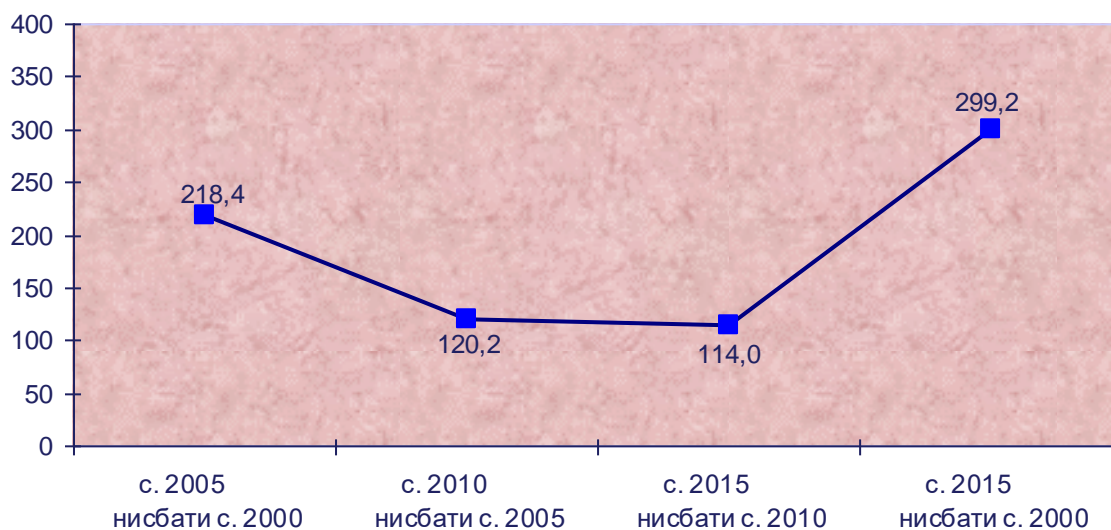
Таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки бозори истеъмолии вилоят дар оянда низ аз ҳисоби афзоиши ҳаҷми истеҳсоли молҳои истеъмоли, хизматрасонии пулакӣ дар дохили кишвар, инчунин аз ҳисоби афзоиши ҳаҷми воридот таъмин мегардад.

Дар натиҷаи афзоиши босуръати даромадҳои пулии аҳоли, беҳтар гаштани сатҳи зиндагии мардум дар сохтори истеъмолот ҳиссаи

маҳсулотҳои ғизонокиаш баланд меафзояд. Сифати истеъмолии гурӯҳи асосии молҳои хӯрокаи беҳтар мегардад. Фурӯши гӯшт ва маҳсулоти ҳасибӣ, шир ва маҳсулоти ширӣ, тухм ва маҳсулоти он дар ҳаҷми умумии савдо афзоиш меёбад.

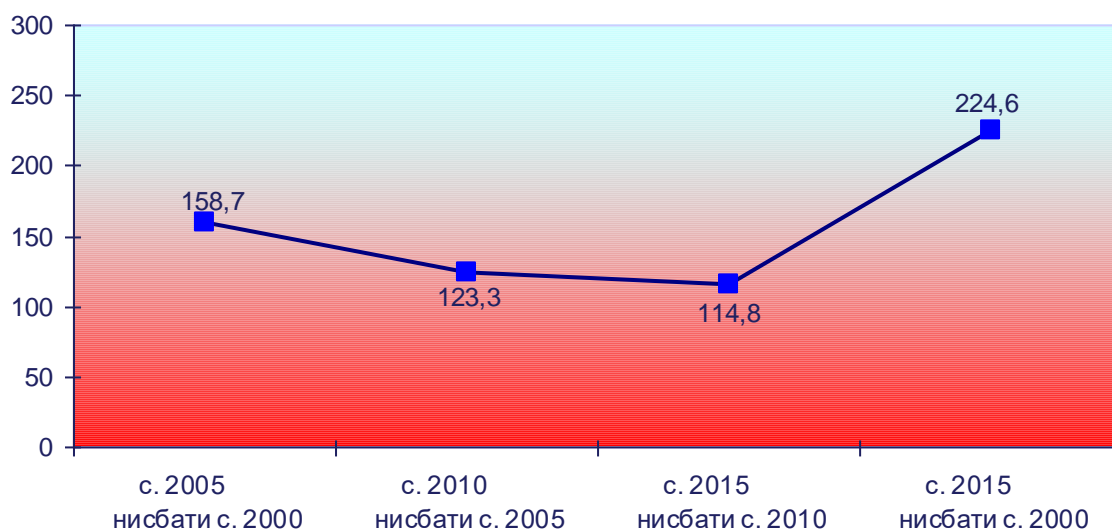
Фурӯши ашёҳои барқӣ, мебел, маводҳои сохтмон, молҳои хоҷагӣ, автомобилҳо ва қисмҳои эҳтиётии он бештар мегардад.

**Гардиши моли чакана дар ҳамаи самтҳои савдо
(суръати афзоиш бо % бо нархҳои муқоисавӣ)**

Дар сохтори хизматрасониҳои пулакӣ низ пешравӣ ба вучуд меояд. Ҳаҷми хизматрасониҳои маишӣ, нақлиёти мусофиркаш, соҳаи маориф бо суръати баланд афзоиш хоҳанд ёфт.

**Хизматрасонии пулакӣ ба аҳоли дар ҳамаи соҳаҳо
(суръати афзоиш бо % бо нархҳои муқоисавӣ)**

Омилҳои асосии рушди бозори истеъмоли. Натиҷаи таҳлилҳои гузаронида маълум менамояд, ки барои ноил гардидан ба нишондиҳандаҳои пешниҳодгардидаи рушди бозори истеъмолии вилояти Суғд асосан омилҳои зерин таъсири худро расонида метавонанд:

- барҳам додани монеаҳои рушди соҳаи соҳибкорӣ, хусусан соҳибкории хурд, ки рушди истеҳсолот ба вай таъсия мекунад, барои таъмини ҷойҳои кории нав ва таъмини даромади иловагии аҳоли мусоидат менамояд;

- рушди истеҳсоли молҳои ниёзи мардум ва ба рақобат тобовар дар ҳудуди вилоят, ба роҳ мондани истеҳсолоти ивазкунандаи воридот, кам намудани монеаҳои кашонидани молҳо аз дигар минтақаҳои ҷумҳурӣ;

- зиёдшавии маблағҳои муҳоҷирони меҳнатие, ки аз дигар давлатҳо ба шаҳрвандони вилоят меоянд ва ба раванди истеҳсолот ҷалб намудани ин маблағҳо;

- пешрафти савдои наздисарҳадӣ дар шаҳрҳои Исфара, Панҷакент, ноҳияҳои Зафаробод, Мастҷоҳ, Нов, Конибодом бо вилоятҳои Ҷумҳуриҳои Ёзбекистон ва Қирғизистон. Ривож додани муносибатҳои дӯстона, тиҷоратӣ ва иқтисодӣ бо ин ҷумҳуриҳо;

- қабул ва амал намудани қонун «Дар бораи стандартҳои иҷтимоии минималӣ», ки барои рушди хизматрасониҳои пулакӣ асоси қонунӣ мегузорад.

Ҳамчун омилҳои дигаре вучуд дорад, ки амалӣ гаштани онҳо дар ояндаи наздик дар назар аст ва ба рушди бозори истеъмолии вилоят таъсири бевосита мерасонанд:

- ба итмом расонидани сохтмони заводи нави пахтатозакунӣ дар ноҳияи Ашт;

- истифодаи пурраи иқтидорҳои мавҷудбуда дар соҳаи саноат, зиёд намудани истеҳсоли маҳсулоти ниёзи мардум барои бозори дохилӣ;

- ҳалли таъмини вилоят бо қувваи барқ (сохтмони хати интиқоли барқ «Ҷануб-Шимол»);

- ташкили «Хонаи савдо» шаҳрҳои Иркутск ва Волгогради Россия дар шаҳри Хӯҷанд;

- ба итмом расонидани туннели Анзоб.

Омилҳои номбаршуда ва омилҳои дигар ба рушди савдои чакана ва хизматрасониҳои пулакӣ мусоидат менамояд ва дар натиҷаи ин ҳаҷми гардиши савдои чакана ва хизматрасонии пулакӣ ба аҳоли аз 20 то 30 фоиз аз нишондиҳандаҳои дар Барномаи мазкур овардашуда бештар хоҳад шуд.

3.8. Фаъолияти иқтисоди хориҷӣ

Аз рӯи маълумоти омории расмӣ ҳаҷми гардиши савдои хориҷӣ вилояти Суғд сол аз сол афзоиш ёфта истодааст.

Агар соли 2000 ҳаҷми гардиши савдои хориҷии вилояти Суғд 254,2 млн. доллари ИМА-ро ташкил карда бошад, соли 2005 ҳаҷми он 388,0 млн. доллари ИМА ташкил намуд.

Ҳаҷми умумии содирот дар панҷ соли охир афзоиш ёфта, соли 2005 – 139,4 миллион доллари ИМА-ро ташкил дод, ки ин аз ҳисоби зиёдшавии содироти маҳсулоти асосӣ - нахи пахта ва маҳсулоти меваю сабзавот мебошад. Соли 2000 нахи пахта ба миқдори 39,6 ҳазор тонна ва соли 2005 ба миқдори 47,1 ҳазор тонна қоркард карда шуд. Мутаносибан, дар соли 2000 - 22,9 ҳазор тонна ва дар соли 2005 - 37,0 ҳазор тонна нахи пахта содир карда шуд.

Дар содироти мол мавқеи бештарро пахта – 20,2 фоиз, маҳсулоти аз пахта тайёр кардашуда – 19,8 фоиз, маҳсулоти меваю сабзавот – 14,2 фоиз, тиллои қоркардашуда ва нимқоркардашуда – 13,0 фоиз, маҳсулоти абрешимӣ – 1,4 фоиз ишғол менамоянд.

Ҳаҷми умумии воридот дар соли 2005 дар муқоиса бо соли 2000 - 1,9 маротиба афзуда, 249,2 миллион доллари ИМА-ро ташкил додааст.

Дар воридот ҳиссаи маҳсулоти сӯзишворӣ – 12 фоиз, нуриҳои минералӣ – 2,3 фоиз, орд – 5,2 фоиз, гандум – 5,9 фоизро ташкил медиҳанд.

Дар ояндаи дарозмуддат таъмин намудани суръати устувори афзоиши сатҳи гардиши савдои хориҷӣ вазифаҳои стратегии сиёсати иқтисодии вилояти Суғд ба ҳисоб меравад. Стратегияи тараққиёти сохтори иқтисодии хориҷии вилояти Суғд пеш аз ҳама барои ноил шудан ба чунин мақсадҳо равона хоҳад гашт:

- дастгирии соҳаҳои анъанавии ба содирот равонашаванда ва соҳаҳои наवे, ки воридоти устувори асҳоро барои ҳалли вазифаҳои иҷтимоӣ иқтисодӣ ва пардохти қарзҳо таъмин карда тавонанд;

- беҳтар кардани сохтори содирот, афзоиши ҳиссаи маснуоти тайёри рақобаткунанда ва нимтайёр, кам кардани самти ашёи содирот;

- рушди соҳаҳои ивазкунандаи воридот барои қонеъ гардонидани талаботи бозори дохилӣ, кам кардани вобастагӣ аз воридоти молҳое, ки истеҳсоли онҳоро дар ҳудуди вилоят ба роҳ мондан мумкин аст;

- ташкили механизмҳои самараноки дастгирии давлатӣ ва ҳавасмандгардонии истеҳсолоти ба содирот нигаронидашуда, бо кӯмаки

кредитҳои имтиёзнок, пешниҳоди грантҳо ва кафолатҳои имтиёзӣ, сугурта, истифодаи ҳамаҷонибаи фишангҳои тарифӣ ва ғайритарифӣ барои дастгирӣ ва ҳимояи молистеҳсолкунандагони ватанӣ;

- таҳкими назорати давлатӣ ба содироти молҳои аз нигоҳи стратегӣ муҳим ва ба воридот нигаронидашуда, пеш аз ҳама ба хариди техника ва технологияи пешқадам;

- фаъол сохтани корҳои иттилоотӣ ва тарғиботӣ оид ба ҷалби сармояи хориҷӣ барои рушд ва таҳкими қудрати содиротии иқтисодиёти вилоят.

Гардиши савдои хориҷии вилояти Суғд дар соли 2005 388,6 млн. доллар, соли 2010 – 410,4 млн.доллар, соли 2015 – 458,3 млн. доллари ИМА-ро ташкил хоҳад дод, афзоиши он дар ин давра 1,8 маротиба пешбинӣ мешавад.

Тамоюли фаъолияти иқтисодии хориҷии вилоят то соли 2015 аз рӯи иқтидорҳои мавҷудаи содиротӣ муайян мегардад. Бинобар ҳамин самти асосии стратегии тезонидани фаъолияти иқтисодии хориҷии вилоят дар солҳои наздик ва дур рушди соҳаҳои мавҷудаи ба содирот нигаронидашуда хоҳад гашт.

Масъалаи ҳалкунанда дар сиёсати иқтисоди хориҷӣ рушди содирот ва таҳкими пояи он ба ҳисоб меравад. Зарурати рушди содиротро, ки амалан манбаи ягонаи воридшавии асъори устувори хориҷӣ ба ҳисоб меравад, пардохти ӯҳдадориҳо оид ба қарзи хориҷӣ ва зарурати ба таври умумӣ таҷдид намудани техника ва технология, воридоти молҳои дар мамлакат истеҳсолнашаванда тақозо менамояд.

Аз рӯи нақшаи стратегӣ сиёсати содиротӣ дар ояндаи дарозмуддат барои дар бозорҳои беруна фурӯхтани молҳои, ки аз рӯи онҳо вилоят бартарӣ дорад ва барои ба сатҳи рақобатнок баровардани корхонаҳои ватанӣ равона хоҳад шуд.

Барнома афзоиши содиротро дар солҳои 2005-2015 ба миқдори 1,8 маротиба пешбинӣ менамояд. Дар айни замон маҳсулоти муҳими содиротӣ маҳсулоти меваю сабзавот ба ҳисоб хоҳад рафт. Садироти маҳсулоти меваю сабзавот дар соли 2015 дар ҳаҷми 167,3 ҳазор тонна пешбинӣ мешавад. Афзоиш дар соли 2015 дар муқоиса бо соли 2005 – 1,7 маротибаро ташкил хоҳад дод. Ҳаҷми номбурда аз ҳисоби афзоиши истеҳсоли маҳсулоти меваю сабзавот таъмин хоҳад шуд. Ба ғайр аз маҳсулоти меваю сабзавот, маҳсулоти аз пахта тайёркардашуда, тиллои коркардашуда ва нимкоркардашуда, маҳсулоти абрешимӣ, тамоку ва ғайра содир хоҳад шуд.

Суръати ҳамасолаи афзоиши содироти вилоят дар солҳои 2000-2015 – 1,8 маротибаро ташкил хоҳад дод. Дар сурати мусоид будани талаботи нархҳои ҷаҳонӣ барои молҳои содиршаванда ба пешбурди сиёсати самараноки давлатӣ дар мавриди дастгирӣ ва ҳавасмандгардонии содирот чунин суръат метавонад бештар гардад.

Аз сабаби он, ки вазифаҳои вусъати иқтидорҳои содиротии вилоят ва кам кардани заифии иқтисодиёти вилоят аз воридоти маҳсулот вобаста мебошад, Барнома ҳамзамон пеш бурдани сиёсати вусъати

содиротӣ ва афзоиши иқтидорҳои моливозкунандаи воридотиро дар бар мегирад.

Баҳри баланд бардоштани самаранокии фаъолияти иқтисодии хориҷӣ ва афзоиши иқтидорҳои содиротӣ ба рушди соҳаҳои анъанавӣ дар Барнома ба афзоиши молҳои рақобатнок, ташкили синкли ба ҳамдигар пайвасти ҷараёни истеҳсолот диққати махсус зоҳир мегардад. Ҳалли ин вазифа татбиқи ислоҳоти сохторӣ ва модернизатсияи бунёдии иқтисодӣ вилоятро тақозо менамояд. Бинобар ҳамин яке аз вазифаҳои афзалиятнок дар оянда ҳавасмандгардонӣ ва дастгирии соҳаҳои мебошад, ки молҳои ба рақобат тобовар истеҳсол менамоянд.

Пешбинӣ мешавад, ки имкониятҳои содироти комплекси меваю сабзавот ба таври пурра истифода шавад. Содироти маҳсулоти меваю сабзавот дар соли 2015 дар муқоиса бо соли 2000 2,3 маротиба афзоиш хоҳад ёфт.

Дар вилоят шароити зиёд намудани маҳсулоти сектори аграрӣ вучуд дорад, ки он метавонад дар зиёд гардонидани ҳаҷмҳо ва тақмили сектори содиротӣ ҳиссаи сазовор гузорад.

Тадбирҳои пешниҳодшаванда маҷмӯи муносибатҳои анъанавӣ ва навро ифода мекунанд, ки аз инҳо иборатанд:

- ташкил ва иҷрои корҳои тадқиқотӣ оид ба вусъати иқтидорҳои содиротӣ, тамоюли рушди ҳолати тиҷоратӣ дар асоси бозори ҷаҳонӣ ҷиҳати муайян кардани бартариҳои рушди иқтидорҳои содиротӣ;

- харидории таҷҳизот барои инкишофи истеҳсолоти ба содирот нигаронидашуда ва ивазкунандаи воридот, вогузор намудани кредит ба истеҳсолоти маҳсулоти содиротии дорой синкли дарозмуддати истеҳсолӣ, ба шумули хариди ашё, мавод ва қисмҳои эҳтиётӣ, ки дар қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон истеҳсол намешаванд.

3.9. Рушди туризм

Аз тарафи ташкилотҳои туристии вилояти Суғд дурнамои рушди туризм барои солҳои 2005-2015 омода карда шудааст. Бо мақсади иҷрои ин дурнамо барои беҳтар намудани нишондодҳои фаъолияти ширкатҳои туристии вилояти Суғд маҷмӯи чорабиниҳо пешбинӣ шудаанд, ки аз инҳо иборатанд:

- мустаҳкам намудани базаи моддӣ-техникии ширкатҳои туристии мавҷуда;

- таъсис додани комплексҳои туристӣ, меҳмонхонаҳо ва тарабхонаҳои нави замонавӣ;

Ҷалб намудани донорҳо ва сармоягузорони хориҷӣ бо мақсади:

- кушодани хатҳои сайри нави ҳавопаймӣ;

- бастании шартномаҳои муфид бо ширкатҳои туристии хориҷи дуру наздик, таъсис додани корхонаҳои муштарак дар соҳаи туризм;

- тайёр намудани мутахассисони баландихтисос, гидҳо, тарҷумонҳо барои гузаронидани экскурсияҳо, боздид аз ҷойҳои ҷолиби маҳаллӣ, ҷойҳои таърихӣ, маҳалҳои зебоманзари вилоят;

- иштироки мунтазам дар ярмаркаҳои байналмилалӣ, симпозиумҳо, семинарҳо оид ба масъалаҳои рушди туризм ва ба мақомоти болоӣ пешниҳод намудани лоиҳаҳои воқеӣ дар бораи рушди туризм дар вилоят.

Дар марҳилаи минбаъда ба рушди индустрияи туризм, аз он ҷумла туризми байналмилалӣ, бо назардошти манфиатҳои миллии ҷумҳурӣ ва ҳифзи муҳити зист диққати махсус дода мешавад.

Дар вилояти Суғд захираҳои мусоидаткунанда ба рушди васеи туризми кӯҳӣ ва кӯҳнавардӣ (алпинизм) мавҷуданд (кӯҳи Фон, ноҳияҳои Айнӣ ва Шаҳристони вилоят).

Мутобиқи Нақшаи чорабиниҳо оид ба амалӣ намудани Барномаи давлатии рушди туризм дар Тоҷикистон барои солҳои 2004-2009, таҳияи ҳуҷҷатҳои лоиҳавию сметаӣ оид ба сохтмони иншоотҳои нав ва барқарорсозии иншоотҳои мавҷудаи инфраструктураи туризм дар вилоят, андешидани тадбирҳо оид ба тақвияти базаи моддӣ-техникии иншооти санаторию курортӣ ва беҳдошти истифодаи оқилонаи онҳо, таъмини иштироки ҳамасолаи ширкатҳои туристии вилояти Суғд дар ярмаркаҳои байналмилалӣ туристӣ дар солҳои 2006-2009 пешбинӣ шудааст.

Дар ҳолати рушди мақсадноки базаи моддӣ-техникии туристӣ, ташаккули системаи ҳозиразамони хизматрасониҳои туристӣ, туризм ҳамчун соҳаи мустақили фаъолияти иқтисодӣ бояд ба соҳаи даромаднок табдил ёбад.

Барои ин, ҷалби сармоягузори хориҷию ватанӣ ва ташкили ширкатҳои сазовори рекламаӣ лозим аст. Барои ҷалби пасандозҳои дохилӣ, ки аз сектори хусусии иқтисодӣ бармеояд, имкониятҳои хуб мавҷуданд.

Таҳия ва татбиқи хатҳои нави сайр ба монанди «Тоҷикони ҷаҳон», шикори хориҷӣ, ки ба рушди туризм барои тоҷикони дар хориҷа буда ва дигар туристони хориҷӣ равона карда шудааст, инчунин саёҳат ба шаҳрҳои қадимии Панҷакент, Хучанд ва Истаравшан ба зиёдшавии сафарҳои меҳмонони хориҷӣ ба ҷумҳурӣ имкон медиҳад.

Бо мусоидати сармоягузори хориҷӣ ва ватанӣ индустрияи туризм бояд ба яке аз соҳаҳои иқтисодии даромаднок дар вилоят табдил ёбад.

3.10. Ҳифзи муҳити зист

Азбаски устувориву фаъолияти биосфера чун экосистемаи глобалӣ ба қонунҳои экологии таъмини мувозинати моддаву энергия асос ёфтаанд, танҳо кӯшиши гурӯҳи алоҳидаи мутахассисон ё риояи меъёрҳои экологӣ дар минтақаҳои алоҳида ба натиҷаи дилхоҳ оварда наметавонад. Асоснок намудани шаклҳои оқилонаи муносибатҳои табиату ҷомеа масъалаи муҳими ин давра мебошад.

Проблемаҳои иҷтимоию экологие, ки бо таназзули муҳити табиӣ вобастаанд, дар ҳамаи минтақаҳои табиӣ иқтисодӣ мавҷуданд ва фақат бо он фарқ мекунад, ки дар натиҷаи афзалияти ин ё он соҳа асос ёфтаанд. Дар минтақаҳои саноатӣ ба муҳити зист партовҳои ашёи

зараровар ба атмосфера, партови обҳои ифлоси саноатию рӯзгор, дар хоҷагиҳои қишлоқ ифлоскунии манбаҳои об ва талафоти захираҳои обӣ, деградацияи заминҳои обёришаванда дар ноҳияҳои кӯҳистон, деградатсияи чарогоҳҳо, ба таври оммавӣ буридани дарахтҳо, кам гардидани намудҳои гуногуни биологӣ зарари аз ҳама бештар ворид месозанд.

Ҳар сол барои корҳои ҳифзи муҳити атроф аз буҷети давлатӣ зиёда аз 3-5 млн. сомонӣ, аз ҷумла барои корҳои илмию тадқиқотӣ 20-30 ҳазор сомонӣ маблағ ҷудо карда мешавад.

Ба мақсад мувофиқ мебуд, ки Кумитаи ҳифзи муҳити атроф ва хоҷагии ҷангали Ҷумҳурии Тоҷикистон маблағҳои ҷудошавандаро мақсаднок истифода бурда, барои беҳбуди вазъи экологӣ сарф менамуд.

Ифлосшавии атмосфера

Яке аз нагувориҳои глобалии имрӯза вазъи номусоиди атмосфера мебошад. Ҳамагуна гарду ҷанг, газҳо, хокистару дағғол (шлак)-и саноативу рӯзгор, партовҳои радиоактивӣ ва ғайра ифлоскунандаҳои моддианд, ки дар навбати худ аз партовҳои механикӣ (гарду ҷанги фулузот, оҳансову аррамайда), кимиёвӣ (ишқору эмулсия, газҳои карбону сулфид ва ғайра) биологӣ (бактерия, вирусҳо, обсабзҳо) иборат мебошанд.

Дар байни манбаҳои ифлоскунандаи муҳит ангиштсанг ва нафту газ дар ҷои авваланд.

Дар вилояти Суғд ба ҳисоби миёна дар як сол моддаҳои саҳти ифлоскунандаи атмосфера 3,8 – 4,5 ҳазор тоннаро ташкил медиҳанд, ки ба ҳисоби миёна ба ҳар як сокини вилоят 0,002 тонна рост меояд. Ҳаҷми миёнаи моддаҳои ифлоскунанда ба партовгоҳҳо дар вилоят 7,1 – 8,2 ҳазор тоннаро ташкил медиҳад.

Ба қатори корхонаҳои вилояти Суғд, ки ба ҳавои атмосфера нисбатан миқдори зиёди партовҳои захрнок мепартоянд: КД «Востокредмет», комбинати маъдантозакунии «Анзоб», комбинати маъдантозакунии кӯҳии «Пролетар», комбинати фулузоти нодири «Ленинобод» корхонаҳои коркарди пахта, коркарди маъданҳои кӯҳӣ ва соҳаи энергетика дохил мешаванд.

Партовгоҳҳо

Имрӯз тақмили сиёсат, тичорат, иқтисодиёт, иҷтимоиёт ва ҳама илмҳои дигари дунявӣ, ки ба ҳастии инсон алоқаманданд, бояд ба талаботи экологӣ ҷавобгӯ бошанд.

Ифлосшавии атмосфера, обҳои зерзаминӣ, ғуншавии партовҳои гуногун, бештар шудани моддаҳои захролуди таркиби маҳсулоти хӯрокворӣ, ошӯбҳои номатлуби садой ва ғайра нишонаҳои назарраси вайроншавии мувозинати экологиянд, ки тамоюли афзояндаи онҳоро дар ҳама минтақаҳои сайёра ҳис намудан мумкин аст.

Манбаҳои пайдоиши партовҳо гуногун буда, ба равиши истеҳсоли саноатӣ ва шумораи аҳоли зич алоқаманд мебошад. Партовҳои сатҳи маишӣ аз ҳамаи намуди хоҷагидорӣ пайдо мешаванд.

Аз ин рӯ яке аз масъалаҳои ҳалталаби рӯз ин масъалаи муносибат бо партовҳо мебошад.

Барои ҷойгиронӣ ва безараргардонидани партовҳои истехсолӣ дар ҳудуди шаҳру ноҳияҳои вилоят партовгоҳҳои муваққатӣ ташкил карда шудаанд. Вале ин партовгоҳҳо ба талаботҳои санитарии экологӣ тамоман ҷавобгӯй нестанд, яъне қитъаи замини партовгоҳҳои мавҷуда ба танзим дароварда нашудааст, ҳудуди онҳо хати муҳофизатӣ надорад, қабулгоҳ ва дигар таҷҳизоти лозимӣ мувофиқи меъёрҳои санитарии қоидавӣ нестанд.

Партовгоҳи радиоактиви КД «Востокредмет»-ро таъҷилан бояд безарар гардонид, чунки таъсири манфии партовгоҳ ба муҳити зист мерасад. Барои ин албатта маблағ бояд ҷудо карда шавад.

Майдони замини ба партовгоҳҳо вобасташуда ба ҳаҷми партовҳои дар маҳалҳо пайдошаванда ва ғайр аз ин қудрати ғунҷош ва муҳити истифодаи партовгоҳҳо дар айни замон ба талабот мувофиқ нестанд. Ҳамаи партовгоҳҳои дар вилоят мавҷудбуд, бояд ба расмият дароварда шуда, партовҳо на бо нақлиёти гуногун балки ба нақлиёти махсус кашонида шавад. Бинобар ин мақомоти иҷроияи давлатӣ дар маҳалҳо бояд дар ин бобат чораҳои зарурӣ андешанд.

Барои ҳалли ин масъалаҳо ва ба низом овардани партовгоҳҳо бояд аз тарафи мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ мувофиқи меъёрҳо ва қонунҳои амалкунанда қитъаи замин ҷудо карда шавад.

Барои беҳбудии ҳолати партовгоҳҳо ва муҳити зисти вилоят пеш аз ҳама бояд:

- ҳуҷҷатҳои партовгоҳҳо ба расмият дароварда шаванд;
- идораҳои хоҷагии манзилию коммунали ҳаматарафа бо таҷҳизот таъмин гарданд;
- партовҳои радиоактиви КД «Востокредмет» безарар гардонида шаванд;
- ҳамаи партовгоҳҳо аз экспертизаи давлатии экологӣ гузаронида шаванд;
- дар деҳот, маҳал ва ҷамоатҳо партовгоҳҳои расмӣ ташкил карда шаванд.

Ҳолати заминҳои вилоят

Майдони умумии заминҳои дар истифодаи корхонаҳои кишоварзӣ буда то 01.01. соли 2005 – 1744237 гектарро ташкил медиҳад, аз ҷумла обӣ – 259265 га, заминҳои қорам – 242697 га, аз он обӣ - 174719 га, ниҳолҳои бисёрсола - 56602 га, ҷарогоҳҳо – 641597 га, заминҳои кишоварзӣ - 948913 га, аз ҷумла обӣ - 233785 га.

Заминҳои аз гардиши кишоварзӣ берунмонда 4059 га, аз ҷумла обӣ 1438 га, заминҳои селоб зер карда 252 га.

Дар вилоят то 01.01.соли 2005 масоҳати заминҳои дар ҳолати ғайриқаноатбахши мелиоративӣ қарордошта ҳамагӣ 27169 гектарро ташкил медиҳад, то соли 2009 беҳтар кардани ҳолати ин заминҳо пешбинӣ шудааст. Барои корҳои беҳтар намудани ҳолати мелиоративии

заминҳои обёришаванда 19018.3 ҳазор сомони маблағ лозим аст. Манбаҳои асосии маблағгузори ин корҳо асосан аз ҳисоби пардохти ҳаққи хизмати обрасони (9509,2 ҳазор сомони), аз ҳисоби бучети мутамарказ (5705.3 ҳазор сомони) ва аз ҳисоби бучети маҳалли (3803.8 ҳазор сомони) пешбини карда шудаанд.

Азхудкунии заминҳо, беҳтар намудани ҳолати мелиоративии онҳо яке аз муҳимтарин проблемаи рӯзмарраи соҳаи агросаноатии вилоят буда, на танҳо барои зиёд намудани истеҳсоли маҳсулоти кишоварзи ва зиёд шудани ҷои кор барои аҳолии ин минтақа мусоидат менамояд, балки масъалҳои иҷтимоии дар ин самт буда низ ҳалли худро меёбад.

Ба гардиши кишоварзи ворид намудани заминҳои аз гардиши кишоварзи берунмондаи вилоят, аз ҷумла ноҳияҳои Айнӣ (410 га), Ашт (335 га), Мастчоҳ (730 га), Панҷакент (1237 га), Ҷ.Расулов (463 га) ва дигарон ҷамъ 4059 га пешбини карда шудааст.

Дар марзи маъмурии ноҳияҳои Спитамен, Хучанд, Ҷ. Расулов, Ашт, Айнӣ, Мастчоҳ ва як қатор ноҳияҳо ҳисоботи давлатии заминҳо ба нақша гирифта шудааст, ки дар оянда масоҳати замини мавҷудбудаи ин ноҳияҳо дақиқ карда мешавад.

Обтаъминкунӣ

Барои пурра, оқилона ва самаранок истифода бурдани заминҳои қорам ва беҳтар намудани ҳолати мелиоративии онҳо ба Вазорати мелиоратсия ва хоҷагии оби Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Вазорати кишоварзии Ҷумҳурии Тоҷикистон андешидани чунин чорабиниҳо зарур мебошад:

- ташкили системаи самаранок амалкунандаи мониторинги истифодаи замин ва истифодаи об;
- ташкили ҳадамоти худмаблағгузори оид ба татбиқи усулҳои пешқадами истифодаи замин ва истифодабарии об,
- дар оянда анҷом додани корҳои бетонкунии магистрالي ирригатсионии каналҳо;
- батадрич ба истифодаи усулҳои пешқадами обёрӣ (кубурӣ, боронӣ, катрагӣ), бо мақсади қатъи равандҳои эрозияи замин аз об ва кам кардани андозаи истифодабарии об гузаштан;
- ба таври дақиқ риоя намудани технология ва усулҳои агротехникӣ ҳангоми истифода бурдани замин ва об дар давраи иҷрои корҳои кишоварзи.

Ҷангалзорҳо

Ҷангал – ин маҳсулоти табиат буда, қисми асосии он, муҳити табиат, қисми ҷудонашавандаи фазои биологӣ мебошад. Самаранок истифода бурдани захираҳои ҷангал омилҳои асосии рушди устувори мамлакат ба шумор меравад.

Сабоби сирак будани ҷангалзорҳо ин буридани дарахтҳо барои сӯзишворӣ, чаронидани ҳайвонот, аз худ кардани нишебии кӯҳсорҳо, кам

шудани сармоягузорӣ барои корҳои барқарорсозии ҷангалзорҳо мебошад.

Буридани дарахтон дар нишебии кӯҳсор ба он оварда мерасонад, ки оби борон заминро шуста, аввал ба обхезӣ сабад мегардад ва баъд аз он хуширо меорад. Тарзи дуру дароз истифода бурдани замин, яъне истифодаи зиёда аз 70 фоиз заминҳои захираи давлатии ҷангал дар сифати чарогоҳ, ҳолат ва сохти заминро бад кардааст.

	Воҳиди ченак	ҳамагӣ	соли 2005	соли 2010	соли 2015	с.2010 нисбати с.2005(%)	с.2015 нисбати с.2010(%)
Чораҳои нобудкунии рӯизаминӣ усули бо	га	1350	100	120	150	120	150
биотехникӣ	сомонӣ	20250	1500	1800	2250	120	125
чорабиниҳои биотехникӣ	сомонӣ	20000	1000	1800	2800	180	155.6

Дар вилоят чорабиниҳои комплексӣ оид ба тараққиёти соҳаи ҷангал ва ҳифзи захираҳои он пешбинӣ шудааст. Дар ин барқароркунии майдонҳои ҷангал, пешгирии ғайриқонунии буриши дарахтҳо, пешгирии камшавии майдонҳои ҷангал дар доманаи кӯҳзорҳо, ташкили хочагиҳои ниҳолпарварӣ барои нигоҳубини дарахтҳои тезкалоншаванда бо мақсади таъмини аҳолии минтақаҳои кӯҳистон бо сӯзишворӣ ва маводҳои сохтмон ба нақша гирифта шудаанд.

То давраи соли 2015 чунин чорабиниҳо пешбинӣ шудаанд:

- барқароркунии ҷангал дар солҳои 2001-2005 – 2800 га, 2006-2010 – 2850 га, 2011 – 2015 - 2900 га;

- шинондани дарахтҳо дар солҳои 2001-2005 – 460 га, солҳои 2006-2010 – 465 га, солҳои 2011-2015 – 470 га.

Корҳо оид ба нигоҳдории гуногунии биологии наботот дар асоси васеъ намудани майдонҳои паркҳои давлатӣ, парваришгоҳҳо, мамнӯъгоҳҳо ва дигар намудҳо, инчунин пурзӯр намудани соҳаи назорати давлатӣ дар ин соҳа пешбинӣ шудаанд.

Ҳудудҳои табиӣ махсус муҳофизатшаванда

Баробари ба таназул дучор шудани муҳити табиӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон зарурияти ташкил намудани мамнӯъгоҳҳои табиӣ ва парваришгоҳҳои табиӣ ба миён омад.

Айни замон дар қаламрави вилояти Суғд 5 парваришгоҳи табиӣ - «Искандаркӯл», «Сой-Вота», «Кувалсасой», «Оқтош» ва «Зарафшон» фаъолият менамояд.

Фаъолияти парваришгоҳҳои табиӣ ва ҳифзу нигоҳубини онҳоро бешабонҳо дар асоси қонунҳои амалкунандаи Ҷумҳурии Тоҷикистон «Оиди ҳифзи табиат» ва «Ҳудудҳои табиӣ махсусмуҳофизатшаванда» амалӣ менамоянд. Ҳар як парваришгоҳ мавриди тадқиқот қарор дода

шудааст. Барои эҳё намудани корҳои омӯзишию тадқиқотӣ, пешбурди корҳои доимии илмӣ дар ҳудуди парваришгоҳҳо аз ҳисоби маблағҳои бучетӣ ба ҳисоби миёна барои парваришгоҳи Искандаркӯл - 290,50 ҳазор сомонӣ, Сой-вота – 170,50 ҳазор сомонӣ, Кувалсасой – 170,50 ҳазор сомонӣ, Оқтош – 170,50 ҳазор сомонӣ ва Зарафшон 170,50 ҳазор сомонӣ чамъ ҳамагӣ 972,5 ҳазор сомонӣ лозим аст.

Дар парваришгоҳҳои вилоят намудҳои зиёди наботот ва олами ҳайвонот мавҷуд мебошанд. Аз олами ҳайвонот дар мамнӯъгоҳҳо бузи пармашох, силовсин, чайра, гавазни бухорӣ, гӯсфанди кӯҳии бухорӣ, калламуш, заргӯш ва дигар намудҳо зиндагӣ мекунанд. Аз ҳайвоноти нодир дар ҳудуди парваришгоҳҳо гурги кафтор (полосатая гиена), уриал, чайран, бабри барфӣ ва намудҳои дигар, аз хазандагон сагмор, гурза, мори обӣ, мори чипор, мори куб ва намудҳои гуногуни калтакалосҳо, аз паррандагон кабк, лайлаки сиёҳ, уқоб, балобан, бородач дучор мешаванд.

Олами набототи мамнӯъгоҳҳо ва парваришгоҳҳо рангин буда, асосан буттаю дарахтони мухталифро дар бар мегирад, ки аз чормағз, зирк, қоту олуҷа, шулаш, фарк, тулоҳ, анчиру хурмо, анор ва дигар намудҳо иборатанд.

Дар фаъолияти имрӯзаи парваришгоҳҳои табиӣ проблемаҳои зерин вучуд доранд:

- аз сабаби нокифоя будани маблағ таи 14 соли охир дар онҳо ҳисоботи аниқӣ саршумори олами ҳайвонот ва наботот гузаронида нашудааст;

- солҳои охир корҳои илмӣ-ҷустуҷӯӣ ва озмоишӣ гузаронида нашудааст;

- мониторинг ва кадастри онҳо бурда намешавад;

- ҳолати техникий онҳо, таъминот бо таҷҳизоти озмоиши дар сатҳи паст қарор дорад.

Ба мақсади беҳбуд бахшидан ба фаъолияти мамнӯъгоҳҳо ва парваришгоҳҳо зарур аст, ки Кумитаи ҳифзи муҳити зист ва хоҷагии ҷангали Ҷумҳурии Тоҷикистон ва мақомоти иҷроияи маҳалли ҳокимияти давлатӣ барои гузаронидани корҳои зерин чораҳо андешанд:

- гузаронидани экспедитсияи илмӣ оиди бақайдгирии ёдгориҳои табиӣ дар парваришгоҳҳо;

- гузаронидани ҳисоботи заминҳои фонди парваришгоҳҳо ва ҳамзамон омода намудани ҳуҷҷатҳои ҷангалсозӣ.

3.11. Рушди соҳибкории хурд ва ҷараёни хусусигардонии моликияти давлатӣ

Хусусигардонии моликияти давлатӣ элементи аввалиндараҷаи дигаргунсозии давраи гузариш ба иқтисодиёти бозоргонӣ буда, барои расидан ба баланд бардоштани самаранокии фаъолияти корхонаҳо ва ҳамдастии онҳо дар мӯътадилсозии молиявӣ, бо ҷойҳои нави корӣ таъмин намудани аҳоли ва афзун кардани бозори истеъмолӣ равона шудааст.

Аз оғози хусусигардонӣ то охири соли 2004 дар вилояти Суғд 277 иншооти моликияти давлатӣ аз ҷумла, 154 корхонаҳои хурд ва 123 корхонаҳои миёнаю калон хусусӣ гардонида шудаанд.

Дар айни замон ҷараёни хусусигардонии моликияти давлатӣ дар вилоят тибқи қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 7 ноябри соли 2003, №486 «Дар бораи Нақшаи стратегии хусусигардонии корхонаҳои миёнаю калон ва реструктуризатсияи субъектҳои монополияи табиӣ ва корхонаҳои махсусан калон барои солҳои 2003-2007» амалӣ шуда истодааст.

Мувофиқи маълумоти вилояти Суғд дар давраи 1 январи соли 2005 392 корхонаи хурди соҳибкорӣ ба кумитаи омор ҳисобот пешниҳод намудаанд, ки шумораи кормандон дар ин корхонаҳо 5037 нафарро ташкил мекунад. Маблағи умумӣ аз фурӯши маҳсулоти (қор ва хизматрасонӣ) ин корхонаҳо 67,2 млн. сомониро ташкил дод. Бояд қайд намуд, ки шумораи ин гуна корхонаҳо дар соли 2000 - 597, соли 2003 - 399 ададро ташкил намуда, мутаносибан шумораи коргарон 4754 ва 4226 нафарро ташкил намуд.

Маблағи умумии аз фурӯши маҳсулот дар соли 2000 - 8,5 млн. сомонӣ, соли 2003 - 46,4 млн. сомонӣ ва соли 2004 - 67,2 млн. сомонӣ ташкил дод. Аз таҳлилҳо бармеояд, ки бо вучуди кам гардидани шумораи корхонаҳо, миқдори кормандони ин бахш зиёд гардида, маблағи умумӣ аз фурӯши маҳсулот афзоиш ёфта истодааст.

Мувофиқи дурнамо шумораи корхонаҳои соҳибкории хурд дар соли 2005 ба 413 адад, соли 2010 ба 428 адад ва соли 2015 ба 461 адад расонида шуда, шумораи коргарон дар соли 2005 - 5228 нафар, соли 2010 - 5900 нафар ва соли 2015 - 6450 нафарро ташкил медиҳанд. Маблағи умумӣ аз фурӯши маҳсулот дар ин корхонаҳо бояд дар соли 2005 - 72,0 млн. сомонӣ, соли 2010 - 86,3 млн. сомонӣ ва соли 2015 - 99,6 млн. сомониро бояд ташкил намояд.

Афзоиши кормандони корхонаҳои соҳибкории хурд дар соли 2005 нисбати 2000 - 100,8 фоиз соли 2010 нисбати соли 2005 - 112,8 фоиз, соли 2015 нисбат ба соли 2010 - 109,3 фоиз ва соли 2015 нисбат ба соли 2000 - 135,7 фоизро ташкил хоҳанд дод. Маблағи умумӣ аз фурӯши маҳсулот (қор ва хизматрасонӣ) бошад, соли 2010 нисбат ба соли 2005 - 111,9 фоиз соли 2015 нисбат ба соли 2010 - 109,1 фоиз мебошад.

Шумораи соҳибкорони инфиродӣ мувофиқи маълумоти Кумитаи андози вилоят дар соли 2003 - 27,8 ҳазор нафарро ташкил намуда, ин нишондиҳанда дар соли 2004 ба 34,2 ҳазор нафар баробар гардида, бояд дар соли 2005 ба 36,4 ҳазор нафар, соли 2010 - 38,5 ҳазор нафар ва соли 2015 ба 42 ҳазор нафар баробар шавад.

Бояд қайд кард, ки тараққиёти соҳибкорӣ сол аз сол вусъати тоза гирифта истодааст.

Бо вучуди тараққиёти соҳа камбудихо ба монанди зуд-зуд ивазшавии қонунҳо нарасидани маблағи аввалия барои оғоз намудани фаъолияти соҳибкорӣ, зиёд будани мақомотҳои тафтишотӣ, ки барои босуръат тараққӣ ёфтани соҳа монеагӣ мекунанд мавҷуданд.

3.12. Рушди соҳаи иҷтимоӣ

Илм, тайёр кардани кадрҳои илмию педагогӣ

Яке аз омилҳои муҳими тараққиёти бемайлони иқтисодию иҷтимоии вилоят дар давраи то соли 2015 ин рушди илму техника ва ҷорӣ кардани технологияи пешқадам мебошад, ки он ба баланд бардоштани сатҳи некӯахлоқии халқ ва паст кардани сатҳи камбизоатӣ мусоидат менамояд.

Шартҳои зарурии ба даст овардани ин ҳадафҳо чунинанд:

- эътирофи илм ба сифати соҳаи муҳими иҷтимоӣ, ки сатҳи инкишофи қувваҳои истеҳсолкунандаи вилоятро муайян мекунад;
- ҳавасмандсозии фаъолияти инноватсионии корхонаҳое, ки технология ва истеҳсолоти наватарини илмталаби сарфакунандаи захираҳо, энергия ва меҳнатро истифода мекунанд;
- рушди иқтидори илмию техникаӣ дар минтақа;
- ҷалби сармояи хориҷии барои инкишофи минбаъдаи илму техника, аз худ намудани технологияи наватарин ва намудҳои нави маҳсулот.

Бо назардошти вазъи воқеӣ ва дурнамои рушди иҷтимоию иқтисодии вилоят самтҳои зерини афзалиятноки рушди илмию техникаи онро ҷудо кардан мумкин аст:

1. Дар соҳаи иҷтимоию иқтисодӣ:

- таҳияи дурнамо, барнома, лоиҳа ва концепсияҳои миёнамӯҳлату дарозмӯҳлати ноҳияҳо;
- тайёр кардани концепсияи илмӣ ҳифзи иҷтимоӣ, шуғли аҳоли ва индексатсияи даромадҳои дар давраи гузариш истифодашаванда.

2. Дар соҳаи комплекси агросаноатӣ:

- ҷорӣ кардани низоми боэътимод ва аз ҷиҳати экологӣ мусоид барои пешбурди корҳои кишоварзӣ дар вилоят;
- азхудкунии заминҳои бекорхобидаи доманакӯҳҳо;
- саноатӣ кунонидани соҳаи кишоварзӣ;
- селекцияи навҳои серҳосили зироатҳои кишоварзӣ бо истифодаи усулҳои пешқадами генетикию тухмипарварӣ;
- истифодаи усулҳои муҳандисии генӣ ва биотехнологӣ дар соҳаи кишоварзӣ;
- пешгирии бемориҳои маҳсусан хавфноки ҷорво дар асоси омӯзиши этнология, таҳияи усулҳои пешгирӣ ва табобат бо истифодаи доруҳои нав;

- гузариш ба истифодаи технологияҳои аз ҷиҳати экологӣ безарари сарфакунандаи захираҳо, истифодаи васеи усулҳои биологӣ дар мубориза бо ҳашароти зараровари кишоварзӣ ва бемориҳо;

- таҷдид ва рушди саноати коркард, озуқа ва сабук бо мақсади истифодаи ҳаматарафаи ашёи хоми кишоварзӣ, кам кардани воридоту афзоиши содироти маҳсулоти тайёр.

3. Дар соҳаи комплекси сӯзишворию энергетикӣ:

- таҳияи усулҳои пешқадами азхудкунӣ ва истифодаи оқилонаи ашёи карбогидрат;

- дарёфти роҳҳои мақбули сарфаи энергия дар ҳама соҳаҳои иқтисодиёти вилоят;

- асосноккунии илмии роҳҳои минбаъд баланд бардоштани коэффисиенти кори ғоиданоки дастгоҳҳои мавҷудаи гармидиҳанда ва энергетикӣ;

- афзалият додан ба имкониятҳои техникӣ истифодаи захираҳои ғайрианъанавии энергетикӣ (қувваи офтоб, шамол, нерӯи дарёҳои хурд, сарчашмаҳои зерзаминӣ ва сӯзишворию биологӣ).

4. Дар соҳаи тандурустӣ ва ҳифзи муҳити зист:

- вусъати тадқиқотҳо оид ба масъалаҳои ҳифзи саломатии модару кӯдак, пешгирии сабабҳои асосии ғавти модарон - захролудии бемаҳал ва хунравӣ, таваллуди кӯдакони камвазн, табобати камхунии занони қобили таваллуд, табобати бемориҳои диарея ва сирояти шадиди роҳи нафаси кӯдакон, танзими оила;

- муайян кардани роҳҳои афзалиятноки пешгирии касалиҳои хавфноки сироятӣ, махсусан гепатит, домана, гулӯзиндонак, вараҷа, сил ва бемориҳои бо роҳҳои алоқаи чинсӣ гузаранда;

- вусъати тадқиқотҳо дар соҳаи пешгирию табобати бемориҳои дилу рағҳои хунгузар, эндокринӣ (касалии канду камйодӣ), онкологӣ, гастрозентрологӣ ва бемориҳои касбӣ;

- тайёр кардани доруҳои нави таъсирбахш дар заминаи ашёи маҳаллӣ;

- омӯзиши муҳити зист, таҳияи чорабиниҳои ҳифзи табиат ва барқарорсозии он.

5. Дар соҳаи технологияи иттилоотӣ ва идора:

- истифодаи низоми иттилоотӣ барои намунасозӣ ва идора дар соҳаҳои саноат, кишоварзӣ ва экология;

- таҳия ва истифодаи системаҳои таҷрибавии иттилоотӣ барои баҳогузорию нишондиҳандаҳои сифатии иқтисодӣ, чараёнҳои иҷтимоӣ ва технологӣ.

Ҳалли самараноки масъалаҳои ҷойдошта мустаҳкам кардани заминаи моддию техникӣ марказҳои илмию тадқиқотӣ ва пурзӯр намудани дастгирии давлатиро дар соҳаи илм пешбинӣ менамоянд.

Дар ҳалли ин масъалаҳо дар баробари муассисаҳои илмию тадқиқотию ҷумхури, инчунин Маркази илмии Хучанд, филиали институти чорводорӣ, филиалҳои Иттиҳодияи илмию истеҳсолии Зироаткор, Боғпарвар, Донишгоҳи давлатии Хучанд ба номи академик Б.Ғафуров, Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес ва сиёсати Тоҷикистон ва ғайра саҳм мегузоранд.

Ҳаҷми умумии маблағгузорию ин муассисаҳо барои солҳои 2006-2010 - 319255 сомонӣ ва солҳои 2011-2015 – 1117392 сомонӣ пешбинӣ шудаанд.

Шумораи коргарон дар соли 2005 - 200 нафар, соли 2010 - 210 нафар ва 2015 - 223 нафарро ташкил медиҳад, ки ин нисбат ба соли 2000 - 102,3 фоизро ташкил медиҳад.

Бо назардошти эҳтиёҷи вилояти Суғд ба кадрҳои баландхатисос қабул ба аспирантура дар соли 2005 - 53 нафар, хатм – 44 нафар, соли 2010 қабул – 64 нафар, хатм – 49 нафар, соли 2015 қабул -75 нафар, хатм 56 нафарро бояд ташкил диҳад.

Татбиқи ин тадбирҳо имконият фароҳам меоваранд, ки иқтисодии кадрӣ ва илмию техникӣ барои рушди иқтисодию иҷтимоии вилоят истифода шаванд.

Тайёр намудани кадрҳо

Тайёр намудани кадрҳо яке аз самтҳои муҳимтарини сиёсати стратегияи давлат буда, ҳарчи бештар қонеъ гардонидани талаботи рӯзафзуни соҳаҳои мухталифи иқтисодиёти миллӣ ба мутахассисони таҳсилоти олий, миёна ва ибтидоии касбӣ, такмил ва ислоҳи низоми он, ворид шудан ба фазои ягонаи меъёрҳои байналмиллалӣ таълимӣ мақсади асосии он мебошад.

Барои бомуваффақият ҳал намудани ин масъалаҳои стратегияи сиёсати давлат тибқи Барномаи рушди иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар давраи то солҳои 2015 иҷрои вазифаҳои зерин зарур аст:

-танзим ва такмили сохтори мактабҳои олий, миёна ва ибтидоии касбӣ;

-таъмин намудани интегратсия ба фазои ягонаи таҳсили байналмилалӣ;

-чалб намудани инвеститсияҳои хориҷӣ барои тайёр намудани кадрҳои ба талаботҳои иқтисодиёти бозоргонӣ ҷавобгӯ;

-дар сатҳи давлатӣ таъмини маблағгузорию устувори соҳа;

- аз ҳамаи намудҳои андоз озод намудани муассисаҳои таълимие, ки аз ҳисоби бучети давлатӣ кадр тайёр менамоянд;

-назорат аз болои раванди мақсаднок тайёр намудани мутахассисон ва истифодаи бомароми онҳо;

-кам кардани шумораи қабули донишҷӯён аз рӯи ихтисосҳои кӯҳнашуда ва ба ҷои онҳо ҷорӣ намудани ихтисосҳои нав, ки ба талаботи иқтисодиёти бозоргонӣ ҷавобгӯянд;

-тайёр кардани кадрҳои омӯзгорӣ аз рӯи ихтисосҳои ҳамгирӣ;

-ба танзим даровардани қонунгузорӣ роҷеъ ба хизматрасонии пулакии раванди таълим;

- бо дарназардошти талаботи воқеии иқтисодиёти миллӣ тайёр намудани мутахассисон.

Вилояти Суғд калонтарин маркази маъмурии ҷумҳурӣ мебошад. Фаъолияти корхонаю муассисаҳои вилоят соҳаҳои гуногуни иқтисодиёти миллиро дар бар мегирад. Аз рӯи маълумотҳои муайяншуда дар соли 2005 барои соҳаҳои гуногуни иқтисодиёти вилоят бештар аз 3 ҳазор мутахассисони дорои таҳсилоти олии зарур мебошанд. Дар вилоят бо дарназардошти ҳамин мутахассисони таҳсилоти олии, миёна ва ибтидоии касбидошта тайёр карда мешаванд.

Асосан ин талаботро, аз ҷумла бо кадрҳои омӯзгорӣ Донишгоҳи давлатии Хучанд ба номи академик Б. Гафуров таъмин менамояд. Ғайр аз ин, дар вилоят Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес ва сиёсати Тоҷикистон, Донишгоҳи озодаи Панҷакент, Донишкадаи гуманитарии муосири Россияву Тоҷикистон, филиали Донишгоҳи техникии Тоҷикистон, филиали Донишгоҳи технологияи Тоҷикистон, шӯъбаи Донишкадаи андоз ва ҳуқуқ, филиали Донишгоҳи давлатии тичорати Тоҷикистон ва филиали Донишгоҳи нави Россия аз рӯи ихтисосҳои техникию технологӣ, ҳуқуқшиносӣ, иқтисодӣ ва ғайра бо тайёр намудани мутахассисони дорои таҳсилоти олии, ҳам аз ҳисоби бучети давлатӣ ва ҳам аз рӯи шартнома, машғуланд. Мутахассисони ихтисосҳои дигар дар мактабҳои олии ҷумҳурӣ ва хориҷи кишвар ба таври бояду шояд тайёр карда мешаванд.

Тибқи дурнамои рушди иҷтимоию иқтисодии кишвар барои соли 2005 дар мактабҳои олии филиалҳои онҳо дар вилояти Суғд қабули 6300 нафар, аз он ҷумла 1532 нафар аз ҳисоби бучети давлатӣ пешбинӣ шудааст, ки шумораи умумии қабул нисбат ба соли 2000 - 25,2 фоиз зиёд мебошад. Ин нишондод дар соли 2010 ба 8300 ва соли 2015 ба 11200 нафар хоҳад расид. Нишондоди соли 2015 нисбат ба соли 2000 2,2 маротиба зиёд хоҳад шуд.

Шумораи хатмкунандагони мактабҳои олии вилоят дар соли 2005 - 4400 нафар, соли 2010 - 7000 нафар ва соли 2015 - ба 10 ҳазор нафар мерасад, ки нишондодҳои соли 2005 нисбат ба соли 2000 - 27,5 фоиз зиёд, соли 2010 нисбат ба соли 2005 - 59,0 фоиз, соли 2015 нисбат ба соли 2010 - 44,2 фоиз ва соли 2000 - 2,9 маротиба зиёд хоҳад шуд.

Ҳамзамон, тайёр намудани мутахассисони таҳсилоти олии дар заминаи мактабҳои олии вилоят аз рӯи ихтисосҳои наву ба талаботи бозоргонӣ ҷавобгӯи техникую технологӣ, хизматрасонӣ, маркетинг, хӯроки умумӣ, нақлиёту алоқа, геологӣ ва туризми байналхалқӣ дар назар дошта шудаанд.

Дар вилояти Суғд 18 муассисаи миёна ва 24 муассисаи ибтидоии касбӣ фаъолият доранд, ки дар онҳо мутахассисони дорои таҳсилоти миёнаи касбӣ аз рӯи 62 ихтисос ва коргарони соҳибкасб аз рӯи 49 ихтисос тайёр карда мешаванд.

Соли 2005 ба муассисаҳои таҳсилоти миёнаи касбии вилоят қабули 2900 нафар донишҷӯ ба нақша гирифта шудааст, ки аз он 2361 нафарашон аз ҳисоби бучети давлатӣ мебошад. Ин нишондод нисбат ба соли 2000 - 107,4 фоизро ташкил медиҳад. Ин рақамҳо дар солҳои 2010 ба 4034 нафар ва 2015 ба 6017 нафар хоҳад расид.

Шумораи хатмкунандагони ин намуди муассисаҳои таълимӣ дар соли 2005 - 2,6 ҳазор, соли 2010 - 3,2 ҳазор ва соли 2015 - 4,8 ҳазор нафарро ташкил медиҳанд, ки ин дар соли 2005 нисбат ба соли 2000 - 113,0 фоиз мебошад. Дар ин муассисаҳои таълимии вилоят шумораи умумии донишҷӯён ба 10,1 ҳазор нафар дар соли 2005, 11,2 ҳазор нафар дар соли 2010 ва ба 13,2 ҳазор нафар дар соли 2015 мерасад.

Дар мактабҳои таҳсилоти ибтидоии касбии вилоят дар соли 2005 қабули 5,28 ҳазор, соли 2010 - 5,8 ҳазор ва соли 2015 - 5,9 ҳазор хонанда дар назар аст. Ҳамзамон шумораи хатми онҳо дар соли 2005 ба 5,1 ҳазор, соли 2010 ба 5,5 ҳазор ва соли 2015 ба 5,4 ҳазор мерасад.

Ҳамзамон дар марказҳои шугли аҳолии вилояти Суғд соли хониши 2005-2006 барои 750 нафар бекорон курсҳои омӯзишӣ ташкил карда мешавад. Дар назар аст, ки ин гуна курсҳо соли 2010 – 20 фоиз ва соли 2015 - то 35 фоиз нисбат ба соли 2005 зиёд карда мешаванд.

Маориф

Бо мақсади иҷрои нақшаи давраи якум ва дуҷуми татбиқи Матритсаи сиёсати Ҳукумат оид ба паст кардани сатҳи камбизоатӣ бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти рақами 291 аз 30 июни соли 2004 «Нақшаи татбиқи ислоҳоти соҳаи маориф барои солҳои 2004-2009» қабул карда шудааст, ки он ислоҳоти тартиби маблағгузорию соҳаю идоракунӣ, ба талаботи рӯз мувофиқ гардонидани мазмуну мундариҷаҳои нақшаю барномаҳои таълим, сиёсат ва стратегияи онро дар бар мегирад.

Бо мақсади паст кардани сатҳи камбизоатӣ ва баланд бардоштани ҳавасмандии моддии омӯзгорони муассисаҳои таҳсилоти умумӣ дар чорҷӯбаи ин нақша аз 1 сентябри соли 2004 меъёри сарбории таълимию омӯзгорӣ 18 соат барои муаллимони синфҳои 1 - 4 ва 16 соат барои омӯзгорони синфҳои 5 - 11 дар як ҳафта муқаррар шуда, вобаста бо тағйирот дар нақшаи таълимӣ ва зиёд шудани сарбории таълимии амалкунанда музди меҳнати омӯзгорони муассисаҳои таҳсилоти умумӣ ба андозаи 25 % баланд бардошта шудааст.

Бо мақсади такмили тартиби идора ва маблағгузорию муассисаҳои таълимии умумии ҷумҳурӣ Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти рақами 441 аз 1 октябри соли 2004 «Дар бораи ба шаклҳои нави идора ва маблағгузорӣ гузаронидани муассисаҳои таълими умумии шаҳри Кӯлоб, ноҳияи Ёвони вилояти Хатлон, шаҳри Хучанди вилояти Суғд, шаҳри Хоруғи вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон ва шаҳри Ваҳдат» қабул карда шуд, ки мувофиқи он аз 1 январи соли 2005 ба тариқи озмоиш муассисаҳои таълимии шаҳри Кӯлобу ноҳияи Ёвон ба шакли нави маблағгузорӣ (аз рӯи меъерӣ хароҷот ба ҳар як хонанда)

гузаронида шуда, маблағгузори муассисаҳои таълими умумии шаҳру ноҳияҳои мазкур аз рӯи хароҷотномаи (сметаи) алоҳидаи тасдиқшуда ва тавассути хазинаи шаҳрию ноҳиявӣ ба амал бароварда мешавад.

Стратегии рушди низоми миллии маориф то давраи соли 2015 бо назардошти талаботи Матритсаи сиёсати Ҳукумат оид ба Стратегияи паст кардани сатҳи камбизоатӣ ва Ҳадафҳои Рушди Ҳазорсола дар қаламрави вилоят дар давраи то соли 2015 самтҳои зеринро дар бар мегирад:

-нигоҳ доштани фазои ягонаи таълим, таъмини бечунучарои ҳуқуқҳои конституционии шаҳрвандони вилоят, алаҳусус духтарону фарзандони оилаҳои камбизоат ва кӯдакони носолим дар ҷодаи таҳсилот ва ташаккули қобилияти зеҳнӣ ;

-бо дарназардошти анъанаҳои таърихӣ фарҳангӣ тақвият бахшидан ба тарбияи ахлоқӣ ватандӯстии ҷавонон ва ҳудодоҳии миллий;

- дастгирӣ ва тақвияти рушди шабакаҳои муассисаҳои таълимии ғайридавлатӣ (хусусӣ);

-рушди ҷараёни компютерикунӣ ва информатиконии раванди таълим, таъмини муассисаҳои таълими умумӣ бо адабиёти таълимию методӣ ва лабораторияҳои озмоишӣ;

-ислоҳоти низоми тайёр кардан, бозомӯзӣ ва тақмили ихтисоси роҳбарон ва омӯзгорони муассисаҳои таълимоти умумӣ;

-таҳияи ҷорабиниҳои аввалиндараҷа оид ба барқарорсозӣ ва таъмири асосии биноҳои мактабҳои деҳот;

-баланд бардоштани нуфузи маълумот тавассути истифодаи воситаҳои муосири техникаю технологияи таълим ва таҷрибаи пешқадами ҷаҳонӣ, фароҳам овардани шароити мусоид барои фаъолияти самаранок ва рақобати солим дар байни мактабҳои таҳсилоти умумии давлатӣ ва ғайридавлатӣ;

-ба шаклҳои нави идоракунӣ ва маблағгузорӣ гузаронидани дигар муассисаҳои таълими умумии вилоят;

- таҳияи ҷорабиниҳо доир ба ташкил ва рушди мактаб-интернатҳо барои кӯдакони маъюб ва ятимӯ бепарастор ва дастгирии онҳо;

-баланд бардоштани саҳми мақомоти маҳаллӣ дар ҳалли масъалаҳои маориф, дастгирии молиявӣ моддӣ, маишию манзилии онҳо;

- ташкили самараноки истироҳати тобистона ва солимгардонии кӯдакону наврасон дар лагеру фароғатгоҳҳо;

- дар заминаи мактабҳои таҳсилоти умумӣ ва муассисаҳои берунамактабие, ки ошхонаҳои ҷавобгӯи талаботи беҳдоштию воғирӣ доранд, барои кӯдакону наврасон ташкил намудани лагерҳои рӯзонаи солимгардонӣ.

Ҳалли масъалаҳои мазкур омили асосии ободии ҷомеа мебошад, зеро танҳо маълумоту дониши кофӣ арзишҳои волои ҷамъиятро дар сатҳи зарурӣ нигоҳ дошта, ғановату рушди онро кафолат дода метавонад.

Бинобар ин рушди соҳаи маориф, алалхусус дар бачагон ташаккул додани муҳаббат ба ватан, ҷаҳди гирифтани дониши ҳамаҷаҳрафӣ амик оид ба таъриху фарҳанги халқи худ ва арзишҳои умумичаҳонӣ, бо назардошти дастовардҳои навини техникаю технология, баланд бардоштани сифати таълим дар ҳамаи зинаҳои маълумот, ба стандартҳои ҷаҳонӣ наздик кардани онҳо мақсади асосӣ дар ин самт мебошанд.

Афзоиши шумораи табиӣ аҳолии вилоят, пешомади рушди соҳаҳои саноату кишоварзӣ ва танзими оила дар давраи то соли 2015 меъёрҳои асосии барқарорсозӣ, бунёди шабакаҳои томактабӣ ва муассисаҳои таълими умумӣ ба ҳисоб меравад. Таҳлили маводи мавҷуда ва раванди афзоиши табиӣ аҳолии шаҳодат медиҳад, ки дар соли 2015 шумораи кӯдакон дар муассисаҳои томактабии вилоят бештар аз 31,45 ҳазор нафарро ташкил медиҳанд, ки ин нисбат ба соли 2000 – 64,2 фоиз зиёд аст. Шумораи таълимгирандагони муассисаҳои таҳсилоти умумӣ ба 507,7 ҳазор нафар расида, нисбат ба соли 2000 – 109,3 фоизро ташкил медиҳад. Дар соли 2015 - 39,7 ҳазор нафар омӯзгорон ба таълиму тарбия машғул мешаванд, ки нисбат ба соли 2000 – 5,6 фоиз зиёд аст.

Ин афзоиш дар соли 2015 аз ҳисоби ба истифода додани мактабҳои таҳсилоти умумӣ барои **25,5** ҳазор ҷой таъмин карда мешавад.

Дар вилоят, инчунин бо дарназардошти тағйироти ба вуқӯъпайваस्ताи иҷтимоию иқтисодӣ ба рушди муассисаҳои ғайридавлатӣ (хусусӣ), литсейю гимназияҳо, ки аз рӯи нақша ва барномаҳои махсуси таълимӣ бо омӯзиши амиқи фанҳои гуманитарӣ, табиӣ, риёзӣ ва техникӣ кор мекунанд, аҳамияти ҷиддӣ дода мешаванд.

Тандурустӣ

Низоми тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон чун дигар кишварҳои собиқ Шӯравӣ, ки ба меъёрҳои миқдорӣ нигаронида шуда буд, ба талаботи тағйироти иҷтимоию иқтисодии ҳоси давраи гузариш мутобиқ шуда натавонист ва ин ба вазъи сиҳатии аҳолии кишвар таъсири манфӣ расонид.

Зикр намудан лозим аст, ки солҳои пеш дар рушди соҳаи тандурустӣ ба пешрафти сохторҳои захираталаб, аз қабилӣ беморхонаҳо, дармонгоҳҳои махсус аҳамияти зиёд дода мешуд. Дар ҳолате ки талаботи аҳолии камбизоат пеш аз ҳама бояд бо ёрии аввалияи тиббӣ санитарӣ (тақвияти тандурустии аҳолии ва пешгирии бемориҳо) қонеъ гардонид шавад.

Ботадрич паст шудани вазъи сиҳатии аҳолии нобаробарии одамон дар масъалаи истифода аз хизмати тиббӣ ва ҳифзи саломатӣ зарурати гузаронидани ислохотро дар соҳаи тандурустӣ ва ба талаботи меъёрҳои ҷаҳонӣ мувофиқ кардани сифати хизматрасонии тиббӣ санитариро ба миён овард.

Бо мақсади низоми хизматрасонии тиббӣ санитарӣ ба аҳолии аз тарафи муассисаҳои давлатии соҳаи тандурустӣ ва бештар намудани дастрасии он ба аҳолии Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти рақами

237 аз 2 июли соли 2005 «Дар бораи тасдиқи Барномаи заминавии кӯмаки тиббию санитарӣ ба шахрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Тартиби хизматрасонии тиббию санитарӣ ба шахрвандон дар муассисаҳои системаи давлатии тандурустӣ аз ҳисоби шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ» қарор қабул кард.

Барнома ҳифз ва беҳдошти саломатии аҳолии вилоятро дар асоси қонеъ гардонидани талаботи ҳар як шахрванд, хусусан табақаҳои камбизоати аҳоли бо ёрии тиббии дастрас, ки ба сатҳи ҷаҳонӣ наздик аст, ба назар мегирад.

Бинобар ин рушди соҳаи тандурустӣ бо дарназардошти талаботи Матритсаи сиёсати Ҳукумат оид ба Стратегияи паст кардани сатҳи камбизоатӣ ва Ҳадафҳои Рушди Ҳазорсола дар қаламрави вилоят дар давраи то соли 2015 самтҳои зеринро дар бар мегирад:

-аз тарафи давлат таъмин намудани ҳаҷми кафолатноки хизматрасонии ройғони тиббӣ ба аҳоли, махсусан табақаҳои камбизоат;

- гузариш ба таҷрибаи маблағгузорӣ ба сари ҳар як нафар аҳоли бо дарназардошти коэффитсиентҳои махсуси сохторӣ, синну сол, чинс, таваллуд, марг, хусусиятҳои ҷуғрофӣ ва маблағгузори беморхонаҳо аз рӯи принципи табобати бемор;

-ташкили заминаҳои меъёрию ҳуқуқӣ ва шароитҳои ташкилию иқтисодӣ барои баланд бардоштани сифату самараи хизматрасонии тиббӣ;

-ба амал овардани ислоҳоти сохторӣ, ташкили бозори хизматрасонии тиббӣ ва ҳавасмандсозии рушди бахши ғайридавлатии тандурустӣ;

-баланд бардоштани самараи низоми идора ва истифодаи захираҳои давлатии молиявӣ, инчунин маблағҳои дар барномаҳои мақсаднок оид ба мубориза бар зидди бемории сил, гепатити В, тропикӣ, СПИД, касалии қанд, бемориҳои онкологӣ, инчунин барномаҳои, ки ба дастгирии модару кӯдак пешбинӣ шуданд;

-инкишофи афзалиятнок ва баланд бардоштани сифати ёрии аввалияи тиббию санитарӣ, ки бо принципҳои тибби оилавӣ асос ёфтааст;

- баланд бардоштани сифати расонидани кӯмаки аввалияи тиббию санитарӣ ба занони синну соли қобили таваллуд, занони ҳомила ва атвол, ки ба қонеъгардонии эҳтиёҷоти асосии онҳо нигаронида шудааст;

- пешгирии сабабҳои асосии фавти кӯдакон ва модарон ва пурзӯр намудани чорабиниҳо оид ба татбиқи барномаҳои пешгирии камхунӣ, ҳамбастагии бемориҳои кӯдакона, модарии беҳатар, солимии репродуктивӣ ва танзими оила;

-гузаронидани чорабиниҳо оид ба баланд бардоштани сатҳи маърифатнокии ҷавонон дар масъалаҳои солимии репродуктивӣ ва танзими оила;

-тайёр кардани доруҳои нав дар заминаи ашёи маҳаллӣ;

-такмили сохтори харид, назорати сифат ва бақайдгирии доруворӣ;

-таблиғи тарзи ҳаёти солим ва паҳн намудани иттилоот дар бораи пешгирии бемориҳо, ғизои солиму қобили қабул ва бехатар тавассути воситаҳои ахбори умум ва кормандони тибб;

-чалб намудани маблағҳои ғайрибучавӣ (грант, кредит ва ғайра) барои рушди соҳа;

-таъмини дастрасии оби нӯшокии бехатар ба аҳоли аз ҳисоби манбаъҳои гуногуни маблағгузорӣ;

-рушди барномаҳои маърифатӣ оид ба мубориза бар зидди бемориҳои сироятӣ;

-истифодаи оқилонаи захираҳои мавҷуда.

Дар доираи Барнома эҳтиёчи асосии аҳоли, махсусан табақаҳои камбизоат ба хизматрасонӣ дар доираи кӯмаки аввалияи санитария тиббӣ бо роҳи пешниҳод намудани доираи васеи хизматрасониҳо дар соҳаи ниғаҳдорӣ ва тақвияти саломатӣ, табобат ва барқарорсозии оқибатҳои беморӣ, инчунин бо дастгирию рушди фаъолияти шахсони алоҳида, оилаҳо ва гурӯҳи одамон оид ба худхизматрасонӣ қонеъ гардонида мешавад. Ғайр аз ин, аз тарафи ҳукуматҳои вилоятӣ ва шаҳру ноҳияҳо аз ҳисоби маблағҳои маҳаллӣ ва даромадҳое, ки илова ба маблағҳои муқарраргардида ба бучети маҳаллӣ ворид мешаванд, ба муассисаҳои тандурустӣ расонидани ёри амалӣ (таъмири биноҳо, дарёфти техникаи тиббӣ ва ғайра) ва кадр намудани меҳнати кормандони соҳаи тандурустӣ аз ҷиҳати маишию манзилӣ пешбинӣ мешавад.

Дар доираи ислоҳот то соли 2015 афзун намудани иқтидори муассисаҳои амбулаторию дармонгоҳӣ ва то 23,3 ҳазор қабул дар як баст, ё ба 122,2 фоиз нисбат ба соли 2000 расонидани он дар назар дошта шудааст.

Дар соли 2015 то ба 422 адад, ё худ дар муқоиса ба соли 2000 ба 119,2% расонидани миқдори хонаҳои тиббӣ пешбинӣ мешавад.

Инчунин дар соли 2015 ба аҳоли 19,7 ҳазор нафар кормандони тибб, аз ҷумла 5,06 ҳазор нафар духтурон ва 14,2 ҳазор нафар кормандони миёнаи тиббӣ хизмат мерасонанд, ки нисбат ба соли 2005 мутаносибан 115,8 фоиз ва 111,2 фоизро ташкил медиҳад.

Афзун намудани иқтидори беморхонаҳо ва муассисаҳои амбулаторию дармонгоҳӣ асосан аз ҳисоби марказҳои муташаккили мубориза бар зидди бемориҳои сил, диарея, бемориҳои тропикӣ ва ғайраҳо, азнавтақсимкунии маблағҳои барои ёри аввалияи тиббия санитарӣ ҷудошаванда, шаклҳои нави хизматрасонӣ, оmodасозии тарбияи хоҳарони шафқати оилавӣ ва ба истифода додани беморхонаҳо барои 1787 кат ва муассисаҳои амбулаторию дармонгоҳии дорои 520 қабул дар як баст ба амал бароварда мешавад.

Шуғли аҳоли

Сиёсати давлат дар соҳаи шуғл ба татбиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мусоидат ба шуғли аҳоли» ва қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти рақами 94 аз 4 марти соли 2003 «Дар бораи

тасдиқи Барномаи мусоидат ба шуғли аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2003-2005» равона шудааст, ки ба даст овардани мувозинат дар байни талабот ва пешниҳодоти қувваи корӣ, мусоидат намудан ба ташкили ҷойҳои кори иловагӣ, фароҳам овардани шароити мусоид барои инкишофи шаклҳои гуногуни шуғл ва ғайра мақсади асосии он аст.

Бо вучуди беҳтар гардидани вазъи бо кор таъмин намудани аҳоли, вазъи бозори меҳнат ва шуғли аҳоли ҳанӯз мураккаб аст. Сабаби асосии ба кори доимӣ ҷалб нагардидани бекорон ин паст будани музди меҳнат, паст будани малакаи касбии бекорон ва ба талаботи онҳо ҷавобгӯ набудани касбу кори пешниҳодшуда мебошад.

Бинобар ин дар баробари дар иқтисодиёти ҷумҳурӣ мавҷуд будани ҷойҳои холии корӣ (дар соҳаи саноат - 3044, кишоварзӣ - 962, нақлиёт ва алоқа –1942, сохтмон- 453, хоҷагии манзилию коммуналӣ- 811, илм –764 ва дигар соҳаҳо – 8075) ҳамзамон шумораи бекорон хеле зиёд аст. Аз ин рӯ, ҷойҳои корие таъсис додан зарур аст, ки (аз нигоҳи иқтисодӣ мақсаднок) одамон бо истифода аз дастовардҳои илму техника ҳосилнокии баланди меҳнатро ноил гарданд ва барои қонеъ гардонидани талаботи шахсии худ имконият пайдо намоянд (музди корие дошта бошад, ки пурра оилаашро таъмин карда тавонанд).

Таъкид кардан зарур аст, ки суръати баланди афзоиши табиӣ аҳоли ва зиёд шудани шумораи миёнаи оила ба паст шудани дараҷаи шуғли аҳоли оварда мерасонад ва ин хатар бояд тавассути воситаҳои ахбори умум, нашри адабиёт ва ташкили намоишҳо ба мардум фаҳмонда шавад.

Тадқиқотҳо нишон медиҳанд, ки дар он минтақаҳое, ки соҳаи саноату инфраструктураи бозорӣ ба таври бояду шояд тараққӣ намудааст, сатҳи некӯаҳволии мардум нисбатан хуб аст.

Бо назардошти мушкилоти мавҷуда метавон гуфт, ки дар марҳилаи имрӯзаи тараққиёти ҷомеа яке аз масъалаҳои муҳиму асосии сиёсати давлат дар соҳаи шуғл ва баланд бардоштани сатҳи зиндагии мардум то давраи 2015 аз инҳо иборатанд:

- ба талаботи иқтисоди бозоргонӣ тадричан мутобиқ гардонидани қонунгузори меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар ҳуҷҷатҳои зерқонунию меъёрӣ;

- пурзӯр намудани ҳифзи воқеии ҳуқуқҳои асосии меҳнатию иҷтимоии меҳнаткашон;

- барқарор сохтан ва таҷдиди қуллии техникаю технологияи он соҳаҳои саноат ва кишоварзӣ, ки то имрӯз фаъолиятнашон қатъ гардидааст;

- бо роҳи бунёди корхонаи хурд оид ба коркарди маҳсулоти кишоварзӣ ва истехсоли маҳсулоти тайёр ташкил намудани ҷойҳои иловагии корӣ дар минтақаҳое, ки захираҳои барзиёди меҳнатӣ доранд;

- ҷудо намудани қарзҳои хурд ба маъҷубони қобили меҳнат ва нафақахӯрон барои машғул шудан ба соҳибкорӣ;

- рушди соҳаи кишоварзӣ, дар деҳот бунёд кардани корхонаҳои миёнаи коркарди ашёи хоми кишоварзӣ, ташкили шароит барои рушди кооператсияи ҳунармандӣ, меҳнати хонагӣ;

- дастгирии ташаббуси меҳнати шахрвандон дар ҷодаи соҳибкорӣ, кӯмаки молиявӣ расонидан ба меҳнати истеҳсолӣ ва эҷодӣ;

- мунтазам ташкил кардани ярмаркаи ҷойҳои холии корӣ бо иштироки намоёндагони ҳамаи соҳаҳои иқтисодиёт, новобаста аз шакли моликият;

- беҳтар намудани фаъолияти хадамоти шугъл ва таъминоти молиявии онҳо;

- муқаррар намудани квотаҳо барои корхонаҳо дар ҷодаи ба қор қабул намудани шахрвандоне, ки дар бозори меҳнат қобилияти рақобати озодро надоранд;

- ташкил ва рушди биржаҳои меҳнат ва марказҳои иҷтимоӣ меҳнатӣ барои бонувон;

- бо дарназардошти манфиатҳои аввалиндараҷаи иҷтимоӣ иқтисодии вилоят танзим кардани муҳочирати хориҷии меҳнатӣ;

- андешидани тадбирҳои зарурӣ оид ба афзун намудани воридоти асбӯрӣ аз ҳисоби муҳочирони меҳнатӣ ва истифодаи қисме аз ин даромадҳо барои ташкили ҷойҳои нави корӣ;

- ташкили механизми дастгирии табақаҳои камбизоати аҳоли, рушди кӯмаки иҷтимоии мақсаднок;

- барқарорсозии хадамоти касбинтиҳобкунии мактаббачагон, интиҳобу ҷобачогузори кадрҳо бо дарназардошти мувофиқати онҳо ба талаботи пешрафти илмӣ ва техникаӣ ва иҷтимоӣ иқтисодӣ.

Мақсади асосии Барномаи мазкур баланд бардоштани сатҳи зиндагии гурӯҳҳои нисбатан нодори аҳоли мебошад, ки онро тавассути таъсиси ҷойҳои нави корӣ, андешидани ҷораҳои зарурӣ оид ба касбомӯзии корҷӯён, ташкили корҳои ҷамъиятии музднок, васеъ намудани фаъолияти соҳибкорӣ ва меҳнати аҳоли тавассути додани қарзҳои хурд (микрокредит) ба даст овардан мумкин аст.

Ин тадбирҳо барои ба истеҳсолот ҷалб намудани захираҳои меҳнатӣ ва баланд бардоштани самараи истеҳсолот мусоидат хоҳад кард.

Бо дарназардошти татбиқ шудани тадбирҳои андешидашуда то соли 2015 - 780 ҳазор нафар шахрванд бо қор машғул мешаванд.

Чунончи, дар соҳаи саноату сохтмон шугли аҳоли 79,0 ҳазор нафар ё 32,1 фоиз нисбат ба соли 2000 бештар мегардад.

Ба ин афзоиш васеъшавии доираи фаъолияти корхонаҳои амалкунанда, гузаронидани ҷорабиниҳо оид ба таҷдиди техникаӣ, аз нав кардани иқтидорҳои истеҳсолӣ бо ҷалби сармояҳои хориҷӣ ба истифода додани иқтидорҳои нав мусоидат мекунад.

Дар соли 2015 – 482,5 ҳазор нафар, ё 61,8 фоизи шумораи онҳое, ки дар иқтисодиёт машғули қоранд, дар соҳаи кишоварзӣ фаъолият мекунанд, ки нисбат ба соли 2000 - 128,3 фоизро ташкил медиҳад.

Ин зиёдшавӣ асосан аз ҳисоби рушди хоҷагиҳои деҳқониву фермерӣ, вусъати моликияти коллективӣ, азхудкунии заминҳои нав, васеъ кардани заминҳои обӣ ва ғайра ба даст меояд.

Афзудани шумораи кормандон дар соҳаи савдо ва хӯроки умумӣ низ мушоҳида мешавад, ки он дар соли 2015 - 68,0 ҳазор нафар ё нисбат ба соли 2000 – 130,8 фоизро ташкил медиҳад.

Зиёдшавии шумораи кормандони ин соҳа асосан аз ҳисоби вусъати фаъолияти тижоратӣ, афзоиши ҳаҷми хизматрасонии маишию иҷтимоии марказҳои тижоратӣ ва хӯроки умумии бахши ғайридавлатӣ сурат мегирад.

Дар соли 2015 шумораи коркунони соҳаҳои алоқа ва нақлиёт 11,5 ҳазор нафар ё нисбат ба соли 2000 - 138,5 фоизро ташкил медиҳад. Ин зиёдшавӣ асосан аз ҳисоби азнавсозии роҳҳо, ба стандартҳои байналхалқӣ мутобиқ гардонидани онҳо, васеъ кардани шабакаҳои гуфтугӯи телефонӣ, ҷалби сармояи хориҷӣ ва ғайра мебошад.

Аз он ҷумла, дар соли 2015 аз ҳисоби сохтмони нав 1620 нафар, таҷдид ва васеъкунии корхонаҳои амалкунанда 6470 нафар, барқароркунии иқтисодии корхонаҳои аз қор баромада 1160 нафар бо ҷои қор таъмин карда мешаванд.

Инчунин дар солҳои оянда ба қорҳои ҷамъиятии музнок, аз қабилҳои ободонӣ ва қабудизоркунӣ, обёрикунонӣ, ҷамъовариҳои алафҳои табобатӣ ва ғайра равона карда шудани шаҳрвандон ва васеъ намудани фаъолияти биржаҳои меҳнатии занон, мусоидат намудан ба рушди соҳибқорӣ, таъсиси қарздиҳии хурди имтиёзнок дар сохтори мақомоти шуғли аҳоли ба назар гирифта шудааст.

Фарҳанг

Барномаи мазкур бо дарназардошти сиёсати иҷтимоию иқтисодии ҷумҳурӣ, ки он рушди муассисаҳои фарҳангӣ, нашри рӯзномаҳо ва паҳши телевизион ва радиошунавониро дар вилояти Суғд то соли 2015 пешбинӣ менамояд, тарҳрезӣ карда шудааст.

Вазифаи асосӣ дар ин самт ин пеш аз ҳама тарбияи ахлоқию ватандӯстии аҳоли дар рӯҳи арзишҳои миллию умумибашарӣ ва дар ин ҷо ташаккул додани ҳудудҳои миллии мебошад, ки ин дар навбати худ васеъ ва мустаҳкам намудани пояи моддию техникаи муассисаҳои фарҳангӣ, ба қадри имкон бо технологияи нави ҳозиразамон ҷиҳозонидани матбааҳои вилоятию шаҳрӣ ва ноҳиявӣ, дастгирӣ ва беҳбудӣ бахшидан ба соҳаи телевизион ва радиошунавониро тақозо мекунад.

Мувофиқи нишондодҳои дурнамои рушди иҷтимоию иқтисодии ҷумҳурӣ пояи моддию техникаи театрҳои касбӣ, китобхонаҳои оммавӣ ва муассисаҳои клубии вилоят минбаъд ҳам мустаҳкам карда мешавад.

Дар соли 2015 нисбат ба соли 2000 шумораи муассисаҳои клубӣ 9,6 фоиз, китобхонаҳои оммавӣ 2,3 фоиз, театрҳои касбӣ 33,3 фоиз, осорхонаҳо 71,4 фоиз, мактабҳои мусиқӣ бошад 12,9 фоиз меафзояд.

Имрӯз пояи моддию техникии матбааҳои вилоят ба таҷҳизотҳои иттилоотии ҳозиразамон ниёзманданд. Мувофиқи нишондодҳои дурнамои рушди соҳаи полиграфӣ дар ин давра таъмир ва бо технологияи нав таҷҳизонидани матбааҳои ноҳиявӣ шаҳрӣ амалӣ шуда, шумораи умумии рӯзномаҳои интишоршаванда дар соли 2015 то 47 адад бо теъдоди умумии 2306,0 ҳазор нусха расонида хоҳад шуд, ки он нисбат ба соли 2000 46,9 фоиз номгӯӣ ва теъдоди нашри умумии онҳо 39,1 фоиз меафзояд.

Оид ба ҳифзи мероси миллии таърихӣ фарҳангӣ ва ёдгориҳои таърихӣ мавҷудаи вилоят, омӯзишу тарғиби онҳо, гузаронидани корҳои ҷустуҷӯӣ археологӣ ва барқарорсозии онҳо тадбирҳои ҷиддӣ андешида хоҳад шуд. Дар ин муддат хазинаи осорхонаҳо боз ҳам ғанӣ гашта, дар китобхонаҳои оммавӣ миқдори зиёди адабиётҳои миллию ҷаҳонӣ ҷамъоварӣ мешавад.

Дар ин давра сохтмон ва барқароркунии як қатор иншоотҳои соҳаи фарҳанг ба нақша гирифта шудаанд, аз ҷумла:

- сохтмони хонаи маданият барои 200 ҷой дар шаҳраки Меҳрони ноҳияи Кӯҳистони Мастҷох;
- сохтмони хонаи маданият барои 400 ҷой дар ноҳияи Гонҷӣ;
- идома додани сохтмони қасри фарҳанг барои 500 ҷой дар ш. Панҷакент;
- сохтмони осорхонаи кишваршиносии вилоят дар ш. Хучанд;
- ташкил додани канали алоқаи спутникӣ барои пахши барномаҳои телевизионии вилояти Суғд барои шабакаҳои алоҳидаи пахнкунии барнома.

Дар ташаккули ҷаҳонбинии омма телевизион ва радиошунавонӣ нақши муҳим доранд. Рушди ин соҳаҳо то давраи соли 2015 дар асоси таҷдиди техникии заминаи мавҷудаи моддию техникии телевизион ва радиошунавонӣ, таъмири асосии иншоотҳои ин соҳа, афзоиши шумораи барномаҳо ва ҳаҷми онҳо, ташкили низомӣ бисёрбарномавии пахш, ки имконияти интиҳоби барномаҳои радиою телевизионро дорад, сурат мегирад.

Дар оянда ҳаҷми пахши шабонарӯзии барномаҳои радиошунавонӣ то соли 2015 ба 162,8 соат ё нисбат ба соли 2000 - 19,5 фоиз зиёд шуда, барномаи давлатии вилояти Суғд то ин давра ба 2 соат ва барномаҳои ғайридавлатии радиошунавонӣ ба 104,6 соат дар як шабонарӯз расонида мешаванд. Пахши шабонарӯзии намоишҳои телевизион 184 соат ё нисбат ба соли 2000 - 64,7 фоиз меафзояд. Барномаҳои телевизиони давлатии вилояти Суғд ба 3,5 соат расонида шуда, он нисбат ба соли 2000 - 1,5 соат зиёд ва барномаҳои ғайридавлатии телевизион бошад ба 138,3 соат расонида мешавад, ки ин нисбат ба соли 2000 - 64,7 соат зиёд аст.

**Натиҷаҳои татбиқи нишондиҳандаҳои
Барномаи рушди иқтисодии вилояти Суғд дар давраи то соли 2015**

Амалӣ гардонидани иҷроиши нишондиҳандаҳои макроиқтисодии вилояти Суғд, ки дар Барномаи рушди иқтисодию иҷтимоии вилоят барои давраи то соли 2015 омадааст, марҳилаи муҳими ноил гаштани вилоят ба пешравиҳо дар ҳамаи соҳаи хоҷагии халқ буда, имконияти дар ин давра ҳарчи бештар ташкил намудани ҷойҳои нави корӣ, паст намудани сатҳи камбизоатиро фароҳам меорад.

Мутобиқи барнома суръати рушди иқтисодиёти вилояти Суғд ба тариқи зайл пешбинӣ гардидааст:

- аҳолии вилояти Суғд дар соли 2015 назар ба соли 2005 дар сатҳи 20 фоиз зиёд шуда ба 2477,1 ҳазор нафар мерасад, ки дар ин ҳолат суръати миёнаи афзоиши солона 2,0 фоизро ташкил менамояд;

- истеҳсоли маҳсулоти саноатӣ дар соли 2015 – 2456,6 млн. сомони ро ташкил намуда, суръати афзоиши воқеаи назар ба соли 2000 - 5,7 маротиба зиёд мешавад. Рушд тавассути ба кор даровардани корхонаҳои нави соҳаи саноати сабук, барқарорсозии иқтидорҳои кӯҳна ба воситаи ҷалби сармояи хориҷию дохилӣ дар назар аст;

- маҷмӯи маҳсулоти кишоварзӣ дар соли 2015 – 1,2 маротиба назар ба соли 2000 афзуда 1089,8 млн сомони ро (соли 2000 - 592 млн.сомонӣ) ташкил менамояд;

- ҳаҷми гардиши савдои чакана дар соли 2015 ба 1678 млн. сомонӣ расида (соли 2000- 183,1 млн сомонӣ) суръати афзоиш бо нархҳои муқоисавӣ нисбат ба соли 2000 – 3,1 маротибаро ташкил медиҳад;

- хизматрасонии пулакӣ ба аҳоли мутаносибан 722,6 млн сомонӣ (соли 2000 – 55,6 млн сомонӣ), бо суръати афзоиш бо нархҳои муқоисавӣ 2,4 маротиба дар назар аст.

Амалигардии нишондиҳандаҳои рушди гардиши савдои чакана ва хизматрасонии пулакӣ бо дарназардошти дастгирии давлатии сохибқории хурду миёна, зиёдшавии маблағҳои муҳочирони меҳнатие, ки аз дигар давлатҳо ба вилоят меоянд, пешбинӣ гардидааст.

- гардиши савдои хориҷӣ дар вилоят дар солҳои 2006-2015 рӯ ба пешравӣ мениҳад. Дар ин давра ҳаҷми умумии гардиши савдои хориҷӣ 458,3 млн. доллари ИМА-ро ташкил намуда, ҳиссаи содирот 246 млн. доллари ИМА-ро ташкил менамояд, ки 53,7 фоизи ҳаҷми умумиро дар бар мегирад.

Суръати афзоиши соли 2015 нисбат ба соли 2000 мутаносибан содирот зиёда аз 1,9 маротиба ва воридот 1,7 маротибаро ташкил медиҳад.

Зиёдшавии ҳаҷми содирот асосан аз содироти нахи пахта, тамоку ва маҳсулоти он, консерва ва маҳсулоти консервагӣ, маҳсулоти хоҷагии қишлоқ, маҳсулоти саноати сабук ба вуқӯъ мепайвандад.

Дар солҳои 2006-2015 ба соҳаҳои гуногуни иқтисодиёти вилояти Суғд бо мақсади амалигардонии 65 лоиҳаҳои сармоягузорӣ 970,3 млн. доллари ИМА сармоягузориҳои хориҷӣ ба назар гирифта шудааст, ки аз он 21.8 млн.доллари ИМА барои солҳои 2000-2005; 421,3 млн.доллари ИМА барои солҳои 2006-2010 ва 527,2 млн. доллари ИМА ба солҳои 2011-2015 тааллуқ дорад.

Дар натиҷаи амалӣ намудани тадбирҳо оид ба ташкили ҷойҳои корӣ ва ба кор таъмин намудани аҳолии вилоят дар панҷсолаи якуми барнома (солҳои 2006-2010) 7930 нафар ва дар панҷсолаи дуюм (солҳои 2011-2015) - 9250 нафар аҳоли бо кор таъмин мегарданд.

Татбиқи бомуваффақияти Барномаи рушди иқтисодию иҷтимоии вилояти Суғд дар солҳои 2006-2015 имкон медиҳад, ки иҷрои нишондиҳандаҳои рушди иқтисодии вилоят, ки дар Барномаи рушди иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар давраи то соли 2015 пешбинӣ шудаанд, таъмин гардад.

